

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Müzik Ana Bilim Dalı

KLASİK TÜRK MÜZİĞİNDE AZINLIK BESTECİLER

Yüksek Lisans Tezi

Kubilay YILMAZ

Sivas
Temmuz 2016

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Müzik Ana Bilim Dalı

KLASİK TÜRK MÜZİĞİNDE AZINLIK BESTECİLER

Yüksek Lisans Tezi

Kubilay YILMAZ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. M. Hilmi BULUT

Sivas
Temmuz 2016

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Müzik Ana Bilim Dalı
Bilim Dalı : Müzik
Tezin Başlığı : Klasik Türk Müziğinde Azınlık Besteciler
Savunma Tarihi : 14.07.2016
Danışmanı : Prof. Dr. M. Hilmi BULUT

Unvanı - Adı Soyadı

İmza

Jüri Başkanı : Prof. Dr. M. Hilmi BULUT

Üye : Yrd. Doç. Dr. Serdar Çelik

Üye : Yrd. Doç. Dr. Ali ÖZDEK

Oy Birliği ☒

Oy Çokluğu ☐

Kubilay YILMAZ tarafından hazırlanan “Klasik Türk Müziğinde Azınlık Besteciler” başlıklı tez, kabul edilmiştir. ....../...../.....

Prof. Dr. Metin BOZKUŞ
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

Kubilay YILMAZ

TEŞEKKÜR

Çalışmam sırasında tecrübesiyle bana yol gösteren ve tezimin projeye dönüştürülmesi konusunda teşvik ve güveniyle beni cesaretlendiren danışmanım Prof. Dr. Mustafa Hilmi BULUT'a; kütüphanelerinden ve fikirlerinden faydalandığım hocalarım, meslektaşlarım, Prof. Erol BAŞARA, Doç. Dr. İrfan KARADUMAN, Yrd. Doç. Dr. Özlem ÖZALTUNOĞLU, Arş. Gör. Yakup AÇAR, Arş. Gör. Uğur YILMAZ ve Arş. Gör. Gamze KURTÇU'ya ve fakülte sekreteri Ahmet ÇEVİK'e; Cumhuriyet Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar ve Projeler Birimi'ne; eleştirileriyle bu çalışmaya katkıda bulunan tez savunma jürileri Yrd. Doç. Dr. Serdar ÇELİK ve Yrd. Doç. Dr. Ali ÖZDEK'e; bugüne kadar eğitimimde katkısı olan tüm hocalarıma; en çok da beni bugünlere getiren kıymetli aileme ve biricik eşim Hülya'ya teşekkür ederim.

Kubilay YILMAZ

2016

İÇİNDEKİLER

İÇ KAPAK.....	i
JÜRİ ONAY SAYFASI	ii
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Tarihi – Siyasi Çerçeve	2
1.2. Problem Cümlesi	3
1.3. Araştırmanın Amacı	3
1.4. Araştırmanın Önemi	4
1.5. Varsayımlar	4
1.6. Sınırlılıklar	4

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2. YÖNTEM.....	5
2.1. Araştırma Modeli	5
2.2. Evren ve Örneklem.....	6
2.3. Verilerin Toplanması.....	6
2.4. Verilerin Analizi.....	6

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3. BULGULAR VE YORUM.....	9
3.1. I. Alt Probleme Yönelik Bulgular	9
3.2. II. Alt Probleme Yönelik Bulgular	28
3.2.1. Ölüm Tarihi Bilinmeyenler	28
3.2.2. 18. Yüzyıl İlk Yarısı.....	28
3.2.3. 18. Yüzyıl İkinci Yarısı.....	28
3.2.4. 19. Yüzyıl İlk Yarısı.....	28
3.2.5. 19. Yüzyıl İkinci Yarısı.....	29
3.2.6. 20. Yüzyıl İlk Yarısı.....	29
3.2.7. 20. Yüzyıl İkinci Yarısı.....	30
3.3. III. Alt Probleme Yönelik Bulgular.....	31
3.4. IV. Alt Probleme Yönelik Bulgular	45
3.5. V. Alt Probleme Yönelik Bulgular.....	56

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	68
4.1. Sonuç.....	69
4.2. Öneriler	71
KAYNAKÇA	73
EKLER.....	77
Ek 1: Araştırmaya Konu Olan Azınlık Bestecilerin Kısa Biyografileri	77
ÖZGEÇMİŞ.....	99

KISALTMALAR

A.S.	: Ağır Semai
ED.	: Editör
KTM	: Klasik Türk Müziği
TDK	: Türk Dil Kurumu
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TSM	: Türk Sanat Müziği
Y.S.	: Yürük Semai
YY.	: Yüzyıl

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Azınlık Besteciler ve Eser Sayıları.....	26
Tablo 2: Yarım asırlık dönemlere göre azınlık bestecilerin sayısı.....	31
Tablo 3: Azınlık bestecilere ait eserlerin makam bakımından sınıflandırılması.....	43
Tablo 4: Azınlık bestecilere ait eserlerin form bakımından sınıflandırılması.....	55
Tablo 5: Azınlık bestecilere ait eserlerin usûl bakımından sınıflandırılması.....	66

ÖZET

Bu çalışmada, yüzyıllarca klasik Türk müziğine katkı sağlamış Rum, Ermeni ve Yahudi (azınlık) bestecilerin Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu, Türk sanat müziği repertuarına hangi oranda katkı sağladıklarını tespit etmek amaçlanmıştır. Bu temel amacın yanı sıra, yüzyıllara göre azınlık bestecilerin sayısını tespit etmek ve azınlık bestecilere ait eserlerin makam, form ve usûl bakımından analizini yapmak, araştırmanın alt amaçları olarak kabul edilmiştir.

Bu amaçlar doğrultusunda, çeşitli kaynaklarda “azınlık müzisyen” olarak nitelendirilen ve TRT TSM repertuarında kayıtlı eseri bulunan toplam 77 adet besteci tespit edilmiştir. Daha sonra söz konusu bestecilere ait eserlerin tespiti için TRT TSM arşivinde kayıtlı 22.936 adet sözlü eser ve 3.691 adet saz eseri olmak üzere toplam 26.627 adet eser incelenmiş ve azınlık bestecilerin klasik Türk müziğine sağladıkları katkı, sayısal verilerle, tablolar eşliğinde sunulularak yorumlanmıştır. Bununla birlikte, söz konusu bestecilerin doğum-ölüm tarihleri ve hangi millete mensup oldukları hakkında kısa bilgiler derlenmiştir.

Araştırma sonucunda, azınlık bestecilere ait olan, TRT TSM repertuarında kayıtlı 929 adet sözlü eser ve 235 adet saz eseri olmak üzere toplam 1164 adet eser tespit edilmiştir. Bu sayı, TRT TSM repertuarına kayıtlı olan toplam 26.627 eserin % 4,37’lik bir bölümünü temsil etmektedir. Azınlıklara ait olduğu tespit edilen 1164 eserde en çok tercih edilen makam, 107 kez ile hicaz makamı, en çok tercih edilen form, 809 kez ile şarkı formu, en çok tercih edilen usûl ise 185 kez ile aksak usûlüdür. Bunun yanı sıra çalışmaya konu olan 77 besteciden 38’inin (% 49,35) 20. yüzyılın ikinci yarısında öldüğü tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Müziği, Azınlık, Azınlık Besteciler

ABSTRACT

This study aims to identify to what extent the Greek, Armenian and Jewish composers (minority composers) - who have contributed to the Classical Turkish Music – contributed to Turkish Radio and Television Corporation (TRT) Turkish Art Music (TSM) repertoire. Apart from this basic aim, determine the numbers of minority composers in each century, and analyze the pieces of art which belong to these composers in terms of form, maqam and usul was accepted as sub-objectives.

In line with these purposes, 77 composers described as “minority musician” in various sources and who have registered musical work in TRT (Turkish Radio and Television Corporation) TSM (Turkish Art Music) repertoire were identified. Afterwards, for the identification of the musical works belonging to aforementioned composers, in total of 26.627 musical works comprised of 22.936 oral works and 3.691 instrumental works registered in TRT TSM archive were examined and minority composers’ contributions to Classical Turkish Music were interpreted by being presented with numeric data and tables. Besides, brief information about the birth-death dates and nationalities of the aforementioned composers was compiled.

In consequence of the research, 1164 musical works consisting of 929 oral works and 235 instrumental works registered in TRT TSM repertoire belonging to minority composers were determined. This number represents 4.37 percent of a total of 26.627 pieces of works registered in TRT TSM repertoire. In the 1164 musical work identified as belonging to minorities, the most preferred maqam is hicaz maqam with 107 times, the most preferred form is song form with 809 times and the most preferred usul is aksak usul with 185 times. In addition to this, it was determined that 38 (% 49, 35) of the 77 composers who are subject to the study were died at the second half of the 20th century.

Key Words: Classical Turkish Music, Minority, Minority Composers

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Giriş

Azınlık kavramı Türk Dil Kurumunca "bir ülkede ayrı soydan veya inançtan olan ve sayıca az bulunan topluluk, ekalliyet" olarak tanımlanmaktadır (TDK 2016). Günümüz dünyasında da azınlık denilince akla genellikle bu tanımın gelmesine karşın azınlık sınıflandırması, Osmanlı döneminde dini inançlar esas alınarak yapılmıştır. Bu sınıflandırma neticesinde, Hristiyan ve Musevi azınlıklar çatısı altında kalan, özellikle Osmanlı döneminde kayda değer nüfusu olan ve azınlıklar denince akla ilk gelen şüphesiz, Rum, Ermeni ve Yahudi azınlıklardır.

Yüzyıllar boyunca Türkler ve Rum, Ermeni ve Yahudi azınlıklar içiçe yaşamışlardır. Yüzyıllar süren bu birliktelik boyunca birçok alanda aynı payda altında toplanılabılmıştır. Müzik de bu ortak paydalardan birisidir. Azınlıkların, çok renkli klasik Türk müziğine (KTM) katkıları azımsanmayacak ölçüdedir. Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT), Türk sanat müziği (TSM) repertuarında yer alan, azınlık bestecilerin elinden çıkmış yüzlerce eser azınlıkların bu katkısına en somut örnektir.

KTM'nin tarihsel serüvenine bakıldığında çok daha büyük bir zaman diliminin Osmanlı Dönemine denk geldiği görülmektedir. Bu yüzden "Klasik Türk Müziğinde Azınlık Besteciler" adlı bu çalışmaya Osmanlı'dan günümüze azınlık olarak nitelendirilen Rum, Ermeni ve Yahudi azınlıklara mensup besteciler konu edilmiştir. Bununla birlikte araştırma, bestecilerin yalnızca TRT TSM repertuarına kayıtlı olan eserleriyle sınırlı tutulmuş, özel nota arşivleri, koleksiyonlar, vb. araştırmanın dışında tutulmuştur.

Azınlıkların Türk müziği'ndeki yerini belirlemeden önce şüphesiz genel anlamda toplumdaki durumlarını; nüfuslarını ve sosyal statülerini de göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

1.2. Tarihi – Siyasi Çerçeve

Tarihsel sürece bakıldığında, Türkler ve araştırmaya konu olan azınlıkların uzun yıllar boyunca büyük problemler yaşamadıkları fakat son iki asırlık dönemde oldukça önemli ve etkisi büyük olayların yaşandığı görülmektedir. Bu olaylara, kısaca değinmek için derlenen bilgiler bu başlık altında özetlenmeye çalışılmıştır.

Osmanlı Devleti'nin kendi egemenliği altındaki toplulukları din ya da mezhep esasına göre örgütleyerek oluşturduğu yönetim biçimine “Millet Sistemi” denilmektedir (Eryılmaz 1990: 17). Fatih Sultan Mehmet İstanbul’u fethettikten sonra Ortodokslar’a, Ermeniler’e ve Yahudiler’e “Millet” statüsü vermiştir (Eroğlu 1997: 69). Bu sistemle birlikte patrikler ve hahambaşlarına kendi dinlerindeki azınlıkları yönetme görevi verilmiştir. Böylece azınlıklar, yüzyıllar boyu sorunsuz bir şekilde kültürel ve dini vecibelerini yerine getirebilmişlerdir.

Bu sorunsuz görülen işleyiş Fransız İhtilali’nin körüklediği milliyetçilik akımının da etkisiyle ilk belirgin sarsıntıları yaşamaya başlamıştır. Osmanlı Devleti’nin zayıflaması ile 19. yüzyıldan itibaren yabancı devletler ülke içindeki gayrimüslimleri kendi emelleri için kullanma yoluna gitmiş, oluşturulan hoşnutsuzluk ortamı “Milliyetçilik” akımıyla biraz daha güçlenmiştir (Akın 2011: 26).

Bu siyasi gelişmelerin ışığı altında baktığımız zaman, Osmanlı yönetiminin 19. yüzyıldan itibaren gayrimüslimler bahane edilerek çok ağır baskılara maruz kaldığı görülmektedir. Devlet, bu nedenle, gayrimüslimlerle ilgili önemli değişiklikler yapmıştır. Bu yüzyıla kadar fazla değişmeden gelen klasik “millet sistemi”, dışardan gelen baskılar ve içerde gayrimüslimlerin ayrılıkçı faaliyetleri sonucu, bu unsurların idaresi ile ilgili pek çok yeni uygulamalarla hemen hemen başka bir çehre almıştır (Güler 2000: 21).

Azınlık haklarının düzenlenmesiyle ilgili önemli olaylardan birisi kuşkusuz Tanzimat Fermanı’dır. 3 Kasım 1839’da dinleyiciler topluluğu önünde okunan Gülhane Hatt-ı Hümayunu (Tanzimat Fermanı), temel olarak, Müslümanların gayrimüslimlerle haklar bakımından “eşitliği” ilkesini getirmiştir (Güler 2000: 21). Daha Sonra, Şubat 1856’da yayımlanan Islâhat Fermânı, Ocak 1923’te imzalanan Nüfus Mübadelesi ve Cumhuriyet Döneminde de devam eden çeşitli siyasi anlaşmalar, azınlık politikaları ve ayaklanmalar sonucunda Anadolu’daki gayrimüslim azınlığın nüfusu oldukça azalmıştır.

19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında toplam nüfusun yaklaşık % 19-22 (2,7-3,3 milyon kişi) kadarını Rum, Ermeni ve Yahudi azınlıklar oluştururken (Akın 2011: 38-39) 1955 yılında toplam sayıları 241.034 (Güven 2005: 141), bugün ise net sayıları bilinmemesine karşın, gayriresmî kaynaklara göre 100.000 civarındadır. Nüfuslarındaki bu gözle görülür azalmanın, şüphesiz, azınlık bestecilerin sayılarına ve dolayısıyla KTM repertuarındaki beste sayılarına da yansıdığı düşünülmektedir. Fakat TRT TSM arşivinin geçmiş yıllardaki eser sayısı bilinmediği için, bu durumu, sayısal karşılaştırmalarla ifade etmek mümkün görünmemektedir.

1.3. Problem Cümlesi

“Klasik Türk Müziğinde Azınlık Besteciler” isimli bu çalışmanın problem cümlesi;

“Azınlıklık bestecilerin klasik Türk müziği (KTM) repertuarına katkıları ne ölçüdedir?” sorusuyla ifade edilmiştir.

Bu temel problem doğrultusunda, araştırmanın alt problemleri şu şekildedir:

1. Azınlıklara ait bestelerin TRT TSM repertuarındaki toplam eserler içinde temsil ettiği oran nedir?
2. Yarım asırlık dönemlere göre azınlık bestecilerin sayısında nasıl bir değişim olmuştur?
3. Azınlıklara ait eserlerin makamlara göre sınıflandırılması nasıldır?
4. Azınlıklara ait eserlerin form bakımından sınıflandırılması nasıldır?
5. Azınlıklara ait eserlerin usûl bakımından sınıflandırılması nasıldır?

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, yüzyıllarca bestecilik ve icracılıklarıyla klasik Türk müziği'ne katkı sağlamış Rum, Ermeni ve Yahudi bestecilerin TRT TSM repertuarına hangi oranda katkı sağladıklarını tespit etmeği amaçlamaktadır. Bu temel amacın yanı sıra yüzyıllık dönemlere göre azınlık bestecilerin sayısını tespit etmek ve azınlıklara ait bestelerin makam, form ve usûl bakımından dağılımını saptamak, araştırmanın alt amaçları olarak kabul edilmiştir.

1.5. Araştırmanın Önemi

TRT TSM repertuarında yer alan 22.936 adet sözlü eser ve 3.691 adet saz eseri olmak üzere toplamda 26.627 adet eserin taranmasını kapsayan bu çalışmanın, azınlık bestecilerin TSM repertuarına ne ölçüde katkılarının olduğunu göstermesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte, söz konusu azınlıklara ait eserlerin çok boyutlu içerik analizinin yapılmasının da sonraki çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.6. Varsayımlar

Bu araştırmada;

1. Elde edilen verilerin geçerli ve güvenilir oldukları,
2. Örneklemenin evreni temsil ettiği,
3. Araştırma yönteminin bu araştırma için geçerli ve güvenilir olduğu,
4. Kullanılan kaynakların bu çalışma için temel, nitelikli kaynaklar oldukları varsayılmaktadır.

1.7. Sınırlılıklar

Araştırma, çeşitli kaynaklarda tespit edilen ve TRT TSM repertuarında kayıtlı eseri olan 77 adet Ermeni, Rum ve Yahudi besteci ve bu bestecilerin TRT TSM repertuarında kayıtlı olan 929 adet sözlü eser ve 235 adet saz eseri olmak üzere toplam 1164 eseriyle sınırlı tutulmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın niteliği, modeli, evren ve örnekleme, araştırma verilerinin toplanması ve analizi aşamaları hakkında bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, klasik Türk müziğinde azınlık bestecilerin yerinin ne olduğu, TRT TSM repertuarına katkılarının ne ölçüde olduğu, yüzyıllara göre azınlık bestecilerin sayısının nasıl değiştiği ve azınlıklara ait eserlerin makam, form ve usûl bakımından nasıl bir dağılım gösterdiği gibi saptamalar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda araştırma, betimsel bir araştırmadır.

Betimsel araştırmalar, olayı olduğu gibi araştırmaya ve var olan durumu belirlemeye çalışan araştırmalardır. Bu tür araştırmalarda, ele alınan olaylar ve durumlar ayrıntılı bir şekilde araştırılmakta, daha önceki olaylar ve durumlarla ilişkisi incelenerek, “Ne” oldukları betimlenmeye çalışılmaktadır (Erkuş 2005: 59).

Araştırma sürecinde TRT repertuar arşivleri taranmış ve tarihsel sürece ışık tutan alan-yazın ve çeşitli görsel kayıtlar incelenmiş, bu süreçte, betimsel araştırmaların tarama ve tarihi araştırmalar modelleri kullanılmıştır.

Tarama modellerinde; mevcut durumlar ve şartlar aynen ortaya konmaya çalışılır. Durumlar genellikle doğal çevre içinde oluşmaktadır. Bu tür araştırmalarda değişkenlerin deneysel ve fiziki olarak ayarlanması, olayların meydana gelme ya da gelmemesini kontrol diye bir durum söz konusu değildir. Gerçekte üzerinde araştırma yapılan olaylar ve davranışlar, bu çalışmalar yapılmasa bile aynı şekilde devam edecektir (Kaptan 1998: 59–60).

Araştırmada faydalanılan bir diğer model olan tarihi araştırmalar ise, Tanrıöğen tarafından, “geçmişte meydana gelmiş olay ve olguların çok boyutlu incelenip ayrıntılarının ortaya çıkarılması” olarak tanımlanmıştır (2012: 62). Wiersma (2000) ise tarihi araştırmaları “geçmişini yorumlamak, analiz etmek ve betimlemek amacıyla bilgilerin sistemli bir şekilde araştırılmasıdır” şeklinde tanımlamaktadır (Wiersma 2000’den aktaran Tanrıöğen 2012: 62).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini klasik Türk müziğine katkı sağlamış azınlık besteciler oluştururken örneklemini ise TRT TSM repertuarında kayıtlı eseri bulunan Rum, Ermeni ve Yahudi asıllı 77 adet besteci ve bu bestecilere ait 929 adet sözlü eser ve 235 adet saz eseri olmak üzere toplam 1164 adet eser oluşturmaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması

Çalışmanın verilerinin toplanması sürecinde literatür ve belge taraması yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma süresince azınlık bestecileri tespit etmek amacıyla çeşitli kaynaklar taranmış, taranan kaynaklarda toplam 147 azınlık müzisyen ismi tespit edilmiştir. Daha sonra, bu isimler içerisinde bir kısmının söz konusu “azınlık bestecilerden” olmadığı, bir kısmının yalnızca icra veya kuramla ilgilendikleri, bir kısmının ise besteleri olduğunun söylenmesine karşın TRT TSM repertuarına kayıtlı herhangi bir eserinin olmadığı tespit edilmiştir. Bu durumda, çalışmaya konu edilecek besteci sayısı 77’ ye düşmüştür.

İkinci aşamanın biçimlenmesinde ise söz konusu 77 bestecinin takma adları, icra ettikleri sazlar, meslekleri vb. bilgilere de ulaşılarak TRT TSM repertuarına kayıtlı eserlerde farklı bir kimlikle kayıtlı olabileceklerini de gözden kaçırmamak amaçlanmıştır. Daha sonra bu bestecilere ait eserlerin tespiti için TRT TSM arşivinde kayıtlı (02.12.2015 tarihi itibarıyla) 22.936 adet sözlü eser ve 3.691 adet saz eseri olmak üzere toplam 26.627 adet eser incelenmiş; azınlık bestecilere ait olan eserler tespit edilip sayısal verilere dönüştürülerek tablo hâlinde sunulmuştur.

Son olarak, azınlık bestecilerin yüzyıllara göre sayısal durumunu tespit etmek için, söz konusu bestecilerin doğum-ölüm tarihleri ve hangi millete mensup olukları hakkında kısaca bilgiler sunabilecek kadar veri toplamak adına çeşitli yazılı kaynaklar ve belgesel filmler taranmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde toplanan verilerin çözümlenmesinde ve yazıya dökülmesinde; bilgisayar, hesap makinesi, Microsoft Office Word ve Excel

programlarından yararlanılarak içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi, yazılı ve sözlü materyallerin sistemli bir şekilde analiz edilerek sözel olmayan dokümanı nicel verilere dönüştürmektir (Balcı 1997: 230).

Verilerin analizi aşamaları alt problemlere göre sırasıyla şöyledir:

I. Alt probleme yönelik verilerin analizi

Azınlıklara ait bestelerin TRT TSM repertuarındaki toplam eserler içinde temsil ettiği oranı belirlemek için;

- Microsoft Office Excel programıyla kaydedilmiş olan TRT TSM repertuar listelerinde, daha önceden tespit ettiğimiz 77 azınlık bestecinin isimleri, takma adları, icra ettikleri sazlar, meslekleri vb. bilgiler taranarak söz konusu bestecilere ait eserlerin repertuar numaraları not alınmıştır.
- Not alınan eserler sayılarak her bir bestecinin kaç adet saz eseri ve sözlü eseri olduğunun bilgisi Microsoft Office Word programında oluşturulan bir tabloya girilmiştir.
- Tabloya girilen sayısal veriler kendi kategorilerinde toplanarak tablonun en alt satırına yazılmıştır.
- TRT TSM repertuarındaki eserlerden yüzde kaçının azınlık bestecilere ait olduğunu tespit etmek için şu formül kullanılmıştır: Azınlık bestecilere ait eser sayısı (X) * 100 / TRT TSM repertuarına kayıtlı toplam eser sayısı (Y) = Azınlıklara ait eserlerin TRT TSM repertuarındaki toplam eserlere oranı.

II. Alt probleme yönelik verilerin analizi

Yarım asırlık dönemlere göre azınlık bestecilerin sayısını tespit etmek için;

- Söz konusu besteciler, ölüm tarihlerine göre yarım yüzyıllık gruplara ayrılarak kategorize edilmiştir.
- Her kategoride yer alan besteciler sayılarak hangi yarım asırda kaç azınlık bestecinin olduğu bilgisi Microsoft Office Word programında oluşturulan bir tabloya girilmiştir.
- Azınlık bestecilerin yüzde kaçının hangi yarım asırda öldüğünü tespit etmek için şu formül kullanılmıştır: İlgili yarım asır kategorisinde (Örn. 20. yy ikinci yarısı) yer alan azınlık besteci sayısı (X) * 100 / TRT TSM repertuarında

kayıtlı eseri olan toplam azınlık besteci sayısı = Söz konusu yarım asırda ölen azınlık bestecilerin toplam azınlık bestecilere oranı.

III, IV. ve V. Alt probleme yönelik verilerin analizi

Azınlıklara ait eserleri makam, form ve usûl bakımından sınıflandırılabilme için;

- Öncelikle, araştırmanın temel problemi doğrultusunda tespit edilen repertuar numaraları referans alınarak ilgili eserlerin kimlik bilgilerine ulaşıp eserlerin makam, form ve usûl bilgileri toplanmıştır.
- Toplanan bu bilgiler taslak olarak oluşturulan genel bir tabloya yazılmış, sonrasında makam, form ve usûl bilgilerini ayrı ayrı gösteren tablolara bölünmüştür.
- Tespit edilen tüm makam, form ve usuller listelenmiş, sonra bu listede yer alan her bir makam, form ve usûl için Microsoft Office Word programında Ctrl+F birleşimi kullanılarak arama yapılarak kaç adet kullanıldıkları tespit edilmiştir.
- Son olarak tespit edilen bu sayıların, azınlıklara ait toplam eser sayısı içerisinde temsil ettikleri oran hesaplanarak tablo eşliğinde sunulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümünde, araştırma sürecinde elde edilen bulgular alt problemlere göre sıralanmıştır.

3.1. I. Alt Probleme Yönelik Bulgular

Birinci alt probleme yönelik bulgular aşağıdaki gibidir. Alt başlıkların sonunda parantez içerisinde belirtilen rakamlar sırasıyla şöyledir. (Sözlü eser sayısı + saz eseri sayısı = toplam eser sayısı).

Agopos Alyanakyen, Efendi, Kemani (9+0=9)

Agopos Efendi'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Agopos Alyanakyen, Agopos ve Kemani Agopos” kelimeleriyle arama yapılmış ve 9 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Besteciye ait saz eserine rastlanmamıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 184, 1619, 3252, 4353, 4626, 11321, 13390, 13493, 21387.

Agop Ağa, Şaşı, Şehla, Hanende (3+0=3)

Agop Ağa'ya ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Agop, Şaşı/Şehla Agop” kelimeleriyle arama yapılmış ve 3 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Bestecinin saz eseri bulunmamaktadır. Ulaşılan eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 1958, 5303, 5308.

Aleko Bacanos, Aleko Efendi, Elekos (10+0=10)

Aleko Efendi'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Aleko, Bacanos ve Elekos” kelimeleriyle arama yapılmıştır. Yapılan arama sonucunda, besteciye ait 10 adet sözlü esere ulaşılmış, saz eserine ise rastlanmamıştır. Ulaşılan eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 663, 696, 2739, 2961, 4720, 6043, 7321, 8654, 9482, 11690.

Aleksan Ağa, Kemani, Hoca (4+5=9)

Kemani Aleksan Ağa'ya ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Aleksan, Kemani/Hoca Aleksan” kelimeleriyle arama yapılmış ve 4 adet sözlü eser ve 5 adet de saz eseri olmak üzere toplam 9 adet esere ulaşılmıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 609, 4457, 5227, 9343. Besteciye ait saz eserlerinin repertuar numaraları ise şöyledir: 279, 506, 1321, 1333, 1341.

Aleksan, Efendi, Hanende (1+0=1)

Hanende Aleksan Efendi'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Hanende Aleksan Efendi” ismiyle arama yapılmış ve yalnızca 1 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Söz konusu eserin repertuar numarası 2039'dur.

Aleksan Efendi, Notacı, Tanburi (1+0=1)

Tanburi Aleksan Efendi'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Tanburi/Notacı Aleksan” kelimeleriyle arama yapılmış ve yalnızca 1 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Söz konusu eserin repertuar numarası 5346'dur.

Andon Düzyan, Efendi, Kemani (1+0=1)

Andon Düzyan'a ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Kemani Andon, Andon Düzyan” kelimeleriyle arama yapılmış ve yalnızca 1 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Söz konusu eserin repertuar numarası 6152'dur.

Arşak Çömlekçiyan, Udi (17+1=18)

Arşak Çömlekçiyan'a ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Udi Arşak, Çömlekçiyan, Çömlekçioğlu” kelimeleriyle arama yapılmış ve 17 adet sözlü eser ve 1 adet de saz eseri olmak üzere toplam 18 adet esere ulaşılmıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 1480, 1497, 1510, 1607, 1909, 1976, 2122, 2162, 4149, 4215, 6110, 6668, 7103, 8110, 8642, 9699. Besteciye ait tek saz eserlerinin repertuar numarası ise 674'tür.

Artin Çilingiroğlu, Ağa, Mandoli (2+7=9)

Mandoli Artin'e ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Mandoli Artin, Çilingiryan ve Çilingiroğlu” kelimeleriyle arama yapılmış ve 2 adet sözlü eser ve 7 adet de saz eseri olmak üzere toplam 9 adet esere ulaşılmıştır. Ulaşılan sözlü

eserlerin repertuar numaraları 7323 ve 8240; saz eserlerinin repertuar numarası ise 309, 2092, 2150, 2402, 2406, 2631, 2646'dır.

Asadur Hamamcıyan, Hasadur, Asdik, Astik, Kör, Hanende (35+3=38)

Astik Ağa'ya ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "Asadur, Hasadur, Hamamcıyan, Kör Asadur, Asdik ve Astik" kelimeleriyle arama yapılmış ve 35 adet sözlü eser ve 3 adet de saz eseri olmak üzere toplam 38 adet esere ulaşılmıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 540, 1638, 2567, 2972, 2976, 3290, 3393, 3442, 3729, 4038, 4075, 4521, 4636, 4882, 5385, 5921, 5962, 6084, 6218, 6522, 6648, 7643, 7700, 7772, 7787, 8338, 8675, 9533, 9535, 9546, 10440, 10726, 10994, 11326, 11727 . Besteciye ait tek saz eserlerinin repertuar numarası ise 1619, 1854 ve 1858' dir.

Avram Barzilai, Karakaş, (1+0=1)

Avram Barzilai'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "Avram Barzilai ve Karakaş" kelimeleriyle arama yapılmış ve yalnızca 1 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Söz konusu eserin repertuar numarası 6538'dir.

Avram Hayat Levi, İbrahim Efendi, Mısırlı, Udi (37+1=38)

Mısırlı İbrahim Efendi'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "Avram Hayat Levi, Udi İbrahim Efendi ve Mısırlı" kelimeleriyle arama yapılmış ve 37 adet sözlü eser ve 1 adet de saz eseri olmak üzere toplam 38 adet esere ulaşılmıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 1369, 1482, 1706, 3021, 4380, 4583, 4713, 4808, 7304, 7383, 7438, 7456, 7558, 8225, 8913, 9222, 9239, 9270, 9290, 9328, 9537, 9765, 9780, 9831, 9857, 9868, 9974, 9988, 10029, 10043, 10065, 10093, 10326, 10415, 11095, 11179, 11555. Yalnızca bir adet olan saz eserinin repertuar numarası ise 72'dir.

Bağdasar Ekmekçi, Bağdasar Usta (2+0=2)

Bağdasar Usta'ya ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "Bağdasar, ve Ekmekçi" kelimeleriyle arama yapılmış ve 2 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Söz konusu eserlerin repertuar numaraları 4284 ve 5718' dir.

Batrik Kiryazis, Andon, Lavtacı, Udi, (1+14=15)

Lavtacı Andon'a ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Batrik Kiryazis, Lavtacı Andon ev Udi Andon” kelimeleriyle arama yapılmış ve 1 adet sözlü eser ve 14 adet de saz eseri olmak üzere toplam 15 adet esere ulaşılmıştır. Sözlü eserin repertuar numarası 7556, saz eserlerinin repertuar numaraları ise 305, 308, 850, 1006, 1224, 1260, 1457, 1469, 1510, 1511, 2040, 2047, 2365, 2374'tür.

Bedros Ağa, Çömlekçiyan, Çömlekçizade, Çömlekçi, Kemani (0+2=2)

Bedros Ağa'ya ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Bedros, Çömlekçi, Çömlekçiyan ve Çömlekçizade” kelimeleriyle arama yapılmış ve 2 adet saz eserine ulaşılmıştır. Bu eserlerin repertuar numaraları 313 ve 319'dur.

Bîmen Şen, Bey, Dergazaryan (215+0=215)

Azınlık besteciler içerisinde en meşhuru ve en verimlişi şüphesiz Bimen Şen'dir. Yalnızca sözlü eser besteleyen Bimen Şen'e ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Bimen Şen, Dergezeryan ve Dergazaryan” kelimeleriyle arama yapılmış ve 215 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Ulaşılan eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 5, 64, 69, 163, 194, 213, 399, 439, 457, 664, 688, 693, 717, 807, 977, 999, 1108, 1161, 1187, 1196, 1247, 1370, 1416, 1434, 1488, 1543, 1627, 1631, 1653, 1685, 1858, 1951, 1994, 2004, 2018, 2025, 2050, 2069, 2087, 2127, 2220, 2249, 2289, 2298, 2304, 2346, 2446, 2460, 2631, 2632, 2747, 2749, 2802, 2815, 2881, 2885, 2953, 2965, 3085, 3102, 3134, 3202, 3269, 3362, 3378, 3414, 3494, 3522, 3533, 3582, 3585, 3638, 3671, 3734, 3858, 3886, 4008, 4025, 4081, 4157, 4170, 4423, 4436, 4479, 4674, 4759, 4787, 4847, 4865, 4917, 5147, 5148, 5332, 5434, 5469, 5473, 5494, 5509, 5517, 5526, 5615, 5656, 5670, 5684, 5706, 5726, 5771, 5810, 5854, 5928, 5945, 6076, 6081, 6174, 6206, 6231, 6237, 6262, 6266, 6362, 6381, 6400, 6476, 6517, 6595, 6607, 6710, 6724, 6790, 6826, 6854, 6901, 7096, 7105, 7113, 7115, 7165, 7265, 7305, 7313, 7367, 7617, 7635, 7679, 7680, 7709, 7713, 7816, 7923, 7928, 7990, 8092, 8249, 8362, 8381, 8558, 8591, 8643, 8719, 8722, 8762, 8814, 8823, 8898, 8908, 8912, 8933, 8941, 9018, 9047, 9055, 9107, 9209, 9326, 9455, 9514, 9516, 9587, 9594, 9629, 9681, 9750, 9879, 9890, 9956, 10128, 10197, 10233, 10267, 10306, 10349, 10356, 10431, 10533, 10579, 10689, 10700, 10729, 10866, 10894, 10950, 10993, 11013, 11135, 11209, 11362, 11459, 11495, 11521, 11533, 11545, 11602, 11674, 11681, 13475.

Bogos Efendi, Asdikzade, Hamamcıoğlu, Hanende, Hamamcızade (7+0=7)

Bogos Efendi'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Bogos, Asdikzade, Astikzade, Hamamcıoğlu, Hamamcıyan ve Hamamcızade” kelimeleriyle arama yapılmış ve 7 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Bu eserler; 746, 889, 2196, 5646, 7866, 8441 ve 8506 repertuar numaralı eserlerdir.

Boncukçu (1+0=1)

Gerçek ismi bilinmeyen ama muhtemelen boncukçuluk yapan bir besteci olan Boncukçu' ya ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Boncukçu” kelimesiyle arama yapılmış ve 6778 repertuar numaralı tek bir esee rastlanmıştır.

Candan Artaki, Efendi, Kanuni, Terziyan (32+1=33)

Candan Artaki'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Candan Artaki, Terzioğlu ve Terziyan” kelimeleriyle arama yapılmış ve 32 adet sözlü eser ve 1 adet de saz eseri olmak üzere toplam 33 adet esere ulaşılmıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 71, 529, 591, 670, 735, 859, 973, 1273, 2495, 2511, 2677, 2842, 4106, 4150, 5995, 6358, 6667, 6751, 7159, 7242, 7251, 7257, 8716, 8894, 9658, 9767, 10108, 10387, 10418, 10990, 11332, 11335. Besteciye ait olan 1 adet saz eserinin repertuar numarası ise 207'dir.

Civan, Civan Ağa, Lavtacı (18+0=18)

Lavtacı Civan Ağa'ya ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Civan ve Lavtacı” kelimeleriyle arama yapılmış ve 18 adet sözlü esere ulaşılmış, besteciye ait saz eseri bulunamamıştır. Ulaşılabilen eserlerinin repertuar numaraları şöyledir: 65, 346, 1755, 2452, 3112, 3448, 3798, 3862, 4058, 4477, 5236, 5691, 6294, 7537, 8867, 10151, 10956, 11115.

Corci, Corci Usta, Kemani Corci (6+11=17)

Kemani Corci'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Corci, Corci Usta ve Kemani Corci” kelimeleriyle arama yapılmış ve 6 adet sözlü eser ve 11 adet de saz eseri olmak üzere toplam 17 adet esere ulaşılmıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları 2416, 7530, 8022, 2416, 7530 ve 8022; saz eserlerinin repertuar numaraları ise 160, 169, 452, 503, 513, 603, 1190, 1579, 3324, 3354 ve 3409'dur.

Dikran Çuhacıyan, Çuhacıyan Efendi (0+4=4)

Dikran Çuhacıyan' a ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Dikran, Çuhacıyan ve Çuhacıoğlu” kelimeleriyle arama yapılmış ve 4 adet saz eserine ulaşılmıştır. Bu eserler 910, 998, 1192 ve 1194 repertuar numaralı eserlerdir.

Fresko Romano, İsak (İzak) Efendi, Tanburi, (17+70=87)

Tanburi İsak Efendi'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “İsak, İzak ve Fresko Romano” kelimeleriyle arama yapılmış ve 17 adet sözlü eser ve 70 adet de saz eseri olmak üzere toplam 87 adet esere ulaşılmıştır. Sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 332, 385, 1566, 1647, 1799, 2068, 3114, 3347, 3446, 4209, 4236, 4498, 5271, 5689, 7705, 8172, 8786. Tanburi İsak'a ait saz eserleri ise şöyledir: 43, 44, 91, 225, 263, 281, 297, 325, 326, 372, 402, 410, 415, 428, 438, 441, 467, 509, 521, 532, 533, 539, 623, 766, 769, 772, 788, 791, 792, 1013, 1017, 1019, 1191, 1197, 1249, 1300, 1354, 1466, 1477, 1488, 1503, 1706, 1791, 1796, 1841, 1843, 1893, 1895, 1949, 1978, 1983, 2288, 2304, 2341, 2584, 2641, 2743, 2751, 2757, 2853, 3158, 3253, 3254, 3260, 3344, 3376, 3390, 3393, 3403, 3418.

Garbis Efendi, Kanuni, Agopyan (8+1=9)

Garbis Efendi'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Garbis ve Agopyan” kelimeleriyle arama yapılmış ve 8 adet sözlü eser ve 1 adet de saz eseri olmak üzere toplam 9 adet esere ulaşılmıştır. Sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 623, 815, 2138, 5232, 5336, 6258, 6868, 9124. Besteciye ait tek saz eserinin ise repertuar numarası 1643'tür.

Gülbenkyan, Efendi (1+0=1)

Gülbenkyan Efendi'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Gülbenkyan” kelimesiyle arama yapılmış ve 137 repertuar numaralı yalnızca 1 adet sözlü esere ulaşılmıştır.

Hamparsum Limoncuyan, Baba (26+12=38)

Baba Hamparsum'a ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Hamparsum, Limoncuyan ve Limoncuoğlu” kelimeleriyle arama yapılmış ve 26 adet sözlü eser ve 12 adet de saz eseri olmak üzere toplam 38 adet esere ulaşılmıştır. Sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 162, 176, 551, 555, 2991, 3341, 3626, 4257,

4420, 4497, 6197, 6250, 7221, 7640, 7793, 8347, 8473, 8881, 9502, 10042, 10046, 10403, 10541, 11730, 15982 ve 16512. Hamparsum'a ait saz eserlerinin repertuar numaraları ise şöyledir: 310, 589, 590, 1276, 1460, 1472, 1694, 1732, 2052, 2054, 2760 ve 2771.

Hapet Mısırlıyan, Afet Efendi, Udi (7+0=7)

Hapet Mısırlıyan'a ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "Hapet, Afet ve Mısırlı" kelimeleriyle arama yapılmış ve 7 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları 504, 1777, 3293, 3984, 4633, 7104 ve 7859'dur.

Hrant Kenkiloğlu, Udi, Kenkülyan, Emre (13+0=13)

Udi Hrant Kenkülyan'a ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "Hrant, Hırant, Kenkiloğlu, Kenkilyan, Kenküloğlu, Kenkülyan ve Hrant Emre" kelimeleriyle arama yapılmış ve 13 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Besteciye ait saz eserine rastlanılmamıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 848, 3267, 4821, 5189, 5539, 6079, 7175, 7566, 8353, 9725, 9766, 10058 ve 10198.

Hristaki Kiryazis, Efendi, Lavtacı Hristo (23+0=23)

Lavtacı Hristo'ya ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "Hristaki, Hıristaki, Kiryazis ve Hristo" kelimeleriyle arama yapılmış ve 23 adet sözlü esere ulaşılmış, kendisine ait saz eserine rastlanılmamıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları 192, 1087, 1109, 2280, 2839, 2875, 2943, 3718, 3756, 3827, 4214, 4441, 4899, 5367, 5768, 6207, 6214, 6782, 7060, 7651, 10289, 10429 ve 10716'dır.

İlya Efendi (5+2=7)

İlya Efendi'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "İlya" kelimesiyle arama yapılmış ve 5 adet sözlü eser ve 2 adet de saz eseri olmak üzere toplam 7 adet esere ulaşılmıştır. Besteciye ait sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 243, 1884, 2410, 4227, 8289. Saz eserlerinin repertuar numaraları ise 544 ve 3114'tür.

İsak Varon, İzak Varon (30+0=30)

İsak Varon'a ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "İsak, İzak ve Varon" kelimeleriyle arama yapılmış ve 30 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Besteciye ait saz eserine rastlanılmamıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 478, 866, 1243, 1513, 1646, 1999, 2024, 2154, 2345, 3233, 3250, 4462, 5073, 5253, 6100, 6809, 6893, 7446, 7595, 8721, 9804, 10008, 10099, 10142, 10564, 10908, 13364, 13373, 13539 ve 16912.

İsmet Ağa, Miskali, Kemani, Santuri (2+8=10)

Miskali İsmet Ağa'ya ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "Miskali ve İsmet" kelimeleriyle arama yapılmış ve 2 adet sözlü eser ve 8 adet de saz eseri olmak üzere toplam 10 adet esere ulaşılmıştır. Besteciye ait sözlü eserlerin repertuar numaraları 3743 ve 11469; saz eserlerinin repertuar numaraları ise 394, 420, 424, 1940, 2102, 2186, 2410 ve 2413'tür.

Not: TRT TSM repertuarında "Miskali ve Miskali İsmet Ağa" isimleriyle kayıtlı eserler dışında bir de "İsmet Ağa" ismiyle kayıtlı eserler mevcuttur. Söz konusu eserlerin Miskali İsmet Ağa'ya ait olduğu kanıtlanamadığı için yanlış bilgi vermemek adına çalışmamızın bulgularında yer verilmemiştir. Ama en azından "İsmet Ağa" ismiyle kayıtlı eserlerin, Miskali İsmet Ağa'ya ait olma ihtimalinin olduğunu belirtmekte fayda göremekteyiz.

İstavri Efendi, Usta, Ağa (4+0=4)

İstavri Efendi'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "İstavri" kelimesiyle arama yapılmış ve 4 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Besteciye ait saz eserine rastlanılmamıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 2552, 4273, 4856 ve 11334.

Kapril Efendi, Ağa (1+0=1)

Kapril Efendi'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "Kapril, Kaprel ve gabriyel" kelimeleriyle arama yapılmış ve yalnızca 1 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Eserin repertuar numarası 1959'dur.

Karabet Efendi, Hanende, Divitçi (1+2=3)

Karabet Efendi'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Karaber ve Divitçi” kelimeleriyle arama yapılmış ve 1 adet sözlü eser ve 2 adet de saz eseri olmak üzere toplam 3 adet esere ulaşılmıştır. Besteciye ait olan tek sözlü eserlerin repertuar numarası 6943; saz eserlerinin repertuar numarası ise 194 ve 195'tir.

Karnik Garmiryan, Efendi (18+0=18)

Karnik Garmiryan'a ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Karnik ve Garmiryan” kelimeleriyle arama yapılmış ve 18 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Besteciye ait saz eserine rastlanılmamıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 1321, 2022, 2562, 3860, 6401, 7152, 7822, 8165, 10652, 22229, 22230, 22231, 22232, 22236, 22244, 22245, 22246, 22247.

Kirkor Berberyan, Udi (1+0=1)

Kirkor Berberyan'a ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Kirkor, Berberyan ve Berberoğlu” kelimeleriyle arama yapılmış ve 8736 repertuar numaralı yalnızca 1 adet sözlü esere ulaşılmıştır.

Kirkor Ciğercioğlu (3+0=3)

Kirkor Ciğercioğlu'na ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Kirkor, Ciğercioğlu ve Ciğerciyan” kelimeleriyle arama yapılmış ve 3 adet sözlü esere ulaşılmış, besteciye ait saz eserine ise rastlanılmamıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 354, 4300, 11325.

Kirkor Çulhayan, Kemani (6+0=6)

Kirkor Çulhayan'a ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Kirkor ve Çulha” kelimeleriyle arama yapılmış ve 6 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Besteciye ait saz eserine rastlanılmamıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 1007, 3275, 5280, 6397, 6523, 7880.

Kirkor Mehteryan, Kanuni (2+0=2)

Kirkor Mehteryan'a ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Kirkor ve Mehteryan” kelimeleriyle arama yapılmış ve 2 adet sözlü esere ulaşılmış, besteciye

ait saz eserine rastlanılmamıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları 7810 ve 8189'dur.

Leon Hancıyan, Levon Hancıyan, Efendi, Udi (9+9=18)

Leon Hancıyan'a ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "Leon, Levon, Hancıyan v Hancıoğlu" kelimeleriyle arama yapılmış ve 9 adet sözlü eser ve 9 adet de saz eseri olmak üzere toplam 18 adet esere ulaşılmıştır. Besteciye ait sözlü eserlerin repertuar numaraları 197, 1698, 2515, 2716, 4401, 5278, 9244, 10412 ve 11631; saz eserlerinin repertuar numaraları ise 725, 1105, 1286, 2337, 2979, 3021, 3042, 3153 ve 3167'dir.

Manok Ağa, Manuk, Manol, Hanende (4+0=4)

Manok Ağa'ya ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "Manok, Manuk ve Manol" kelimeleriyle arama yapılmış ve 4 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 952, 4205, 4212, 5329.

Mardik Efendi, Ağa (1+0=1)

Mardik Ağa'ya ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "Mardik" kelimesiyle arama yapılmış ve 5952 repertuar numaralı 1 adet esere ulaşılmıştır.

Markar Ağa, Hanende, Çilingir (19+0=19)

Markar Ağa'ya ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "Markar ve Çilingir" kelimeleriyle arama yapılmış ve 19 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Besteciye ait saz eserine rastlanılmamıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 1446, 1547, 2234, 3728, 4593, 5289, 5300, 5360, 6006, 7342, 8013, 9067, 9273, 10808, 10952, 11073, 11113, 11194, 11724.

Marko Çolakoğlu, Udi (6+0=6)

Marko Çolakoğlu'na ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "Marko, Çolakoğlu ve Çolakyan" kelimeleriyle arama yapılmış ve 6 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 264, 299, 846, 3988, 6805, 8892.

Melekzet, Mustafa Nuri Efendi, Kemani (8+2=10)

Melekzet Efendi'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Melekzet, Melekset, Mustafa Nuri ve M. Nuri” kelimeleriyle arama yapılmış ve 8 adet sözlü eser ve 2 adet de saz eseri olmak üzere toplam 10 adet esere ulaşılmıştır. Besteciye ait sözlü eserlerin repertuar numaraları 181, 544, 2140, 2671, 6198, 10696, 10699, 13543; saz eserlerinin repertuar numaraları ise 1497 ve 2469'dur.

Mihran Efendi, Hanende, Bursalı (2+0=2)

Mihran Efendi'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Mihran ve Bursalı” kelimeleriyle arama yapılmış ve 2 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Besteciye ait saz eserine rastlanılmamıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları 2911 ve 3781'dir.

Misak Ağa, Efendi, Kemani (1+2=3)

Misak Ağa'ya ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Misak” kelimesiyle arama yapılmış ve 1 adet sözlü eser ve 2 adet de saz eseri olmak üzere toplam 3 adet esere ulaşılmıştır. Besteciye ait sözlü eserin repertuar numarası 2199; saz eserlerinin repertuar numaraları ise 3252 ve 3257'dir.

Moşe (Maşe) Faro Musi, Haham (0+26=26)

Moşe Faro'ya ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Moşe, Maşe, Faro, Musi ve Haham” kelimeleriyle arama yapılmış ve 26 adet saz eserine ulaşılmıştır. Bu eserlerin repertuar numaraları 446, 668, 683, 869, 944, 1001, 1011, 1022, 1030, 1185, 1577, 1580, 1790, 1795, 1813, 1830, 1814, 1831, 2338, 2356, 2478, 2479, 2762, 3135, 3219 ve 3221'dir.

Nesim Silviya, Haham (17+0=17)

Nesim Silviya'ya ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Nesim, Silviya ve Haham” kelimeleriyle arama yapılmış ve 17 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Besteciye ait saz eserine rastlanılmamıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 218, 1382, 2695, 3520, 3892, 4005, 4519, 4781, 5963, 6074, 6619, 8239, 8729, 9652, 9751, 10183, 10434.

Nikoğos Ağa, Topkapılı, Usta, Kemeñçeci, Hoca, Müzisyen (58+0=58)

Nikoğos Ağa'ya ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "Nikoğos, Topkapılı ve Hoca" kelimeleriyle arama yapılmış ve 58 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Nikoğos Ağa'ya ait saz eserine rastlanılmamıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 292, 596, 743, 1193, 1214, 1570, 2037, 2197, 2278, 2308, 2332, 2666, 2830, 2952, 3459, 3534, 3696, 3997, 4045, 4093, 4187, 4233, 4298, 4333, 4705, 4742, 4852, 4874, 4913, 5283, 5314, 5338, 5709, 6128, 6205, 6479, 6611, 7469, 7553, 7645, 7877, 8235, 8308, 8322, 8445, 9305, 9409, 9694, 9794, 10001, 10082, 10147, 10304, 10382, 10449, 10927, 11129, 11322.

Nikolaki, Kemeñçeci, Usta, Kemeñçe Muallimi, Tavşanca Muallimi, Kemeñçeci Nikoli (5+15=20)

Kemeñçeci Nikolaki'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "Nikolaki, Muallim, Tavşanca ve Nikoli" kelimeleriyle arama yapılmış ve 5 adet sözlü eser ve 15 adet de saz eseri olmak üzere toplam 20 adet esere ulaşılmıştır. Besteciye ait sözlü eserlerin repertuar numaraları 196, 1032, 1431, 3683, 9847; saz eserlerinin repertuar numaraları ise 289, 369, 639, 1236, 1285, 1342, 1564, 1739, 1903, 2825, 3041, 3090, 3131, 3184 ve 3365'tir.

Nişan Melkolyan, Ağa, Kemani (1+1=2)

Nişan Ağa'ya ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "Nişan ve Melkolyan" kelimeleriyle arama yapılmış ve 1 adet sözlü eser ve 1 adet de saz eseri olmak üzere toplam 2 adet esere ulaşılmıştır. Sözlü eserin repertuar numarası 7428, saz eserinin repertuar numarası ise 3262'dir.

Nubar Efendi, Kanuni (6+0=6)

Kanuni Nubar Efendi'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "Nubar" kelimesiyle arama yapılmış ve 6 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 1090, 1466, 3245, 3247, 8449, 10182.

Nubar Tekyay, Kemani (5+0=5)

Nubar Tekyay'a ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "Nubar ve Tekyay" kelimeleriyle arama yapılmış ve 5 adet sözlü esere ulaşılmış, besteciye ait saz

eserine rastlanılmamıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları 124, 5043, 5451, 9878 ve 9914'tür.

Nurhan Hekimyan, Hekimoğlu (8+0=8)

Nurhan Hekioğlu'na ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Nurhan, Hekimyan ve Hekimoğlu” kelimeleriyle arama yapılmış ve 8 adet sözlü esere ulaşılmış, besteciye ait saz eserine rastlanılmamıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 7053, 11037, 12312, 12320, 12323, 12342, 12378, 17689.

Onnik Köçeyan, Efendi, Sarı, Kemençeci, Hanende (3+0=3)

Kemençeci Onnik'e ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Onnik, Köçeyan ve Sarı” kelimeleriyle arama yapılmış ve 3 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları 1793, 2499 ve 10164'tür.

Osep Ebeyan, Efendi, Hanende, Üsküdarlı Hosep (15+0=15)

Osep Ebeyan'a ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Osep, Ebeyan, Üsküdarlı ve Hosep” kelimeleriyle arama yapılmış ve 15 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Besteciye ait saz eserine rastlanılmamıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 813, 3104, 3200, 3577, 4179, 4356, 4667, 5380, 5677, 6367, 6800, 8936, 10562, 11443, 11506.

Ovrik Kazazyan, Lavtacı (2+0=2)

Lavtacı Ovrik'e ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Ovrik” kelimesiyle arama yapılmış ve 2 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları 58 ve 7639'dur.

Petraki, Tıraki, Teyraki, Tiryaki, Kebir (2+11=13)

Petraki'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Petraki, Tıraki, Teyraki, Tiryaki ve Kebir” kelimeleriyle arama yapılmış ve 2 adet sözlü eser ve 11 adet de saz eseri olmak üzere toplam 13 adet esere ulaşılmıştır. Besteciye ait sözlü eserlerin repertuar numaraları 7429 ve 7649; saz eserlerinin repertuar numaraları ise 139, 191, 226, 265, 1083, 1113, 2405, 2409, 2589, 2642 ve 2657'dir.

Sahak Hocasari, Kemani, Udi (15+0=15)

Sahak Hocasari'a ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "Sahak ve Hocasari" kelimeleriyle arama yapılmış ve 15 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Besteciye ait saz eserine rastlanılmamıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 630, 874, 3019, 3397, 3581, 4250, 4294, 4923, 5001, 5079, 6352, 8854, 8955, 9061, 9739.

Sebuh, Kemani, Samatyalı, Subuh, Bey, Usta Sebuh (6+5=11)

Kemani Sebuh'a ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "Sebuh, Samatyalı, Subuh ve Usta" kelimeleriyle arama yapılmış ve 6 adet sözlü eser ve 5 adet de saz eseri olmak üzere toplam 11 adet esere ulaşılmıştır. Besteciye ait sözlü eserlerin repertuar numaraları 2840, 3757, 5368, 8757, 10308 ve 10532; saz eserlerinin repertuar numaraları ise 1115, 1120, 1603, 2824 ve 3414'tür.

Serkis Efendi, Udi (1+0=1)

Udi Serkis Efendi'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "Udi Serkis" kelimeleriyle arama yapılmış ve 2798 repertuar numaralı 1 adet sözlü esere ulaşılmıştır.

Serkis Nurluyan, Şair, Sungurlulu (4+0=4)

Şair Serkis Nurluyan'a ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "Serkis, Nurluyan, Şair ve Sungurlulu" kelimeleriyle arama yapılmış ve 4 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 3758, 3763, 6478 ve 9069.

Serkis Sucuyan, Kemani Serkis Efendi (68+0=68)

Serkis Sucuyan'a ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında "Serkis ve Sucuyan" kelimeleriyle arama yapılmış ve 68 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Besteciye ait saz eserine rastlanılmamıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 353, 1036, 1982, 2011, 3504, 3668, 5514, 6179, 7039, 7086, 7241, 7719, 7721, 8931, 9560, 9795, 10618, 11657, 13327, 22223, 22224, 22225, 22226, 22227, 22228, 22233, 22234, 22235, 22237, 22238, 22239, 22240, 22241, 22242, 22248, 22249, 22250, 22251, 22252, 22253, 22257, 22258, 22259, 22260, 22261, 22262, 22263, 22264,

22265, 22266, 22267, 22268, 22269, 22270, 22271, 22272, 22273, 22274, 22275, 22276, 22277, 22278, 22279, 22280, 22281, 22282, 22283, 22284.

Not: TRT TSM repertuarında “Kemani Serkis Sucuyan” ve “Kemani Serkis Efendi” isimleriyle kayıtlı tüm eserler çalışmamızda Serkis Sucuyan başlığı altında verilmiştir. Buna karşın, ismine yalnız Yılmaz Öztuna’nın Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi isimli kitabında rastladığımız “Serkis Kılıçyan” isimli ve kemani olan farklı bir besteci de mevcut olup “Kemani Serkis Efendi” adına kayıtlı eserlerin bir kısmının veya tamamının ona ait olma ihtimali de vardır.

Şemoil Mendil, Haham, Şemoel Mandil (2+0=2)

Haham Şemoil’e ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Şemoil, Mendil, Haham, Şemoel ve Mandil” kelimeleriyle arama yapılmış ve 2 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları 5688 ve 5738’dir

Tatyos Enkserciyan Efendi, Kemani, Tanburi (42+12=54)

Tatyos Efendi’ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Tatyos, Enkserciyan ve Ekserciyan” kelimeleriyle arama yapılmış ve 42 adet sözlü eser ve 12 adet de saz eseri olmak üzere toplam 54 adet esere ulaşılmıştır. Besteciye ait sözlü eserlerin repertuar numaraları 98, 169, 795, 821, 838, 1325, 1410, 1729, 1938, 2467, 2946, 2968, 2969, 3405, 3782, 4530, 4714, 5207, 5493, 5516, 5610, 5717, 5858, 6088, 6471, 7476, 7484, 7546, 7624, 7693, 7851, 8244, 8470, 8589, 8812, 8910, 10083, 10305, 10552, 10676, 10818, 11516; saz eserlerinin repertura numaraları ise 335, 1301, 1336, 1545, 1571, 1629, 1668, 2501, 2587, 3028, 3050 ve 3346’dır.

Todoraki, Usta, Kemani, Todori (3+1=4)

Todoraki Usta’ya ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Todoraki, Usta ve Todori” kelimeleriyle arama yapılmış ve 3 adet sözlü eser ve 1 adet de saz eseri olmak üzere toplam 4 adet esere ulaşılmıştır. Besteciye ait sözlü eserlerin repertuar numaraları 5574, 6657 ve 9682; saz eserinin repertuar numarası ise 1774’tür.

Varters, Varteres, Ağa (1+0=1)

Varters Ağa’ya ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Varters ve Varteres” kelimeleriyle arama yapılmış ve 10895 repertuar numaralı 1 adet sözlü esere ulaşılmıştır.

Vasilaki Efendi, Kemençeci (0+3=3)

Vasilaki Efendi'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Vasilaki” kelimesiyle arama yapılmış ve 3 adet saz eserine ulaşılmış, besteciye ait sözlü esere rastlanılmamıştır. Saz eserlerinin repertuar numaraları 1623, 1655 ve 3199'dur.

Vital Efendi, Kanuni (1+0=1)

Vital Efendi'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Vital” kelimesiyle arama yapılmış ve 20127 repertuar numaralı 1 adet sözlü esere ulaşılmıştır.

Yahudizade (0+2=2)

Yahudizade lakaplı besteciye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Yahudizade ve Yahudioğlu” kelimesiyle arama yapılmış ve 2 adet saz eserine ulaşılmıştır. Ulaşılan eserlerinin repertuar numaraları 2371 ve 2658'dir.

Yani Usta, Kemençeci (10+0=10)

Yani Usta'ya ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Yani ve Usta” kelimeleriyle arama yapılmış ve 10 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Besteciye ait saz eserine rastlanılmamıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 2487, 3077, 3420, 4013, 5206, 7437, 7804, 8758, 9703, 9852.

Yorgaki Şiveliolu, Kemani, Yorgi (10+0=10)

Kemani Yorgi'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Yorgaki, Şiveliolu ve Yorgi” kelimeleriyle arama yapılmış ve 10 adet sözlü esere ulaşılmıştır. Besteciye ait saz eserine rastlanılmamıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 1309, 2043, 4385, 4516, 7110, 7738, 7834, 10409, 10930, 11336.

Yorgo Bacanos, Udi (7+0=7)

Yorgo Bacanos'a ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Yorgo ve Bacanos” kelimeleriyle arama yapılmış ve 7 adet sözlü esere ulaşılmış, besteciye ait saz eserine rastlanılmamıştır. Ulaşılan sözlü eserlerin repertuar numaraları şöyledir: 2349, 3087, 3158, 5671, 5939, 8233, 9772.

Zafiraki Efendi, Kemani (1+1=2)

Zafiraki Efendi'ye ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Zafiraki” kelimesiyle arama yapılmış ve 5306 repertuar numaralı 1 adet sözlü eser ve 1563 repertuar numaralı 1 adet de saz eseri olmak üzere toplam 2 adet esere ulaşılmıştır.

Zaharya, Efendi, Hanende, Zangaçbaşı, Kürkçü Mir Cemil (15+1=16)

Zaharya'ya ait eserlerin tespiti için TRT TSM repertuarında “Zaharya, Zangaçbaşı, Kürkçü ve Mir Cemil” kelimeleriyle arama yapılmış ve 15 adet sözlü eser ve 1 adet de saz eseri olmak üzere toplam 16 adet esere ulaşılmıştır. Zaharya'ya ait sözlü eserlerin repertuar numaraları 2708, 2797, 2836, 2978, 3687, 5701, 7033, 7364, 7402, 8331, 8847, 10397, 10544, 10570 ve 10651; saz eserinin repertuar numarası ise 2723'tür.

Yukarıda sıralanan bulgular sayısal verilere dönüştürülerek sonraki sayfada tablo eşliğinde sunulmuştur. Tablo 1' de yer alan besteciler asıl isimlerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır. Bunun dışında bestecilerin, bazen isimlerinden çok kullanılan takma isimleri, onları belirtmek için kullanılmış olan meslekleri veya çaldıkları sazların isimleri gibi bilgiler de isimlerinin ardından verilmiştir.

Tablo 1: Azınlık Besteciler ve Eser Sayıları

BESTECİ	SÖZLÜ ESERLER	SAZ ESERLERİ	TOPLAM
1. Agopos Alyanakyen, Efendi, Kemani	9	-	9
2. Agop Ağa, Şaşı, Hanende, Kemani	3	-	3
3. Aleko Bacanos, Aleko Efendi, Elekos	10	-	10
4. Aleksan Ağa, Kemani, Hoca	4	5	9
5. Aleksan, Efendi, Hanende	1	-	1
6. Aleksan Efendi, Notacı, Tanburi	1	-	1
7. Andon Düzyan, Efendi, Kemani	1	-	1
8. Arşak Çömlekçyan, Udi	17	1	18
9. Artin Çilingiroğlu, Mandoli, Ağa, Ağa Çırağı	2	7	9
10. Asadur Hamamcıyan, Asdik, Astik, Ağa, Kör, Hanende	35	3	38
11. Avram Barzilai	1	-	1
12. Avram Hayat Levi, İbrahim Efendi, Mısırlı, Udi	37	1	38
13. Bağdasar Ekmekçi, Bağdasar Usta	2	-	2
14. Batrik Kiryazis, Lavtacı Andon, Udi	1	14	15
15. Bedros Çömlekçyan, Ağa, Kemani	-	2	2
16. Bîmen Şen, Efendi, Dergazaryan	215	-	215
17. Bogos Hamamcıyan, Efendi, Hanende	7	-	7
18. Boncukçu	1	-	1
19. Candan Artaki, Efendi, Kanuni	32	1	33
20. Civan Ağa, Lavtacı	18	-	18
21. Corci Usta, Corci Kemani	6	11	17
22. Dikran Çuhacıyan, Çuhacıyan Efendi	-	4	4
23. Fresko Romano, Tanburi İsak (İzak) Efendi,	17	70	87
24. Garbis Agopyan, Efendi, Kanuni	8	1	9
25. Gülbenkian Efendi	1	-	1
26. Hampartzum Limoncuyan, Baba Hamparsum	26	12	38
27. Hapet Mısırlıyan, Afet Efendi, Udi	7	-	7
28. Hrant Kenkülyan, Kenkiloğlu, Udi	13	-	13
29. Hristaki Kiryazis, Efendi, Lavtacı Hristo	23	-	23
30. İlya, Efendi	5	2	7
31. İsak (İzak)Varon	30	-	30
32. İsmet Ağa, Miskali Ağa, Kemani, Santuri	2	8	10
33. İstavri Efendi, Usta, Ağa	4	-	4
34. Kapril Efendi	1	-	1
35. Karabet Divitçi, Efendi, Hanende	1	2	3
36. Karnik Garmiryan, Efendi	18	-	18
37. Kirkor Berberyan, Udi	1	-	1
38. Kirkor Ciğercioğlu	3	-	3

Tablo 1: Azınlık Besteciler ve Eser Sayıları (Devam)

39. Kirkor Çulhayan, Kemani	6	-	6
40. Kirkor Meheryan, Kanuni	2	-	2
41. Leon Hancıyan, Levon Hancıyan, Efendi, Udi	9	9	18
42. Manok Ağa, Manuk Ağa, Manol, Hanende	4	-	4
43. Mardik Efendi, Ağa	1	-	1
44. Markar Ağa, Hanende, Çilingir	19	-	19
45. Marko Çolakoglu, Udi	6	-	6
46. Melekzet Efendi, Mustafa Nuri Efendi, Kemani	8	2	10
47. Mihran Efendi, Hanende, Bursalı	2	-	2
48. Misak Ağa, Efendi, Kemani	1	2	3
49. Moşe (Maşe) Faro, Musi, Haham	-	26	26
50. Nesim Silviya, Haham	17	-	17
51. Nikoşos Ağa, Usta, Kemeñeci, Hoca	58	-	58
52. Nikolaki, Kemeñeci, Kemeñe Muallimi, Nikoli	5	15	20
53. Nişan Melkolyan, Ağa, Kemani	1	1	2
54. Nubar Efendi, Kanuni	6	-	6
55. Nubar Tekyay, Kemani	5	-	5
56. Nurhan Hekimyan, Hekimoğlu	8	-	8
57. Onnik Köçeyan, Efendi, Sarı, Kemeñeci, Hanende	3	-	3
58. Osep Ebeyan, Ağa, Efendi, Hanende, Üsküdarlı Hosep	15	-	15
59. Ovrik Kazazyan, Lavtacı	2	-	2
60. Petraki, Tıraki, Teyraki, Tiryaki, Kebir	2	11	13
61. Sahak Hocasari, Kemani, Udi	15	-	15
62. Sebuhi, Kemani, Samatyalı, Subuh, Bey, Usta Sebuhi	6	5	11
63. Serkis Efendi, Udi	1	-	1
64. Serkis Nurlıyan, Şair, Sungurlulu	4	-	4
65. Serkis Sucuyan, Kemani Serkis Efendi	68	-	68
66. Şemoil Mendil, Haham, Şemoel Mandil	2	-	2
67. Tatyos Enkserciyan Efendi, Kemani, Tanburi	42	12	54
68. Todoraki, Usta, Kemani, Todorı	3	1	4
69. Varters, Varteres, Ağa	1	-	1
70. Vasilaki Efendi, Kemeñeci	-	3	3
71. Vital Efendi, Kanuni	1	-	1
72. Yahudizade	-	2	2
73. Yani Usta, Kemeñeci	10	-	10
74. Yorgaki Şivelioglu, Kemani, Yorgi	10	-	10
75. Yorgo Bacanos, Udi	7	-	7
76. Zafiraki Efendi, Kemani	1	1	2
77. Zaharya, Efendi, Zangaçbaşı, Kürkçü Mir Cemil	15	1	16
TOPLAM	929	235	1164

3.2. II. Alt Probleme Yönelik Bulgular

İkinci alt probleme yönelik bulgular aşağıdaki gibidir.

Araştırmaya konu olan besteciler, ölüm yıllarına göre sınıflandırılmıştır. Alt başlıkların sonunda parantez içerisinde belirtilen rakamlar, o dönemde yaşamış azınlık bestecilerin sayısını göstermektedir. Besteci isimlerinin yanındaki parantez içerisinde yer alan rakamlar ise doğum ve ölüm tarihlerini, “?” ifadesi de doğum ve ölüm tarihlerinin bilinmediği veya emin olunmadığı anlamına gelmektedir.

3.2.1. Ölüm Tarihi Bilinmeyen (1)

- Yahudizade (?-?)

3.2.2. 18. Yüzyıl İlk Yarı (3)

- Boncukçu (?-1750?)
- Petraki, Tiriyaki (?-1750?)
- Zaharya (? – 1740)

3.2.3. 18. Yüzyıl İkinci Yarı (3)

- İlya (1718? - 1799)
- Musi, Moşe Faro, Haham (? – 1776)
- Yorgaki Şivelioğlu, Kemani Yorgo Efendi (?-1770)

3.2.4. 19. Yüzyıl İlk Yarı (7)

- Andon Düzyan, Kemani (1765-1814)
- Bedros Çömlekçiyan (1785?-1840?)
- Corci, Kemani, Âmâ (? – 1805?)
- Hampartzum Limonciyan (1768-1839)
- İsak, Tanburi, Fresko Romano (1745? - 1814)
- İstavri Efendi (?-1840?)
- Şemoil Mendil, Haham (?-1849)

3.2.5. 19. Yüzyıl İkinci Yarı (15)

- Aleksan Ağa, Tanburî (1815-1864)

- Artin Ağa, Mandoli, Hanende, Yarutin Havadurin (? – 1890?)
- Bağdasar Ekmekçi (?-1880?)
- Dikran Çuhacıyan (1836-1898)
- İsmet Ağa, Miskali (1807-1873)
- Kapril Efendi, Tanburi Kapriel (?-1890?)
- Markar Ağa, Hanende, Çilingir (?- 1880?)
- Nikoğos Ağa (1830? – 1890?)
- Nişan Melkolyan, Ağa, Sinekemani (?-1888?)
- Onnik Ağa, Hanende, Sarı (?-1885?)
- Sebuhan Efendi, Kemânî (1828-1894)
- Serkis Nurluyan, Şair, Sungurlulu (1836-1888)
- Todoraki Ağa, Kemani, Todorî (?-1860?)
- Varters (?-19. YY Sonları)
- Yani Ağa, Kemençeci (?-1890?)

3.2.6. 20. Yüzyıl İlk Yarısı (38)

- Afet Efendi, Udi, Hapet Mısırlıyan (1847-1919)
- Agop Efendi (? – 1910?)
- Aleko Bacanos (1888-1950)
- Aleksan Efendi, Kemani, Ağa (1852 - 1910)
- Aleksan Efendi, Hanende (? – 1925)
- Andon Efendi, Lavtacı (?-1915?)
- Arşak Efendi (1880-1930)
- Astik Ağa, Hanende (1840-1913)
- Avram Hayat Levi, İbrahim Efendi, Mısırlı, Udi (1878-1948)
- Avram Karakaş, Barzilai (? – 1920)
- Bimen Şen (1872-1943)
- Bogos Hamamcıyan, Hanende, (1872-1945)
- Candan Artaki (1885-1948)
- Civan Ağa, Lavtacı, Zivanis (?-1910?)

- Garbis Efendi (?-1925?)
- Gülbenkian Efendi (?-1940?)
- Hristo Ağa, Lavtacı Hristaki, (? – 1914)
- Karabet, Garabet, Hanende (1855-1915)
- Karnik Garmiryan (1872 – 1947)
- Kirkor Ciğercioğlu (?-1940?)
- Kirkor Çulhayan (1868-1938)
- Kirkor Mehteryan, Kanuni (1866-1937)
- Leon Hancıyan (1857-1947)
- Manol Ağa, Manuk, Manok, Hanende (?-1902?)
- Mardik Ağa (?-1910?)
- Mihran (Hanende, Bursalı) (?-1910?)
- Misak Ağa (?-1930?)
- Mustafa Nuri Efendi, Melekset, Notacı, (1857-1937)
- Nesim Silviya (Haham) (?-1930?)
- Kemençeci Nikolâki (?-1915?)
- Ovrik Kazasyan, Hovrik Efendi (1872-1940)
- Sahak Hocasari, Kemanî (1889-1949)
- Serkis Efendi, Udi, Büyük Sarkis (?-1925)
- Serkis Efendi, Sucuyan, Kemanî (1885-1943)
- Tatyos Efendi (1858-1913)
- Vasilâki Efendi, Kemençeci (1845-1907)
- Vital Efendi, Kanuni (?-1935?)
- Zafiraki Efendi, Kemanî (?-1920?)

3.2.7. 20. Yüzyıl İkinci Yarısı (10)

- Agopos Efendi, Kemanî (1875-1964)
- Hırant Kenkiloğlu, Udi (1901-1978)
- İsak Varon (1882-1962)
- Kirkor Berberyan (1884-1959)
- Marko Çolakoğlu (1896-1957)

- Nubar Efendi, Kanuni (1885-1954)
- Nubar Tekyay, Kemanî (1905-1955)
- Nurhan Hekimyan (1949 - 1992)
- Osep Ebeyan (Hanende, Üsküdarlı Hovsep) (1873-1959)
- Yorgo Bacanos (1900-1977)

Azınlık bestecilerin hangi zaman aralığında yaşadıklarını gösteren Tablo 2’de zaman, yarım asırlık periyotlara bölünerek dönemlere göre besteci sayıları sayısal verilerle sunulmuştur.

Tablo 2: Yarım asırlık dönemlere göre azınlık bestecilerin sayısı

		BESTECİ SAYISI
18. YÜZYIL	1700-1750	3
	1751-1800	3
19. YÜZYIL	1801 – 1850	7
	1851 – 1900	15
20. YÜZYIL	1901 – 1950	38
	1951 - 2000	10
Ölüm Tarihi Bilinmeyen		1

3.3. III. Alt Probleme Yönelik Bulgular

Üçüncü alt probleme yönelik bulgular aşağıdaki gibidir.

Agapos Alyanakyen, Efendi, Kemanî (9+0=9)

Agapos Alyanakyen’a ait 9 adet sözlü eserin 1’i Şehnaz, 2’si Hüzam, 1’i Şedaraban, 1’i Hüseyini, 1’i Mahur, 1’i Segâh, 1’i Rast ve 1’i Hicaz olmak üzere 8 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Agop Ağa, Şaşı, Şehla, Hanende (3+0=3)

Agop Ağa 3 adet eserini 1'i Hicaz ve 2'si de Hicazkâr olmak üzere 2 farklı makamda bestelemiştir.

Aleko Bacanos, Aleko Efendi, Elekos (10+0=10)

10 adet eseri olan Aleko Bacanos, bu eserlerde 1 kez Acemaşiran, 1 kez Hicaz, 3 kez Hüseyini, 2 kez Hüzzam, 1 kez Rast, 1 kez Saba ve 1 kez de Segâh olmak üzere 7 farklı makamı tercih etmiştir.

Aleksan Ağa, Kemani, Hoca (4+5=9)

Aleksan Ağa'ya ait olan toplam 9 adet eserin 1'i Acemaşiran, 2'si Bayati Araban, 1'i Dügâh, 1'i Hüseyini, 2'si Hüseyini Aşiran, 1'i Nühüft ve 1'i Rast olmak üzere 7 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Aleksan, Efendi, Hanende (1+0=1)

Aleksan Efendi tek eserini Suzinak makamında bestelenmiştir.

Aleksan Efendi, Notacı, Tanburi (1+0=1)

Tanburi Aleksan Efendi ise tek eserinde Acembuselik makamını tercih etmiştir.

Andon, Düzyan, Efendi, Kemani (1+0=1)

Kemani Andon'a ait 1 adet eserin Kürdilihicazkâr makamında bestelendiği görülmektedir.

Arşak Çömlekçiyan, Udi (17+1=18)

18 adet eseri olan Arşak Çömlekçiyan, bu eserleri 2'si Hicaz, 1'i Hicazkâr, 1'i Hüseyini, 2'si Hüzzam, 1'i Karcıgar, 1'i Muhayyer, 1'i Nihavend, 2'si Rast, 1'i Saba, 1'i Sultaniyegâh, 4'ü Uşşak ve 1'i Ferahfeza olmak üzere 12 farklı makamda bestelemiştir.

Artin Çilingiroğlu, Ağa, Mandoli (2+7=9)

Artin Çilingiroğlu, 9 adet eserinde 1 Arazbar, 1 Bayati, 2 Nihavend, 2 Peyk-i Safa, 1 Rast ve 2 Rehavi olmak üzere 6 farklı makamı tercih etmiştir.

Asadur Hamamcıyan, Hasadur, Asdik, Astik, Kör, Hanende (35+3=38)

Asadur Hamamcıyan'a ait toplam 38 adet eserin 1'i Acemaşiran, 1'i Bayati, 1'i Bayati Araban, 1'i Besteısfahan, 3'ü Hicaz, 2'si Hicazkâr, 1'i Hüseyini, 1'i Hüzzam, 6'sı Karcıgar, 9'u Kürdilihicazkâr, 3'ü Muhayyer Kürdi, 1'i Nihavend, 1'i Nişaburek, 1'i Segâh, 1'i Şedaraban ve 5'i Uşşak olamk üzere 16 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Avram Barzilai, Karakaş, (1+0=1)

Avram Barzilai'ye ait olan 1 adet eser Hicaz makamında bestelenmiştir.

Avram Hayat Levi, İbrahim Efendi, Mısırlı, Udi (37+1=38)

37 sözlü eser, 1 de saz eseri bulunan Avram Hayat Levi, bu eserlerini bestelerken 1 kez Acemaşiran, 1 kez Dilkeşhaveran, 1 kez Ferahnak, 5 kez Hicaz, 2 kez Hüseyini, 6 kez Hüzzam, 1 kez Isfahan, 1 kez Karcıgar, 7 kez Kürdilihicazkâr, 1 kez Muhayyer, 2 kez Nihavend, 3 kez Rast, 1 kez Saba, 1 kez Segâh, 1 kez Şehnaz ve 4 kez Uşşak olmak üzere 16 farklı makamı tercih etmiştir.

Bağdasar Ekmekçi, Bağdasar Usta (2+0=2)

Bağdasar Ekmekçi'ye ait 2 adet eserin 1'i Hicazkâr, 1'i de Neveser olmak üzere 2 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Batrik Kiryazis, Andon, Lavtacı, Udi, (1+14=15)

Lavtacı Andon, kendisine ait toplam 15 adet eseri 2'si Bayati Buselik, 2'si Hicaz, 1'i Hicaz Hümayun, 2'si Hüseyini, 2'si Irak, 2'si Isfahan Zemzeme, 2'si Nevruz-i Rumi ve 2'si Nühüft olmak üzere 8 farklı makamda bestelemiştir.

Bedros Ağa, Çömlekçiyan, Çömlekçizade, Çömlekçi, Kemani (0+2=2)

2 adet eseri bulunan Bedros Ağa, bu eserlerin 2'sinin de Besteısfahan makamını tercih etmiştir.

Bîmen Şen, Bey, Efendi, Dergazaryan (215+0=215)

Bimen Şen'e ait 215 eserin 9'u Acemaşiran, 4'dü Acemkürdi, 1'i Bayati Araban, 6'sı Bestenigâr, 3'ü Dilkeşhaveran, 5'i Ferahnak, 28'i Hicaz, 5'i Hicazkâr, 12'si Hüseyini, 23'ü Hüzzam, 3'ü Isfahan, 2'si Karcıgar, 27'si Kürdilihicazkâr, 6'sı Mahur, 1'i Maye, 8'i Muhayyer, 1'i Muhayyerkürdi, 3 'ü Müstear, 3'ü Nihavend, 1'i

Nişaburek, 5'i Rast, 6'sı Saba, 5'i Segâh, 3'ü Sultaniyegâh, 6'sı Suzidil, 4'ü Suzinak, 3'ü Şedaraban, 5'i Şehnaz, 3'ü Tahirbuselik, 17'si Uşşak, 1'i Karma, 4'ü Yegâh ve 2'si Zavil olmak üzere 33 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Bogos Efendi, Asdikzade, Hamamcıoğlu, Hanende, Hamamcızade (7+0=7)

Bogos Efendi, 7 adet eserini 1'i Evcara, 1'i Hicaz, 1'i Hicazkâr, 1'i Karcıgar, 2'si Kürdilihicazkâr ve 1'i Suzinak olmak üzere 6 farklı makamda bestelemiştir.

Boncukçu (1+0=1)

Boncukçu'ya ait olan tek eser Segâh makamında bestelenmiştir.

Candan Artaki, Efendi, Kanuni, Terziyan (32+1=33)

33 adet eseri bulunan Candan Artaki, bu eserlerde 1 kez Acemkürdi, 1 kez Bayati, 1 kez Eviç, 1 kez Ferahnak, 3 kez Hicaz, 1 kez Hicazkâr, 1 kez Hüseyini, 5 kez Hüzam, 3 kez Karcıgar, 8 kez Kürdilihicazkâr, 1 kez Mahur, 3 kez Nihavend, 2 kez Saba, 1 kez Suzinak ve 1 kez de Uşşak olmak üzere 15 farklı makamı tercih etmiştir.

Civan, Civan Ağa, Lavtacı (18+0=18)

Lavtacı Civan Ağa'ya ait 18 adet eserin 2'si Hicaz, 1'i Hicazkâr, 1'i Hüseyini, 1'i Hüzam, 2'si Karcıgar, 6'sı Kürdilihicazkâr, 1'i Nihavend, 2'si Rast, 1'i Suzinak ve 1'i de Uşşak olmak üzere 10 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Corci, Corci Usta, Corci Kemani (6+11=17)

Kemani Corci, kedisine ait olan toplam 17 adet eseri 2'si Arazbar, 1'i Dilkeşhaveran, 2'si Dügâh Buselik, 1'i Eviç, 1'i Huzi, 2'si Hüzam, 1'i Kuçek, 2'si Rehavi, 2'si Saba, 2'si Uşşak ve 1'i de Yegâh olmak üzere 11 farklı makamda bestelemiştir.

Dikran Çuhacıyan, Çuhacıyan Efendi (0+4=4)

Dikran Çuhacıyan'a ait 4 adet eserin 2 tanesinin notasına ulaşamadığı için makamsal tespiti yapılamamıştır. Diğer 2 eserin ise 1'i Hicaz, 1'i ise Hicaz Hümayun makamlarında olduğu görülmektedir.

Fresko Romano, İsak (İzak) Efendi, Tanburi (17+70=87)

17 adet sözlü eser ve 70 adet de saz eseri bulunan Tanburi İsak Efendi'nin 3 eserine ulaşılammıştır. İsak Efendi, geriye kalan 84 adet eserini ise 3'ü Acemaşiran, 4'ü Bayati, 2'si Bayati Araban, 2'si Bestehisar, 4'ü Buselik, 2'si Buselik Aşiran, 1'i Büzürg, 2'si Çargâh, 2'si Dilkeşhaveran, 2'si Dügâh Buselik, 3'ü Evc Buselik, 1'i Eviç, 1'i Gerdaniye, 2'si Gerdaniye Buselik, 7'si Güllicaz, 1'i Hicaz Hümayun, 2'si Hicaz-ı Muhalif, 1'i Huzi, 2'si Hüseyini, 1'i Hüseyini Zemzeme, 1' i Hüzam, 2'si Irak, 6'sı Isfahan, 1'i Mahur, 2'si Maye, 2'si Muhayyer Buselik, 2'si Muhayyer Zirgüle, 1'i Neva, 2'si Neva Buselik, 2'si Nikriz, 1'i Nişaburek, 1'i Rast, 1'i Rehavi, 1'i Saba Buselik, 2'si Saba Zemzeme, 2'si Şedaraban, 1'i Şehnaz Buselik, 2'si Tahir, 1'i Tahir Buselik, 2'si Uşşak, 2'si Vech-i Arazbar ve 2'si Yegâh olmak üzere 43 farklı makamda bestelemiştir.

Garbis Efendi, Kanuni, Agopyan (8+1=9)

Garbis Efendi'ye ait 9 adet eserin 1'i Bestenigâr, 1'i Hicaz, 1'i Kürdilihicazkâr, 1'i Muhayyer, 1'i Nişaburek, 1'i Rast, 2'si Suzidil, 1'i Uşşak olmak üzere 8 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Gülbenkian, Efendi (1+0=1)

Gülbenkian Efendi'ye ait olan 1 adet eser Rast makamında bestlenmiştir.

Hamparsum Limoncuyan, Baba (26+12=38)

Hamparsum'a ait olan toplam 38 adet eserin 1'i Acemaşiran, 4'ü Bayati, 4'ü Bayati Araban, 5'i Bestenigâr, 1'i Buselik, 3'ü Dügâh, 2'si Evc-i Bahr-i Nazik, 2'si Ferahnak, 3'ü Hisar Buselik, 1'i Hüseyini, 1'i Hüzam, 2'si Irak, 2'si Mahur, 2'si Nigar, 1'i Nişaburek, 1'i Rast, 2'si Sazkâr ve 1'i de Uşşak olmak üzere 19 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Hapet Mısırlıyan, Afet Efendi, Udi (7+0=7)

Afet Efendi'ye ait olan 7 eserin 1'i Hicaz, 1'i Hüseyini, 1'i Karcıgar, 1'i Neveser, 2'si Nihavend ve 1'i Uşşak olmak üzere 6 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Hrant Kenkiloğlu, Udi, Kenkülyan, Emre (13+0=13)

Udi Hrant'a ait olan 13 adet eserin 7'si Hicaz, 1'i Hüseyini, 2'si Hüzam, 2'si Kürdilihicazkâr, 1'i de Uşşak olmak üzere 5 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Hristaki Kiryazis, Efendi, Lavtacı Hristo (23+0=23)

Lavtacı Hristoya ait 23 adet eserin 3'ü Hicaz, 1'i Hüseyini, 2'si Isfahan, 4'ü Karcıgar, 3'ü Kürdilihicazkâr, 1'i Mahur, 2'si Rast, 1'i Saba Zemzeme, 1'i Segâh, 2'si Suzinak, 1'i Şevkefza, 1'i Tahir, 1'i Uşşak olmak üzere 13 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

İlya Efendi (5+2=7)

İlya Efendi'ye olan toplam 7 adet eserin 1'i Evc Maye, 2'si Mahur, 3'ü Sazkâr ve 1'i de Şehnaz olmak üzere 4 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

İsak Varon, İzak Varon (30+0=30)

İsak Varon'a ait 30 adet eserin 1'i Bestenigâr, 1'i Dilkeşhaveran, 2'si Eviç, 1'i Ferahfeza, 1'i Hicaz, 4'ü Hüseyini, 4'ü Hüzam, 1'i Karcıgar, 6'sı Kürdilihicazkâr, 1'i Nihavend, 1'i Rast, 1'i Sultaniyegâh, 3'ü Suzidil, 1'i Suzinak, 1'i Tahir Buselik, 1'i Uşşak olmak üzere 16 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

İsmet Ağa, Miskali Ağa, Kemani, Santuri (2+8=10)

Miskali İsmet Ağa'ya ait olan toplam 8 adet eserin 1'i Arazbar, 1'i Buselik, 2'si Büzürg, 1'i Mahur, 1'i Neva, 2'si Nihavend ve 2'si de Rahatfeza olmak üzere 7 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

İstavri Efendi, Usta, Ağa (4+0=4)

İstavri Efendi'ye ait 4 adet eserin 1'i Hüzam, 1'i Neva, 1'i Nühüft ve 1'i de Rehavi olmak üzere 4 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Kapril Efendi, Ağa (1+0=1)

Kapril Efendi'ye ait 1 adet eserin Hüseyini makamında bestelendiği görülmektedir.

Karabet Efendi, Hanende, Divitçi, (1+2=3)

Hanende Karabet'e ait olan toplam 3 adet eserin 2'si Arazbarek, 1'i de Uşşak olmak üzere 2 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Karnik Garmiryan, Efendi (18+0=18)

Karnik Efendi'ye ait 18 adet eserin 1'i Acemkürdi, 2'si Bayati Araban, 2'si Bestenigâr, 1'i Ferahfeza, 1'i Ferahnak, 4'ü Hicaz, 1'i Hicazkâr, 1'i Nişaburek, 1'i Şedaraban, 1'i Şevkefza, 2'si Tahir Buselik, 1'i de Yegâh olmak üzere 12 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Kirkor Berberyan, Udi (1+0=1)

Kirkor Berberyan'a ait 1 adet eser Uşşak makamında bestelenmiştir.

Kirkor Ciğercioğlu (3+0=3)

Kirkor Ciğercioğlu'na ait 3 adet eserin 2'si Hicazkâr, 1'i de Hüzam olmak üzere 2 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Kirkor Çulhayan, Kemani (6+0=6)

Kirkor Çulhayan'a ait 6 adet eserin 2'si Hüseyini, 1'i Isfahan, 3'ü de Nihavend olmak üzere 3 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Kirkor Mehteryan, Kanuni (2+0=2)

Kirkor Mehteryan'a ait olan 2 adet eserin 1'i Hüseyini, 1'i de Suzinak olmak üzere 2 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Leon Hancıyan, Levon Hancıyan, Ağa, Efendi, Udi (9+9=18)

Leon Hancıyan'a ait toplam 18 adet eserin 1'i Ferahfeza, 1'i Ferahnak, 2'si Hicazkâr, 2'si Hüseyini, 1'i Karcıgar, 1'i Nişaburek, 2'si Suzidil, 3'ü Suzinak, 2'si Şehnaz Buselik, 1'i de Tahir Buselik olmak üzere 10 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Manok Ağa, Manuk, Manol, Hanende (4+0=4)

Manok Ağa'ya ait 4 adet eserin 2'si Arazbar, 1'i Kürdilihicazkâr, 1'i de Suzidilara olmak üzere 3 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Mardik Efendi, Ağa (1+0=1)

Mardik Efendi'ye ait olan 1 adet eser Hicaz makamında bestelenmiştir.

Markar Ağa, Hanende, Çilingir (19+0=19)

Markar Ağa'ya ait olan 19 adet eserin 3'ü Bayatî, 1'i Bestenigâr, 1'i Hüseyinî, 1'i Hüseyinî Aşiran, 1'i Hüzam, 2'si Mahur, 1'i Muahyyer Buselik, 1'i Müstear, 1'i Nihavend, 2'si Nişaburek, 1'i Rast, 1'i Saba, 1'i Suzidil, 1'i Tahir, 1'i de Uşşak olmak üzere 15 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Marko Çolakoğlu, Udi (6+0=6)

Marko Çolakoğlu'na ait 6 adet eserin 2'si Hicaz, 2'si Hüzam, 1'i Rast, 1'i de Uşşak olmak üzere 4 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Melekzet, Mustafa Nuri Efendi, Kemani (8+2=10)

Melekset Efendi'ye ait olan toplam 10 adet eserin 1'i Bayatî, 1'i Ferahnak, 1'i Hüzam, 1'i İsfahan, 2'si Karcıgar, 1'i Müstear, 2'si Rast, 1'i de Uşşak olmak üzere 8 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Mihran Efendi, Hanende, Bursalı (2+0=2)

Bursalı Mihran Efendi'ye ait 2 adet eserin 1'i Hicaz, 1'i de Kürdilihicazkâr makamında bestelenmiştir.

Misak Ağa, Efendi, Kemani (1+2=3)

Misak Efendi'ye ait eserlerin 1'i Nihavend, 2'si de Tahir olmak üzere 2 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Moşe (Maşe) Faro Musi, Haham (0+26=26)

Moşe Faro'ya ait 26 adet eserin 1'i Dîlfürüz, 2'si Dügâh Maye, 2'si Ferahfeza, 2'si Hicaz, 2'si Hicaz Hümayun, 2'si Hicaz Uzzal, 1'i Horasan, 2'si Kuçek, 4'ü Muhayyer, 2'si Nişanurek, 2'si Rast, 2'si Sazkâr, 2'si de Şevk-i Cihan olmak üzere 13 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Nesim Silviya, Haham (17+0=17)

Nesim Silviya'ya ait 17 adet eserin 1'i Acemkürdi, 1'i Betenigar, 1'i Dilkeşhaveran, 2'si Dilniřin, 2'si Ferahfeza, 1'i Isfahan, 1'i Isfahanek, 2'si Segâh Araban, 1'i Selmek, 1'i Suzinak, 2'si Tebriz, 2'si de Yegâh olmak üzere 12 farklı makamda bestelendiği görölmektedir.

Nikoğos Ağa, Topkaplı, Usta, Kemeñceci, Hoca, Müzisyen (58+0=58)

Nikoğos Ağa'ya ait olan 58 adet eserin 5'i Acemaşiran, 2'si Acemkürdi, 1'i Arazbar, 1'i Arazbar Buselik, 1'i Bayati Araban, 7'si Ferahnak, 1'i Gülizar, 3'ü Hicaz, 8'i Hicazkâr, 9'u Hüseyini, 3'ü Hüzam, 1'i Karcığar, 1'i Muhayyer, 1'i Muhayyer Kürdi, 1'i Nihavend, 1'i Rastcedid, 3'ü Saba, 1'i Suzidil, 5'i Suzinak, 1'i Şehnaz Buselik, 1'i Şevkefza, 1'i de Uşşak olmak üzere 22 farklı makamda bestelendiği görölmektedir.

Nikolaki, Kemeñceci, Usta, Kemeñce Muallimi, Tavşanca Muallimi, Kemeñceci Nikoli (5+15=20)

Kemeñceci Nikolaki'ye ait toplam 20 adet eserin 3'ü Bayati Araban, 1'i Buselik, 1'i Eviç, 1'i Ferahfeza, 2'si Hüseyini, 1'i Hüseyini Aşiran, 1'i Karcığar, 1'i Mahur, 1'i Müstear, 1'i Segâh, 1'i Suzinak, 1'i Şedaraban, 2'si Şehnaz, 1'i Şerefnüma, 2'si Tahir, 1'i de Uşşak olmak üzere 16 farklı makamda bestelendiği görölmektedir.

Nişan Melkolyan, Ağa, Kemani (1+1=2)

Nişan Melkolyan'a ait 2 adet eserin 1'i Nihavend, 1'i de Tahir Buselik olmak üzere 2 farklı makamda bestelendiği görölmektedir.

Nubar Efendi, Kanuni (6+0=6)

Kanuni Nubar Efendi'ye ait 6 adet eserin 1'i Hüzam, 1'i Karcığar, 2'si Rast, 1'i Şedaraban, 1'i de Tahir Buselik olmak üzere 5 farklı makamda bestelendiği görölmektedir.

Nubar Tekyay, Kemani (5+0=5)

Nubar Tekyay'a ait olan 5 adet eserin 1'i Eviç, 3'ü Hicaz, 1'i de Muhayyer olmak üzere 3 farklı makamda bestelendiği görölmektedir.

Nurhan Hekimyan, Hekimoğlu (8+0=8)

Nurhan Hekimyan'a ait 8 adet eserin 1'i Bayati Araban, 1'i Buselik, 1'i Ferahnak, 1'i Hicazkâr, 1'i Hüzam, 1'i Muhayyer Kürdi, 1'i Suzidil, 1'i de Şehnaz olmak üzere 8 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Onnik Köçeyan, Efendi, Sarı, Kemençeci, Hanende (3+0=3)

Onnik Köçeyan'a ait onal 3 adet eserin hepsinin Kürdilihicazkâr makamında bestelendiği görülmektedir.

Osep Ebeyan, Efendi, Hanende, Üsküdarlı Hosep (15+0=15)

Osep Ebeyan'a ait olan 15 adet eserin 8'i Acemkürdi, 2'si Hicaz, 2'si Nihavend, 1'i Rehavi, 1'i Şevk-u Tarab, 1'i de Uşşak olmak üzere 6 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Ovrik Kazazyan, Lavtacı (2+0=2)

Ovrik Kazazyan'a ait olan 2 adet eserin 1'i Hicaz, 1'i de Hicazkâr makamında bestelendiği görülmektedir.

Petraki, Tıraki, Teyraki, Tiryaki, Kebir (2+11=13)

Petraki'ye ait olan toplam 13 adet eserin 1'i Acemkürdi, 1'i Arazbar Buselik, 2'si Bayati, 2'si Hicazkâr, 1'i Irak, 1'i Nihavend, 2'si Peyk-i Safa, 1'i Rast, 2'si de Rehavi olmak üzere 9 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Sahak Hocasari, Kemani, Udi (15+0=15)

Sahak Hocasari'a ait olan 15 adet eserin 1'i Ferahnak, 2'si Hicaz, 1'i Hicazkâr, 3'ü Hüseyini, 2'si Hüzam, 4'ü Kürdilihicazkâr, 1'i Segâh, 1'i de Zavil olmak üzere 8 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Sebuh, Kemani, Samatyah, Subuh, Bey, Usta Sebuh (6+5=11)

Kemani Sebuh Efendi'ye ait olan toplam 11 adet eserin 1'i Acemaşiran, 1'i Bayati Araban, 1'i Hicaz, 3'ü Hicazkâr, 1'i Hüseyini, 1'i Kürdilihicazkâr, 1'i Muhayyerkürdî, 1'i Segâh, 1'i de Yegâh olmak üzere 9 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Serkis Efendi, Udi (1+0=1)

Udi Serkis Efendi'ye ait olan 1 adet eser Hicaz makamında bestelenmiştir.

Serkis Nurluyan, Şair, Sungurlulu (4+0=4)

Şair Serkis Nurluyan'a ait olan 4 adet eserin 1'i Buselik, 1'i Hüseyini, 1'i Suzinak, 1'i de Uşşak olmak üzere 4 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Serkis Sucuyan, Kemani Serkis Efendi (68+0=68)

Serkis Sucuyan'a ait 68 adet eserin 1'i Acem Buselik, 3'ü Acem Kürdi, 2'si Araban, 1'i Dilkeşhaveran, 1'i Eviç, 3'ü Ferahfeza, 1'i Ferahnak, 4'ü Hicaz, 1'i Hüseyini, 7'si Hüzam, 1'i Karcıgar, 1'i Karma, 3'ü Kürdilihicazkâr, 1'i Muhayyer, 2'si Müstear, 5'i Nihavend, 1'i Nişaburek, 11'i Rast, 3'ü Saba, 1'i Sabazemzeme, 3'ü Segâh, 4'ü Sultaniyegâh, 1'i Suzidil, 3'ü Suzinak, 3'ü Şedaraban, 1'i de Tahir Buselik olmak üzere 26 farklı makamda bestlendiği görülmektedir.

Şemoil Mendil, Haham, Şemoel Mandil (2+0=2)

Şemoil Mendil'e ait olan 2 adet eserin 1'i Nikriz, 1'i de Kürdi olmak üzere 2 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Tatyos Enkserciyan Efendi, Kemani, Tanburi (42+12=54)

Tatyos Efendi'ye ait olan toplamda 54 adet eserin 1'i Bayati, 1'i Bestenigâr, 3'ü Hicaz, 4'ü Hicazkâr, 5'i Hüseyini, 1'i Hüseyini Aşiran, 1'i Hüzam, 7'si Karcıgar, 5'i Kürdilihicazkâr, 1'i Muhayyer, 1'i Müstear, 1'i Neveser, 2'si Nihavend, 7'si Rast, 7'si Suzinak, 7'si de Uşşak olmak üzere 16 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Todoraki, Usta, Kemani, Todori (3+1=4)

Kemani Todoraki'ye ait olan 4 adet eserin 1'i Hicaz, 1'i Mahur Buselik, 1'i Nühüft, 1'i de Suzidil olmak üzere 4 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Varters, Varteres, Ağa (1+0=1)

Varters Ağa'ya ait olan 1 adet eser Arazbar Buselik makamında bestelenmiştir.

Vasilaki Efendi, Kemeñeci (0+3=3)

Kemeñeci Vasilaki Efendi'ye ait olan 3 adet eserin 2'si Kürdilihicazkâr, 1'i de Şevkefza olmak üzere 2 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Vital Efendi, Kanuni (1+0=1)

Vital Efendi'ye ait olan 1 adet eser Hüseyni makamında bestelenmiştir.

Yahudizade (0+2=2)

Yahudizade lakaplı besteciye ait olan 2 adet eserin 1'i Nühüft, 1'i de Rehavi makamlarında bestelenmiştir.

Yani Usta, Kemençeci (10+0=10)

Yani Usta'ya ait 10 adet eserin 2'si Acemaşiran, 1'i Acem Buselik, 1'i Bayati Araban, 2'si Hisar Buselik, 1'i Hüzzam, 1'i Mahur, 2'si de Pesendide olmak üzere 7 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Yorgaki Şiveliolu, Kemani, Yorgi (10+0=10)

Kemani Yorgi'ye ait olan 10 adet eserin 4'ü Hicaz, 1'i Hicazkâr, 1'i Hüseyni, 1'i Nihavend, 1'i Saba, 1'i Sazkâr, 1'i de Şedaraban olmak üzere 7 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Yorgo Bacanos, Udi (7+0=7)

Yorgo Bacanos'a ait 7 adet eserin 1'i Acemaşiran, 1'i Hüseyni, 2'si Hüzzam, 1'i Kürdilihicazkâr, 1'i Mahur, 1'i de Maye olmak üzere 6 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Zafiraki Efendi, Kemani (1+1=2)

Zafiraki Efendi'ye ait olan 2 adet eserin 1'i Kürdilihicazkâr, 1'i de Karcıgar makamında bestelenmiştir.

Zaharya, Efendi, Hanende, Zangaçbaşı, Kürkçü Mir Cemil (15+1=16)

Zaharya Efendi'ye ait olan toplam 16 adet eserin 1'i Buselik Aşiran, 4'ü Hicaz, 4'ü Hüseyni, 2'si Isfahan, 1'i Rast, 2'si Saba, 1'i Segâh, 1'i de Uşşak olmak üzere 8 farklı makamda bestelendiği görülmektedir.

Yukarıda sıralanan üçüncü alt probleme yönelik bulgulardan elde edilen sayısal veriler, sonraki sayfada yer alan, tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3: Azınlık bestecilere ait eserlerin makam bakımından sınıflandırılması

MAKAM	KULLANIM MİKTARI	KULLANIM ORANI (%)
Hicaz	107	9,19
Kürdilihicazkâr	94	8,07
Hüzzam	76	6,53
Hüseyni	71	6,10
Uşşak	59	5,06
Rast	51	4,38
Hicazkâr	38	3,26
Karcıgar	37	3,17
Nihavend	36	3,09
Suzinak	33	2,83
Acemaşîran	26	2,23
Ferahnâk	22	1,89
Acemkürdi	21	1,80
Saba	21	1,80
Mahur	20	1,71
Bayati Araban	19	1,63
Muhayyer	19	1,69
Bayati	18	1,54
Bestenigâr	18	1,54
Segâh	18	1,54
Isfahan	17	1,46
Suzidil	17	1,46
Şedaraban	14	1,20
Nişâburek	13	1,11
Ferahfeza	12	1,03
Şehnaz	12	1,03
Tahirbuselik	11	0,94
Yegâh	11	0,94
Dilkeşhaveran	10	0,85
Rehavi	10	0,85
Tespit Edilemeyen	10	0,85
Buselik	9	0,77
Müstear	9	0,77
Sultaniyegâh	9	0,77
Eviç	8	0,68
Gülizar	8	0,68
Arazbar	7	0,60

Tablo 3: Azınlık bestecilere ait eserlerin makam bakımından sınıflandırılması (Devamı)

Irak	7	0,60
Muhayyer Kürdi	7	0,60
Sazkâr	7	0,60
Tahir	7	0,60
Nühüft	6	0,51
Hicaz Hümayun	5	0,42
Hisarbuselik	5	0,42
Hüseyni Aşiran	5	0,42
Dügâh	4	0,34
Dügâh Buselik	4	0,34
Maye	4	0,34
Peyk-i Safa	4	0,34
Sabazemzeme	4	0,34
Şehnazbuselik	4	0,34
Şevkefza	4	0,34
Acembuselik	3	0,25
Arazbarbuselik	3	0,25
Besteisfahan	3	0,25
Buselikaşîran	3	0,25
Büzürg	3	0,25
Evc Buselik	3	0,25
Kuçek	3	0,25
Muhayyer Buselik	3	0,25
Neva	3	0,25
Neveser	3	0,25
Nikriz	3	0,25
Zavil	3	0,25
Arazbarek	2	0,17
Bayati Buselik	2	0,17
Bestehisar	2	0,17
Çargâh	2	0,17
Dilnişîn	2	0,17
Dügâh Maye	2	0,17
Evc-i Bahr-i Nazik	2	0,17
Gerdaniyebuselik	2	0,17
Hicaz Uzzal	2	0,17
Hicaz-i Muhalif	2	0,17
Huzi	2	0,17
Isfahan Zemzeme	2	0,17
Karma Makam	2	0,17

Muhayyer Zırgüle	2	0,17
Neva Buselik	2	0,17
Nevruz-i Rumi	2	0,17
Nigar	2	0,17
Pesendîde	2	0,17
Rahatfeza	2	0,17
Segâharabân	2	0,17
Şevk-i Cihan	2	0,17
Tebîz	2	0,17
Vech-i Arazbar	2	0,17
Dilfûruz	1	0,08
Evc Maye	1	0,08
Evcara	1	0,08
Gerdaniye	1	0,08
Horasan	1	0,08
Hüseyinî Zemzeme	1	0,08
İsfahane	1	0,08
Karcıgar - Uşşak	1	0,08
Mahur Buselik	1	0,08
Rastcedîd	1	0,08
Saba Buselik	1	0,08
Selmek	1	0,08
Suzidîlâra	1	0,08
Şerefnüma	1	0,08
Şevk-u Tarab	1	0,08
Uşşak - Hicaz	1	0,08
TOPLAM	1164	100

3.4. IV. Alt Probleme Yönelik Bulgular

Dördüncü alt probleme yönelik bulgular aşağıdaki gibidir. Bulgular sonunda eserlerin formlara göre dağılımını sayısal veriler ile gösteren, dördüncü alt problemimizin bulgularını özetleyen genel bir tabloya yer verilmiştir.

Agopos Alyanakyar, Efendi, Kemani (9+0=9)

Agopos Ağa'a ait olan 9 adet eserin hepsinin şarkı formunda bestelendiği görülmektedir.

Agop Ağa, Şaşı, Şehla, Hanende (3+0=3)

Agop Ağa'ya ait olan 3 adet eser de şarkı formunda bestelenmiştir.

Aleko Bacanos, Aleko Efendi, Elekos (10+0=10)

Aleko Bocanos da 10 adet eserinin tamamını şarkı formunda bestelemiştir.

Aleksan Ağa, Kemani, Hoca (4+5=9)

Aleksan Ağa'ya ait 4 adet sözlü eserin hepsi şarkı formundadır. 5 adet saz eserinin ise 3'ü peşrev, 2'si de saz semaisi formlarındadır.

Aleksan, Efendi, Hanende (1+0=1)

Aleksan Efendi'ye ait tek eser olan "Bir güzele kul oldum" dizesiyle başlayan eser de şarkı formunda bestelenmiştir.

Aleksan Efendi, Notacı, Tanburi (1+0=1)

Tanburi Aleksan'a ait, "Görmez oldu çeşmimiz hicrinle hâb" dizesiyle başlayan tek eser de şarkı formundadır.

Andon, Düzyan, Efendi, Kemani (1+0=1)

Andon Düzyan da tek eseri olan "Hayâtım, şivekârım, dilpesendim..." dizesiyle başlayan eserini şarkı formunda bestelemiştir.

Arşak Çömlekçiyan, Udi (17+1=18)

Hem sözlü eser hem saz eseri besteleyen bestecilerden olan Arşak Çömlekçiyan'a ait 17 adet sözlü eserin hepsi şarkı formunda bestelenmiştir. Tek saz eseri ise saz semaisi formundadır.

Artin Çilingiroğlu, Ağa, Mandoli (2+7=9)

Mandoli Artin'e ait 2 adet sözlü eserin 1'i yürük semai, 1'i de şarkı formunda bestelenmiştir. Besteciye ait 7 adet saz eserinin ise 4'ü peşrev, 3'ü saz semaisi formundadır.

Asadur Hamamcıyan, Hasadur, Asdik, Astik, Kör, Hanende (35+3=38)

Asadur Hamamcıyan'a ait olan 35 adet sözlü eserin 1'i ağır semai, 1'i yürük semai, 2'si beste, geri kalan 31'i ise şarkı formunda, 3 adet saz eserinin 2'si peşrev, 1'i de saz semaisi formunda bestelenmiştir.

Avram Barzilai, Karakaş, (1+0=1)

Avram Barzilai'ye ait tek eser olan "Hüznüm kederim değil mi belli " dizesiyle başlayan eser şarkı formunda bestelenmiştir.

Avram Hayat Levi, İbrahim Efendi, Mısırlı, Udi (37+1=38)

Avram Hayat Levi'ye ait olan 37 adet sözlü eserinin hepsi şarkı formunda bestelenmiştir. 1 adet olan saz eseri ise saz semaisi formundadır.

Bağdasar Ekmekçi, Bağdasar Usta (2+0=2)

Bağdasar Ekmekçi'ye ait olan 2 adet eser de şarkı formunda bestelenmiştir.

Batrik Kiryazis, Andon, Lavtacı, Udi, (1+14=15)

Batrik Kiryazis'e ait olan 1 adet sözlü eser şarkı formunda bestelenmiştir. Besteciye ait 14 adet saz eserinin ise 7'si peşrev, 7'si ise saz semaisi formundadır.

Bedros Ağa, Çömlekçiyan, Çömlekçizade, Çömlekçi, Kemani (0+2=2)

Bedros Efendi'ye ait 2 adet saz eserinin 1'i peşrev, 1'i de saz semaisi formunda bestelenmiştir.

Bîmen Şen, Bey, Efendi, Dergazaryan (215+0=215)

TRT repertuarına kayıtlı 215 adet sözlü eseri olan Biman Şen bu bestelerinin 1'ini kanto, 1'ini marş ve geri kalan 213 tanesini de şarkı formunda bestelemiştir.

Bogos Efendi, Asdikzade, Hamamcıoğlu, Hanende, Hamamcızade (7+0=7)

Bogos Efendi de 7 adet eserinin hepsini şarkı formunda bestelemiştir.

Boncukçu (1+0=1)

Boncukçu lakaplı bestecinin tek eseri olan "İşvebâzım vaktidir seyr-i gülistân eylesek" dizesiyle başlayan eseri beste formundadır.

Candan Artaki, Efendi, Kanuni, Terziyan (32+1=33)

32 adet szölü eseri olan Candan Artaki, bu eserlerin 1'ini kanto formunda, geriye kalan 30'unu ise şarkı formunda bestelemiştir. Yalnızca 1 adet saz eseri ise peşrev formundadır.

Civan, Civan Ağa, Lavtacı (18+0=18)

Lavtacı Civan Ağa da 18 adet eserinin hepsini şarkı formunda bestlemiştir.

Corci, Corci Usta, Corci Kemani (6+11=17)

Kemani Corci'nin 6 adet sözlü eserinin 4'ü beste, 2'si ise şarkı formundadır. Besteciye ait 11 adet saz eserinin ise 5'i peşrev, 6'sı saz semaisi formundadır.

Dikran Çuhacıyan, Çuhacıyan Efendi (0+4=4)

Dikran Çuhacıyan 4 adet saz eserinin 2'sini peşrev, 2'sini de saz semaisi formunda bestelemiştir.

Fresko Romano, İsak (İzak) Efendi, Tanburi (17+70=87)

Başarılı bestecilerden olan Tanburi İsak Efendi 17 adet sözlü eserinin 1'ini ağır semai, 6'sını beste, 7'sini şarkı, 3'ünü de yürük semai olmak üzere 4 farklı formda bestelemiştir. 70 adet gibi çok sayıda saz eseri de besteleyen Tanburi İsak, saz eserlerinin ise 37'sini peşrev, 33'ünü de saz semaisi formunda bestelemiştir.

Garbis Efendi, Kanuni, Agopyan (8+1=9)

8 adet sözlü eserinin hepsini şarkı formunda besteleyen Kanuni Garbis Efendi, 1 adet de saz semasi bestelemiştir.

Gülbenkian, Efendi (1+0=1)

Gülbenkian Efendi, "Ağlasam her lâhza hakkım yok mudur ?" dizesiyle başlayan eserini şarkı formunda bestelemiştir.

Hamparsum Limoncuyan, Baba (26+12=38)

Hem sözlü hem de saz eseri besteleyen Baba Hamparsum, 26 adet sözlü eserinin 4'ünü ağır semai, 11'ini beste, 6'sını şarkı, 4'ünü yürük semai, 1'inide kâr formunda bestelemiştir. Azınlık bestecilere ait tek kâr örneğini veren Hamparsum Limoncuyan, 5'i peşrev, 7'si saz semaisi olmak üzere 12 adet de saz eseri bestelemiştir.

Hapet Mısırlıyan, Afet Efendi, Udi (7+0=7)

Hapet Mısırlıyan 7 adet eserinin hepsini şarkı formunda bestelemiştir.

Hrant Kenkiloğlu, Udi, Kenkülyan, Emre (13+0=13)

Udi Hrant Kenkülyan da 13 adet eserinin hepsini şarkı formunda bestelemiştir.

Hristaki Kiryazis, Efendi, Lavtacı Hristo (23+0=23)

23 adet sözlü eseri olan Lavtacı Hristaki Kiryazis de eserlerinin hepsini şarkı formunda besteleyenlerden olmuştur.

İlya Efendi (5+2=7)

İlya Efendi 5 adet olan sözlü eserlerinin 1'ini ağır semai, 2'sini beste, 2'sini de yürük semai formunda bestelemiştir. 2 adet de saz eseri olan İlya Efendi, bu eserleri ise peşrev formunda bestelemiştir.

İsak Varon, İzak Varon (30+0=30)

30 adet sözlü eser vermiş olan İsak Varon, bu eserlerin 1'ini ağır semai, 1'ini türkü, geri kalan 28'ini ise şarkı formunda bestelemiştir.

İsmet Ağa, Miskali Ağa, Kemani, Santuri (2+8=10)

Hem saz eseri hem de sözlü eser besteleyen Miskali İsmet Ağa 2 adet olan sözlü eserlerini şarkı formunda, 8 adet olan saz eserlerinin ise 4'ünü peşrev, 4'ü ise saz semasi formunda bestelemiştir.

İstavri Efendi, Usta, Ağa (4+0=4)

4 adet eseri bulunan İstavri Efendi, bu eserlerin hepsini şarkı formunda bestelemiştir.

Kapril Efendi, Ağa (1+0=1)

Kapril Efendi tek eseri olan “bir görüşte ey perî yandım sana” dizesiyle başlayan eserini şarkı formunda bestelemiştir.

Karabet Efendi, Hanende, Divitçi, (1+2=3)

Tek sözlü eserini şarkı formunda besteleyen Hanende Karabet Divitçi, 2 adet saz eserinin 1'ini peşrev, 1'ini de saz semaisi formunda bestelemiştir.

Karnik Garmiryan, Efendi (18+0=18)

18 adet eseri olan Karnik Garmiryan, bu eserlerin 1'ini kanto, 1'ini türkü, 16'sını da şarkı formunda bestelemiştir.

Kirkor Berberyan, Udi (1+0=1)

Kirkor Berberyan “Pek muztaribim ey gül-i ter zahm-ı dilimden” dizesiyle başlayan tek eserini, şarkı formunda bestelemiştir.

Kirkor Ciğercioğlu (3+0=3)

3 adet eserini 3 farklı formda besteleyen Kirkor Ciğercioğlu, bu eserlerin 1'ini beste, 1'ini şarkı, 1'ini de yürük semai formunda bestelemiştir.

Kirkor Çulhayan, Kemani (6+0=6)

6 adet eseri olan Kemani Kirkor Çulhayan da tüm eserlerini şarkı formunda besteleyen bestecilerdendir.

Kirkor Mehteryan, Kanuni (2+0=2)

Kirkor Mehteryan da “Müşkil hâldir benim hâlim” ve “Nerde kaldı benim nazlı meleğim” dizeleriyle başlayan 2 eserini şarkı formunda bestelemiştir.

Leon Hancıyan, Levon Hancıyan, Ağa, Efendi, Udi (9+9=18)

9 adet sözlü eser, 9 adet de saz eseri besteleyen Leon Hancıyan, sözlü eserlerinin 1'ini beste, 8'ini ise şarkı formunda, saz eserlerinin ise 3'ünü peşrev, 6'sını da saz semaisi formunda bestelemiştir.

Manok Ağa, Manuk, Manol, Hanende (4+0=4)

Manok Ağa'ya ait 4 adet eserin tümü şarkı formunda bestelenmiştir.

Mardik Efendi, Ağa (1+0=1)

Mardik Ağa'da “Hâlîme rahm eyleyip gûş etmedin efganımı” dizesiyle başlayan tek eserini şarkı formunda bestelemiştir.

Markar Ağa, Hanende, Çilingir (19+0=19)

19 adet eseri bulunan Hanende Markar Ağa, bu eserlerin hepsini şarkı formunda bestelemiştir.

Marko Çolakoğlu, Udi (6+0=6)

Marko Çolakoğlu da 6 adet olan tüm eserlerini şarkı formunda bestelemiştir.

Melekzet, Mustafa Nuri Efendi, Kemani (8+2=10)

8 adet sözlü eserinin hepsini şarkı formunda besteleyen Mustafa Nuri Efendi, 2 adet olan saz eserlerinin 1'ini peşrev, diğerini ise saz semaisi formunda bestelemiştir.

Mihran Efendi, Hanende, Bursalı (2+0=2)

Bursalı Hanende Mihran Efendi de 2 adet sözlü eserini şarkı formunda bestelemiştir.

Misak Ağa, Efendi, Kemani (1+2=3)

1 adet sözlü, 2 adet de saz eseri olan Misak Ağa, bu eserlerin 1'ini şarkı, 1'ini peşrev, 1'ini de saz semaisi formunda bestelemiştir.

Moşe (Maşe) Faro Musi, Haham (0+26=26)

Haham Moşe Faro, 26 adet saz eserinin 14'ünü peşrev, 12'sini ise saz semaisi formunda bestelemiştir.

Nesim Silviya, Haham (17+0=17)

4 farklı formda eser veren Neim Silviya, 2'si ağır semai, 1'i beste, 10'u şarkı, 4'ü de yürük semai formunda olan 17 adet eser bestelemiştir.

Nikoğos Ağa, Topkapılı, Usta, Kemençeci, Hoca, Müzisyen (58+0=58)

Azınlık besteciler içerisinde en çok bestesi olanlardan biri olan Nikoğos Ağa, 58 adet eserinin hepsini şarkı formunda bestelemiştir.

Nikolaki, Kemençeci, Usta, Kemençe Muallimi, Tavşanca Muallimi, Kemençeci Nikoli (5+15=20)

Toplamda 20 eseri olan Kemençeci Nikolaki 5 adet sözlü eserini şarkı formunda, 15 adet saz eserinin ise 3'ünü peşrev, 12'sini de saz semaisi formunda bestelemiştir.

Nişan Melkolyan, Ağa, Kemani (1+1=2)

Nişan Ağa, “Mâha hayâl ol ruhsârın dil-ârâ yaktın beni” dizesiyle başlayan tek sözlü eserini şarkı formunda, yine 1 adet olan saz eserini de saz semaisi formunda bestelemiştir.

Nubar Efendi, Kanuni (6+0=6)

6 adet eseri bulunan nubar efendi, bu eserlerin hepsini şarkı formunda bestelemiştir.

Nubar Tekyay, Kemani (5+0=5)

Nubar Tekyay da 5 adet olan eserlerinin hepsini şarkı formunda bestelemiştir.

Nurhan Hekimyan, Hekimoğlu (8+0=8)

Nurhan Hekimyan ise 8 adet eserinin 7’sini şarkı, 1’ini ise yürük semai formunda bestelemiştir.

Onnik Köçeyan, Efendi, Sarı, Kemeñeci, Hanende (3+0=3)

3 adet eseri bulunan Kemeñeci Onnik Efendi, eserlerinin hepsini şarkı formunda bestelemiştir.

Osep Ebeyan, Efendi, Hanende, Üsküdarlı Hosep (15+0=15)

4 farklı formda eser veren Osep Ebeyan, 15 adet olan eserlerinin 2’sini ağır semai, 6’sını beste, 5’ini şarkı, 2’sini de yürük semai formunda bestelemiştir.

Ovrik Kazazyan, Lavtacı (2+0=2)

Ovrik Kazazyan, 2 adet eserini de şarkı formunda bestelemiştir.

Petraki, Tıraki, Teyraki, Tiryaki, Kebir (2+11=13)

Hem sözlü eser hem de saz eseri bulunan Petraki isimli besteci, 2 adet olan sözlü eserlerinin 1’ni beste, 1’ini ise şarkı formunda, 11 adet olan saz eserlerinin ise 4’ünü peşrev, 7’sini de saz semaisi formunda bestelemiştir.

Sahak Hocasari, Kemani, Udi (15+0=15)

Sahak Hocasari da 15 adet olan eserlerinin hepsini şarkı formunda bestelemiştir.

Sebuh, Kemani, Samatyalı, Subuh, Bey, Usta Sebuh (6+5=11)

6 adet sözlü eser, 5 adet de saz eseri olan Kemani Sebuh Efendi, sözlü eserlerinin hepsini şarkı formunda bestelemişken, saz eserlerinin 1'ini longa, 3'ünü saz semaisi, 1'ini de sirto formunda bestelemiştir.

Serkis Efendi, Udi (1+0=1)

Udi Serkis Efendi “Cemâlin benziyor ay'a kara kaşların yay'a” isimli tek eserini şarkı formunda bestelemiştir.

Serkis Nurluyan, Şair, Sungurlulu (4+0=4)

4 adet eseri olan Sungurlulu Şair Serkis Nurluyan bu eserlerin hepsini şarkı formunda bestelemiştir.

Serkis Sucuyan, Kemani Serkis Efendi (68+0=68)

Serkis Sucuyan Efendi 68 adet eserinin 27'sini kanto, 40'ını şarkı, 1'ini ise türkü formunda bestelemiştir.

Şemoil Mendil, Haham, Şemoel Mandil (2+0=2)

Haham Şemoil Mendil'e ait olan 2 adet eserin 1'i beste, 1'i de yürük semai formunda bestelenmiştir.

Tatyos Enkserciyan Efendi, Kemani, Tanburi (42+12=54)

Hem saz eseri hem de sözlü eser bestelemeye başarılı olan Tatyos Efendi, 42 adet sözlü eserinin 1'ini beste, 41'ini şarkı formunda, 12 adet saz eserinin ise 7'sini peşrev, 5'ini de saz semaisi formunda bestelemiştir.

Todoraki, Usta, Kemani, Todori (3+1=4)

Kemani Todoraki Usta 3 adet sözlü eserini şarkı formunda, 1 adet saz eserini ise saz semaisi formunda bestelemiştir.

Varters, Varteres, Ağa (1+0=1)

Varters Ağa, “Üzme rûhun gönlüm vâri fikrin neyse söyle bana” dizesiyle başlayan tek eserini şarkı formunda bestelemiştir.

Vasilaki Efendi, Kemençeci (0+3=3)

3 Adet saz eseri bulunan Vasilaki Efendi bu eserlerin 2'sini peşrev, 1'ini ise saz semaisi formunda bestelemiştir.

Vital Efendi, Kanuni (1+0=1)

Vital Efendi de “Yalnız seni sevmekle düşünmekle harabım” dizesiyle başlayan tek eserini şarkı formunda bestelemiştir.

Yahudizade (0+2=2)

Yahudizade lakaplı bestecinin 2 adet saz eserinin 1'i peşrev, 1'i ise saz semaisi formundadır.

Yani Usta, Kemençeci (10+0=10)

10 adet eseri olan Kemençeci Yani Usta, bu eserlerin hepsini şarkı formunda bestelemiştir.

Yorgaki Şiveliolu, Kemani, Yorgi (10+0=10)

Yorgaki Şiveliolu da 10 adet eserinin hepsini şarkı formunda bestelemiştir.

Yorgo Bacanos, Udi (7+0=7)

7 adet eseri bulunan Udi Yorgo Bacanos da eserlerinin hepsini şarkı formunda bestelemiştir.

Zafiraki Efendi, Kemani (1+1=2)

1 sözlü eser 1 de saz eseri olmak üzere 2 adet eseri bulunan Zafiraki Efendi, bu eserlerin 1'ini şarkı, 1'ini de saz semaisi formunda bestelemiştir.

Zaharya, Efendi, Hanende, Zangaçbaşı, Kürkçü Mir Cemil (15+1=16)

Zaharya Efendi 16 adet eserinin 3'ünü ağır semai, 11'ini beste, 1'ini yürük semai, 1'ini de saz semasi formunda bestelemiştir.

Yukarıda listelenen dördüncü alt probleme yönelik bulgular, sayısal verilere dönüştürülerek aşağıda tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: Azınlık bestecilere ait eserlerin form bakımından sınıflandırılması

FORM	KULLANIM MİKTARI	KULLANIM ORANI (%)
Şarkı	809	69,50
Saz Semaisi	123	10,57
Peşrev	110	9,45
Beste	49	4,21
Kanto	30	2,58
Yürük Semai	21	1,80
Ağır Semai	15	1,29
Türkü	3	0,25
Marş	1	0,08
Kâr	1	0,08
Sirto	1	0,08
Longa	1	0,08
TOPLAM	1164	100

3.5. V. Alt Probleme Yönelik Bulgular

Beşinci alt probleme yönelik bulgular aşağıdaki gibidir.

Bilindiği üzere büyük çoğunlukla saz semailerinin son haneleri daha yürük olan farklı bir usûl ile bestelenir. Çalışmamızda birden fazla usûlde bestelenen eserlerin “karma usûllü” olarak nitelendirilmesine karşın saz semaileri bu sınıflandırmanın dışında tutulmuştur. Saz semailerine, aksak semai usulü kategorisinde yer verilmiştir.

Agopos Alyanakyan, Efendi, Kemani (9+0=9)

Agopos Alyanakyan toplamda 9 adet olan eserlerinin 3’ünü ağır aksak, 1’ini aksak, 1’ini curcuna, 1’ini devr-i hindi, 1’ini düyek, 1’ini sengin semai, 1’ini de Türk aksağı olmak üzere 7 farklı usûl ile bestelemiştir.

Agop Ağa, Şaşı, Şehla, Hanende (3+0=3)

Agop Ağa ise 3 adet eserinin 1'ini ağır aksak, 1'ini devr-i hindi, 1'ini de düyek olmak üzere 3 farklı usûlde bestelemiştir.

Aleko Bacanos, Aleko Efendi, Elekos (10+0=10)

Aleko Bacanos'a ait olan 10 adet eserin 4'ü devr-i hindi, 1'i düyek, 1'i semai, 2'si sengin semai, 2'si de sofyan olmak üzere 6 farklı usûlde bestelendiği görülmektedir.

Aleksan Ağa, Kemani, Hoca (4+5=9)

4 adet sözlü eser, 5 adet de saz eseri bulunan Kemani Aleksan, bu eserlerinde 1 kez ağır aksak, 2 kez aksak semai, 1 kez curcuna, 1 kez çifte düyek, 2 kez devr-i hindi, 2 kez de fahte olmak üzere 6 farklı usûl tercih etmiştir.

Aleksan, Efendi, Hanende (1+0=1)

Hanende Aleksan Efendi'ye ait olan 1 adet eserin sofyan usûlünde bestelendiği görülmektedir.

Aleksan Efendi, Notacı, Tanburi (1+0=1)

Tanburi Aleksan'a ait olan 1 adet eserin ise ağır aksak usûlünde bestelendiği görülmektedir.

Andon, Düzyan, Efendi, Kemani (1+0=1)

Andon Düzyan 1 adet eserini aksak usûlünde bestelemiştir.

Arşak Çömlekçiyan, Udi (17+1=18)

17 adet sözlü eser, 1 adet de az eseri olmak üzere toplamda 18 adet eseri bulunan Udi Arşak bu eserlerinde 9 kez ağır aksak, 4 kez aksak, 1 kez aksak semai, 1 kez düyek, 3 kez de sengin semai olmak üzere 5 farklı usûlü tercih etmiştir.

Artin Çilingiroğlu, Ağa, Mandoli (2+7=9)

Hem saz eseri hem de sözlü eseri bulunan bir diğer isim olan Mandoli Artin eserlerinin 1'ini aksak, 3'ünü aksak semai, 1'ini çenber, 1'ini sofyan, 1'ini yürük semai, 1'ini de zencir olmak üzere 6 farklı usûlde bestelemiştir.

Asadur Hamamcıyan, Hasadur, Asdik, Astik, Kör, Hanende (35+3=38)

Asadur Hamamcıyan'a ait olan toplam 38 adet eserin 12'si ağır aksak, 9'u aksak, 3'ü aksak semai, 6'sı curcuna, 1'i çenber, 1'i devr-i kebir, 1'i düyek, 1'i evfer, 1'i muhannes, 3'ü de yürük semai olmak üzere 10 farklı usûlde bestelendiği görülmektedir.

Avram Barzilai, Karakaş, (1+0=1)

Avram Barzilai tek eseri olan "Hüznüm kederim değil mi belli" dizesiyle başlayan eserini aksak usûlünde bestelemiştir.

Avram Hayat Levi, İbrahim Efendi, Mısırlı, Udi (37+1=38)

Toplamda 38 adet eseri bulunan Avram Hayat Levi, bu eserlerinde 4'ü ağır aksak, 4'ü aksak, 1'i aksak semai, 3'ü curcuna, 3'ü devr-i hindi, 3'ü düyek, 1'i nim sofyan, 4'ü semai, 3'ü sengin semai, 3'ü sofyan, 1'i karma, 7'si Türk aksağı, 1'i de yürük semai olmak üzere 13 farklı usûl tercih etmiştir.

Bağdasar Ekmekçi, Bağdasar Usta (2+0=2)

Bağdasar Ekmekçi 2 adet eserinin 1'ini ağır aksak, 1'ini de sofyan usûlünde bestelemiştir.

Batrik Kiryazis, Andon, Lavtacı, Udi, (1+14=15)

1 adet sözlü eser, 14 adet de saz eseri bulunan Lavtacı Andon'un bu eserlerinde 1'i ağır havi, 1'i aksak, 6'sı aksak semai, 1'i çenber, 2'si düyek, 1'i fahte, 1'i havi, 1'i muhannes, 1'i de yürük semai olmak üzere 9 farklı usûl kullandığı görülmektedir.

Bedros Ağa, Çömlekçiyan, Çömlekçizade, Çömlekçi, Kemani (0+2=2)

Bedros Ağa 2 adet olan saz eserlerini 1'inde aksak semai, 1'inde ise darb-ı fetih usûllerini kullanmıştır.

Bîmen Şen, Bey, Efendi, Dergazaryan (215+0=215)

215 adet eseri bulunan Bimen Şen bu eserlerini 52'si ağır aksak, 41'i aksak, 1'i ağır aksak, 22'si curcuna, 2'si devr-i hindi, 12'si düyek, 1'i karma, 1'i nim sofyan, 11'i semai, 57'si sengin semai, 6'sı sofyan, 8'i Türk aksağı, 1'i de yürük semai olmak üzere 13 farklı usûlde bestelemiştir.

Bogos Efendi, Asdikzade, Hamamcıoğlu, Hanende, Hamamcızade (7+0=7)

Hanende Bogos Efendi 7 adet eserinin 1'ini ağır aksak, 1'ini aksak, 2'sini curcuna, 1'ini sengin semai, 1'ini Türk aksağı, 1'ini de yürük semai usûlünde bestelemiştir.

Boncukçu (1+0=1)

Boncukçu adıyla kayıtlı olan besteciye ait 1 adet eserin çenber usûlünde olduğu görülmektedir.

Candan Artaki, Efendi, Kanuni, Terziyan (32+1=33)

32 adet sözlü eser, 1 adet de saz eseri olan Kanuni Candan Artaki, bu eserlerde 5 kez ağır aksak, 7 kez aksak, 3 kez curcuna, 1 kez düyek, 2 kez semai, 1 kez karma, 4 kez sengin semai, 2 kez sofyan, 7 kez Türk aksağı, 1 kez yürük semai olmak üzere 10 farklı usûl kullanmıştır.

Civan, Civan Ağa, Lavtacı (18+0=18)

Lavtacı Civan Ağa'ya ait olan 18 adet eserin 1'i karma, 5'i aksak, 3'ü curcuna, 4'ü düyek, 1'i evfer, 1'i semai, 1'i sengin semai, 1'i sofyan, 1'i de yürük semai olmak üzere 8 farklı usûlde bestelendiği görülmektedir.

Corci, Corci Usta, Corci Kemani (6+11=17)

Kemani Corci, toplam 17 adet olan eserlerinin 16'sını 8'i aksak semai, 2'si devr-i kebir, 1'i fahte, 2'si hafif, 3'ü de muhammes olmak üzere 5 farklı usûlde bestelemiştir. Corci Usta'a ait 1 eserin ise notasına ulaşılammıştır.

Dikran Çuhacıyan, Çuhacıyan Efendi (0+4=4)

Dikran Çuhacıyan 4 adet eserinin 2'sini aksak semai, 1'ini çifte düyek, 1'ini de düyek usûlünde olmak üzere 3 farklı usûlde bestelemiştir.

Fresko Romano, İsak (İzak) Efendi, Tanburi (17+70=87)

17 adet sözlü eser ve 70 adet saz eseri bulunan Tanburi İsak Efendi, bu eserlerinde 1 kez ağır çenber, 1 kez ağır darb-ı fetih, 1 kez ağır hafif, 1 kez ağır zencir, 3 kez aksak, 34 kez aksak semai, 3 kez berefşan, 4 kez çenber, 3 kez çifte düyek, 2 kez darbeyn, 5 kez darb-ı fetih, 6 kez darb-ı kebir, 2 kez düyek, 1 kez evfer, 2 kez fahte, 4 kez hafif, 1 kez sakil, 2 kez şarkı devr-i revanı, 3 kez yürük semai, 7 kez de zencir

olmak üzere 20 farklı usûlü tercih etmiştir. İsak Efendi'ye ait olan bir eserin ise usûlü tespit edilememiştir.

Garbis Efendi, Kanuni, Agopyan (8+1=9)

Garbis Efendi 9 adet eserini 1'ini ağır aksak, 4'ünü aksak, 1'ini aksak semai, 1'ini karma, 1'ini curcuna, 1'ini de sengin semai olmak üzere 6 farklı usûlde bestelemiştir.

Gülbenkian, Efendi (1+0=1)

Gülbenkian isimli besteciye ait olan tek eser curcuna usûlünde bestelenmiştir.

Hamparsum Limoncuyan, Baba (26+12=38)

Toplamda 38 adet eseri bulunan Hamparsum Limoncuyan'a ait eserlerin 3'ü ağır aksak, 2'si ağır aksak semai, 2'si ağır çenber, 1'i aksak, 9'u aksak semai, 1'i berefşan, 1'i çenber, 2'i çifte düyek, 1'i darbeyn, 3'ü düyek, 1'i fahte, 3'ü hafif, 1'i muhannes, 2'si sakil, 4'ü yürük semai, 2'si de zenzir usûlünde olmak üzere 16 farklı usûlde bestelendiği görülmektedir.

Hapet Mısırlıyan, Afet Efendi, Udi (7+0=7)

Hapet Mısırlıyan 7 adet eserini 2'si curcuna, 1'i düyek, 3'ü sengin semai, 1'i de sofyan olmak üzere 4 farklı usûlde bestelemiştir.

Hrant Kenkiloğlu, Udi, Kenkülyan, Emre (13+0=13)

Hrant Kenkülyan 13 adet eserinde 1'i ağır aksak, 4'ü aksak, 1'i karma, 4'ü curcuna, 1'i çifte sofyan, 1'i semai, 1'i de Türk aksağı usûlü olmak üzere 7 farklı usûl kullanmıştır.

Hristaki Kiryazis, Efendi, Lavtacı Hristo (23+0=23)

23 adet eseri bulunan Lavtacı Hristo bu eserlerinde 1'i ağır aksak, 15'i aksak, 1'i curcuna, 1'i devr-i hindi, 1'i düyek, 1'i evfer, 2'si sengin semai, 1'i de yürük semai olmak üzere 8 farklı usûlü tercih etmiştir.

İlyâ Efendi (5+2=7)

5 adet sözlü eser, 2 adet de saz eseri bulunan İlyâ Efendi, bu eserlerinde 1 kez Ağır Remel, 1 kez aksak semai, 1 kez çenber, 1 kez fahte, 1 kez muhammes, 2 kez de yürük semai olmak üzere 6 farklı usûl kullanmıştır.

İsak Varon, İzak Varon (30+0=30)

İsak Varon’a ait olan 30 adet eserin 3 ağır aksak, 3 aksak, 1 aksak semai, 1 curcuna, 5 devr-i hindi, 2 düyek, 4 sengin semai, 3 sofyan, 8 Türk aksağı olmak üzere 9 farklı usûlde bestelendiği görülmektedir.

İsmet Ağa, Miskali Ağa, Kemani, Santuri (2+8=10)

Miskali İsmet Ağa, toplam 10 adet olan eserlerini 2’si aksak, 4’ü aksak semai, 1’i çenber, 1’i düyek, 2’si muhammes olmak üzere 5 farklı usûlde bestelemiştir.

İstavri Efendi, Usta, Ağa (4+0=4)

İstavri Efendi 4 adet eserinin 1’inde ağır aksak, 3’ünde de aksak usûlünü tercih etmiştir.

Kapril Efendi, Ağa (1+0=1)

Kapril Efendi ise TRT repertuarına kayıtlı tek eserini devr-i hindi usûlünde bestelemiştir.

Karabet Efendi, Hanende, Divitçi, (1+2=3)

1 adet sözlü eser, 2 adet de saz eseri bulunan Karabet Efendi bu eserlerinde 1 kez ağır aksak, 1 kez aksak semai, 1 kez de zencir usûlünü kullanmıştır.

Karnik Garmiryan, Efendi (18+0=18)

18 adet eseri bulunan Karnik Garmiryan, bu eserlerde 2 aksak, 8 müsemmen, 1 orta aksak, 3 sengin semai, 2 sofyan, 1 Türk aksağı, 1 de yürük semai usûlü olmak üzere 7 farklı usûlü tercih etmiştir.

Kirkor Berberyan, Udi (1+0=1)

Kirkor Berberyan tek eseri olan “Pek muztaribim ey gül-i ter zahm-ı dilimden” dizesiyle başlayan eserini aksak usûlünde bestelemiştir.

Kirkor Ciğercioğlu (3+0=3)

Kirkor Ciğercioğlu ise 3 adet olan eserlerinde 1 kez düyek, 1 kez yürük semai, 1 kez de zencir usûllerini kullanmıştır.

Kirkor Çulhayan, Kemani (6+0=6)

6 adet eseri bulunan Kirkor Çulhayan, bu eserleri 1 aksak, 1 curcuna, 2 düyek, 1 sengin semai, 1 de sofyan olmak üzere 5 farklı usûlde bestelemiştir.

Kirkor Mehteryan, Kanuni (2+0=2)

Kirkor Mehteryan'a ait 2 eserden 1'inin devr-i hindi, 1'inin de düyek usûlünde bestelendiği görülmektedir.

Leon Hancıyan, Levon Hancıyan, Efendi, Udi (9+9=18)

9 adet saz eseri, 9 adet de sözlü eseri bulunan Leon Hancıyan, bu eserlerinde 1 kez ağır aksak, 6 kez aksak semai, 3 kez curcuna, 1 kez devr-i kebir, 3 kez muhammes, 1 kez müsemmen, 2 kez Türk aksağı, 1 kez de yürük semai olmak üzere 8 farklı usûlü tercih etmiştir.

Manok Ağa, Manuk, Manol, Hanende (4+0=4)

Manok Ağa, 4 adet eserinde 1'i aksak, 1'i düyek, 2'si sofyan olmak üzere 3 farklı usûl kullanmıştır.

Mardik Efendi, Ağa (1+0=1)

Mardik Ağa, tek eseri olan "Hâlîme rahm eyleyip gûş etmedin efganımı" dizesiyle başlayan eserini ağır aksak usûlünde bestelemiştir.

Markar Ağa, Hanende, Çilingir (19+0=19)

Markar Ağa'ya ait olan 19 adet eserin 4'ü ağır aksak, 1'i ağır düyek, 6'sı aksak, 3'ü düyek, 5'i de sofyan olmak üzere 5 farklı usûlde bestelendiği görülmektedir.

Marko Çolakoğlu, Udi (6+0=6)

6 adet eseri olan Marko Çolakoğlu, bu eserlerinde 1 kez ağır sengin semai, 2 kez aksak, 3 kez de curcuna olmak üzere 3 farklı usûlü tercih etmiştir.

Melekzet, Mustafa Nuri Efendi, Kemani (8+2=10)

8 adet sözlü eser, 2 adet sesli eser bulunan Kemani Melekzet, bu eserlerini 2'si aksak, 2'si aksak semai, 3'ü curcuna, 1'i devr-i kebir, 1'i düyek, 1'i de sengin semai olmak üzere 6 farklı usûlde bestelemiştir.

Mihran Efendi, Hanende, Bursalı (2+0=2)

Mihran Efendi 2 eserinde de curcuna usûlünü kullanmıştır.

Misak Ağa, Efendi, Kemani (1+2=3)

Misak Efendi'ye ait olan toplam 3 adet eserin 1'i aksak semai, 1'i düyek, 1'i de sengin semai usûlünde olmak üzere 3 farklı usûlde bestelendiği görülmektedir.

Moşe (Maşe) Faro Musi, Haham (0+26=26)

26 saz eseri olan Haham Moşe Faro, bu eserlerinde 12 kez aksak semai, 4 kez çifte düyek, 2 kez darbeyn, 2 kez darb-ı fetih, 2 kez düyek, 2 kez muhammes, 1 kez nim devir, 1 kez de sakil usûlleri olmak üzere 8 farklı usûlü tercih etmiştir.

Nesim Silviya, Haham (17+0=17)

Nesim Silviya 17 adet eserini 1'i ağır aksak, 1'i aksak, 2'si aksak semai, 1'i devr-i hindi, 4'ü düyek, 1'i evsat, 1'i sengin semai, 1'i Türk aksağı, 5'i de yürük semai olmak üzere 9 farklı makamda bestelemiştir.

Nikoğos Ağa, Topkapılı, Usta, Kemençeci, Hoca, Müzisyen (58+0=58)

58 Adet eseri bulunan Nikoğos Ağa, bu eserlerinde 15 kez ağır aksak, 1 kez ağır aksak semai, 10 kez aksak, 3 kez devr-i hindi, 18 kez düyek, 1 kez evsat, 3 kez semai, 2 kez sengin semai, 2 kez sofyan, 1 kez türk aksağı, 2 kez de yürük semai olmak üzere 11 farklı usûl kullanmıştır.

Nikolaki, Kemençeci, Usta, Kemençe Muallimi, Tavşanca Muallimi, Kemençeci Nikoli (5+15=20)

Kemençeci Nikolaki'ye ait toplam 20 adet eserin 2'si aksak, 13'ü aksak semai, 3'ü muhammes, 2'si de sofyan olmak üzere 4 farklı usûlde bestelendiği görülmektedir.

Nişan Melkolyan, Ağa, Kemani (1+1=2)

Nişan Ağa, 2 adet eserinin 1'inde aksak semai, 1'inde ise Devr-i Hindi usûllerini tercih etmiştir.

Nubar Efendi, Kanuni (6+0=6)

6 adet eseri olan Kanuni Nubar Efendi, bu eserleri 3'ü ağır aksak, 1'i devr-i hindi, 2'si düyek olmak üzere 3 farklı usûlde bestelemiştir.

Nubar Tekyay, Kemani (5+0=5)

Nubar Tekyay, 5 adet eserinde 2 kez aksak, 2 kez curcuna, 1 kez de düyek usûlünü kullanmıştır.

Nurhan Hekimyan, Hekimoğlu (8+0=8)

Nurhan Hekimoğlu'na ait olan 8 adet eserin 2'si aksak, 1'i curcuna, 2'si sengin semai, 1'i karma, 1'i Türk aksağı, 1'i de yürük semai olmak üzere 6 farklı usûlde bestelendiği görülmektedir.

Onnik Köçeyan, Efendi, Sarı, Kemeñeci, Hanende (3+0=3)

Hanende Onnik Efendi, 3 adet eserinde 2 kez ağır aksak, 1 kez de aksak usûlünü tercih etmiştir.

Osep Ebeyan, Efendi, Hanende, Üsküdarlı Hosep (15+0=15)

15 adet eseri bulunan Üsküdarlı Osep, bu eserlerini 2'si ağır aksak semai, 1'i aksak semai, 2'si berefşan, 2'si düyek, 2'si hafif, 2'si muhammes, 2'si sofyan, 2'si de yürük semai olmak üzere 8 farklı usûlde bestelemiştir.

Ovrik Kazazyan, Lavtacı (2+0=2)

2 adet eseri bulununan Lavtacı Ovrik Kazazyan, bu eserlerinin ikisinde de curcuna usûlünü kullanmıştır.

Petraki, Tıraki, Teyraki, Tiryaki, Kebir (2+11=13)

Petraki isimli besteciye ait olan toplam 13 adet eserin 1'i aksak, 7'si aksak semai, 3'ü çenber, 1'i düyek, 1'i muhammes olmak üzere 5 farklı usûlde bestelendiği görülmektedir.

Sahak Hocasar, Kemani, Udi (15+0=15)

Sahak Hocasar 15 adet eserini bestelerken 3 kez ağır aksak, 2 kez aksak, 1 kez curcuna, 2 kez semai, 2 kez sengin semai, 1 kez sofyan, 4 kez de Türk aksağı olmak üzere 7 farklı usûlü tercih etmiştir.

Sebuh, Kemani, Samatyah, Subuh, Bey, Usta Sebuh (6+5=11)

6 adet sözlü eseri, 5 adet de saz eseri bulunan Kemani Sebuh, bu eserlerini 3'ü aksak, 3'ü aksak semai, 1'i düyek, 1'i nim sofyan, 2'si de sofyan olmak üzere 5 farklı usûl ile bestelemiştir.

Serkis Efendi, Udi (1+0=1)

Udi Serki Efendi tek eseri olan "Cemâlin benziyor ay'a kara kaşların yay'a" dizesiyle başlayan eserinde ağır aksak usûlünü kullanmıştır.

Serkis Nurluyan, Şair, Sungurlulu (4+0=4)

Serkis Nurluyan'a ait olan 4 adet eserin 1'i ağır aksak, 1'i düyek, 1'i sofyan, 1'i de Türk aksağı olmak üzere 4 farklı usûlde bestelendiği görülmektedir.

Serkis Sucuyan, Kemani Serkis Efendi (68+0=68)

68 adet eseri bulunan Serkis Sucuyan, bu eserlerinde 9 kez ağır aksak, 1 kez ağır düyek, 9 kez aksak, 1 kez aksak semai, 6 kez karma, 7 kez curcuna, 8 kez çifte sofyan, 3 kez devr-i hindi, 7 kez düyek, 1 kez evfer, 6 kez nim sofyan, 1 kez semai, 5 kez sengin semai, 2 kez sofyan, 2 kez de Türk aksağı olmak üzere 15 farklı usûl tercih etmiştir.

Şemoil Mendil, Haham, Şemoel Mandil (2+0=2)

Şemoil Mendil 2 adet eserinin 1'ini yürük semai, 1'ini de zencir usûllerinde bestelemiştir.

Tatyos Enkserciyan Efendi, Kemani, Tanburi (42+12=54)

42 adet sözlü eser, 12 adet de saz eseri bulunan Kemani Tatyos Efendi bu eserlerinde 14 kez ağır aksak, 8 kez aksak, 5 kez aksak semai, 6 kez curcuna, 1 kez çenber, 1 kez çifte düyek, 2 kez devr-i kebir, 1 kez düyek, 2 kez fahte, 2 kez müsemmen, 6 kez sengin semai, 1 kez sofyan, 4 kez türk aksağı, 1 kez zencir olmak üzere 14 farklı usûl kullanmıştır.

Todoraki, Usta, Kemani, Todori (3+1=4)

Kemani Todoraki'ye ait 4 adet eserin 2'si aksak, 1'i aksak semai, 1'i düyek olmak üzere 3 farklı usûlde betselendiği görülmektedir.

Varters, Varteres, Ağa (1+0=1)

Varters Ağa tek eserinde düyek usûlünü tercih etmiştir.

Vasilaki Efendi, Kemençeci (0+3=3)

3 adet eseri bulunan Kemençeci Vasilaki, bu eserleri 1'i ağır aksak, 1'i aksak semai, 1'i de düyek olmak üzere 3 farklı usûlde bestelemiştir.

Vital Efendi, Kanuni (1+0=1)

Vital Efendi tek eserinde ağır aksak usûlünü kullanmıştır.

Yahudizade (0+2=2)

Yahudizade lakaplı besteciye ait olan 2 adet eserin 1'i hafif, 1'i de aksak semai olmak üzere 2 farklı usûlde bestelendiği görülmektedir.

Yani Usta, Kemençeci (10+0=10)

10 adet eseri olan Yani Usta, bu eserlerinde 5 kez aksak, 3 kez düyek, 1 kez sofyan, 1 kez de şarkı devr-i revanı usûlü olmak üzere 4 farklı usûl tercih etmiştir.

Yorgaki Şivelioglu, Kemani, Yorgi (10+0=10)

Kemani Yorgi Efendi 10 adet eserini 4'ü ağır aksak, 1'i aksak, 1'i aksak semai, 1'i düyek, 2'si nim sofyan, 1'i de sofyan olmak üzere 6 farklı usûlde bestelemiştir.

Yorgo Bacanos, Udi (7+0=7)

Yorgo Bacanos, 7 adet eserinde 2 kez ağır aksak, 1 kez semai, 3 kez sengin semai, 1 kez de Türk aksağı olmak üzere 4 farklı usûl kullanmıştır.

Zafiraki Efendi, Kemani (1+1=2)

Zafiraki Efendi'ye ait olan 2 adet eserin 1'inin aksak semai, 1'inin de curcuna usûlünde bestelendiği görülmektedir.

Zaharya, Efendi, Hanende, Zangaçbaşı, Kürkcü Mir Cemil (15+1=16)

15 sözlü eser, 1 de saz eseri bulunan Zaharya, bu eserlerinde 7 kez ağır çenber, 4 kez aksak semai, 2 kez berefşan, 1 kez çenber, 1 kez devr-i kebir, 1 kez de yürük semai olmak üzere 6 farklı usûlü tercih etmiştir.

Araştırmanın beşinci alt problemi olan “Azınlıklara ait eserlerin usûl bakımından sınıflandırılması nasıldır?” şeklinde ifade ettiğimiz problem doğrultusunda elde edilen bulgular sayısal verilere dönüştürülerek aşağıda tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5: Azınlık bestecilere ait eserlerin usûl bakımından sınıflandırılması

USÛL	KULLANIM MİKTARI	KULLANIM ORANI (%)
Aksak	185	15,89
Ağır Aksak	164	14,08
Aksak Semâî	140	10,02
Sengin Semâî	110	9,45
Düyek	96	8,24
Curcuna	83	7,13
Türk Aksağı	51	4,38
Sofyan	46	3,95
Yürük Semâî	34	2,92
Devr-i Hindî	30	2,57
Semâî	28	2,40
Muhammes	20	1,71
Çenber	16	1,37
Zencir	14	1,20
Devr-i Kebir	14	1,20
Karma Usûl	14	1,20
Çifte Düyek	12	1,03
Hafif	12	1,03
Fahte	11	0,94
Nim Sofyan	11	0,94
Çenber(Ağır)	10	0,85
Darb-ı Fetih	8	0,68
Berefşan	8	0,68

Tablo 5: Azınlık bestecilere ait eserlerin usûl bakımından sınıflandırılması (Devam)

Çifte Sofyan	8	0,68
Evfer	5	0,42
Darbeyn	5	0,42
Ağır Aksak Semâî	5	0,42
Sakıl	4	0,34
Şarkı Devr-i Revânı	3	0,25
Ağır Düyek	3	0,25
Evsat	2	0,17
Tespit Edilemeyen	2	0,17
Hâvi	1	0,08
Ağır Hâvî	1	0,08
Ağır Hafif	1	0,08
Ağır Zencir	1	0,08
Ağır Darb-ı Fetih	1	0,08
Remel (Ağır)	1	0,08
Ağır Sengin Semâî	1	0,08
Nim Devir	1	0,08
Yürük Aksak	1	0,08
Orta Aksak	1	0,08
TOPLAM	1164	100

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçlar ve öneriler aşağıda sıralanmıştır.

4.1. Sonuç

Araştırma süresince çeşitli kaynaklarda “azınlık müzisyen” olarak nitelendirilen ve TRT TSM repertuarında kayıtlı eseri bulunan 77 besteciyle ilgili yaptığımız araştırmada ulaşılan sonuçlar alt problemlere göre aşağıda sıralanmıştır.

I. Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

“Azınlıklara ait bestelerin TRT TSM repertuarındaki toplam eserler içerisinde temsil ettiği oran nedir?” sorusuyla ifade ettiğimiz birinci alt probleme yönelik çalışmalarımızda, azınlık bestecilere ait toplam 1164 esere rastlanmıştır. Söz konusu eserlerin % 79,81 oran ile 929’u sözlü eser, % 20,19 oran ile 235’i de saz eseridir.

TRT Türk sanat müziği repertuarında yer alan toplam 26.627 eser içerisinde azınlık bestecilere ait olan toplam 1164 eser, % 4,37’lik bir oranı temsil etmektedir. 929 adet sözlü eser, 22.936 olan toplam eser sayısının % 4,05’ini oluştururken, 235 adet saz eseri ise 3.691 olan toplam saz eseri sayısının % 6,36’sını oluşturmaktadır.

Bunun yanı sıra dikkatimizi çeken bir diğer husus da Bimen Şen, Tanburi İsak Efendi, Kemani Serkis Efendi, Nikoğos Ağa ve Tatyos Efendi’ye ait olan toplam 482 eser olmuştur. Azınlık besteciler içerisinde en çok eser veren bu 5 besteciye ait olan söz konusu 482 adet eser, azınlık bestecilere ait olduğu tespit edilen toplam 1164 eserin % 41,40 gibi oldukça büyük bir bölümünü oluşturmaktadır.

II. Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

“Yarım asırlık dönemlere göre azınlık bestecilerin sayısında nasıl bir değişim söz konusudur?” sorusuyla ifade ettiğimiz ikinci alt probleme yönelik olarak, söz

konusu 77 bestecinin doğum-ölüm tarihlerine ulaşılmış ve ulaşılan tarihler, bestecilerin ölüm tarihleri esas alınarak yarım asırlık dönemlere ayrılmıştır.

Bu ayırım sonucunda; 3 kişinin % 3,90 oran ile 18. yüzyılın ilk yarısında, 3 kişinin % 3,90 oran ile 18. yüzyılın ikinci yarısında, 7 kişinin % 9,09 oran ile 19. yüzyılın ilk yarısında, 15 kişinin % 19,48 oran ile 19. yüzyılın ikinci yarısında, 38 kişinin % 49,35 oran ile 20. yüzyılın ilk yarısında ve 10 kişinin % 12,98 oran ile 20. yüzyılın ikinci yarısında öldüğü görülmektedir. 1 bestecinin ise doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir.

Yukarıda görüleceği üzere, 20. yüzyılın ilk yarısında yaşayan azınlık besteci sayısı toplam sayının neredeyse yarısını oluşturmaktadır. Azınlık besteci sayısı bakımından bu zaman diliminin, öncesindeki ve sonrasındaki yarım asırlık dönemlerden oldukça farklı olduğu görülmektedir.

III. Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

“Azınlıklara ait eserlerin makamlara göre sınıflandırılması nasıldır?” sorusuyla ifade ettiğimiz üçüncü alt probleme yönelik çalışmalarımız sonucunda, azınlıklara ait olan 1164 eserin makam bilgilerine ulaşılmış ve söz konusu eserlerde 102 farklı makamın kullanıldığı tespit edilmiştir.

Söz konusu eserlerde en çok tercih edilen makamlara baktığımızda; Hicaz makamının 107 eserde % 9,19 oran ile, Kürdilihicazkâr makamının 94 eserde % 8,07 oran ile, Hüzam makamının 76 eserde % 6,53 oran ile, Hüseyini makamının 71 eserde % 6,10 oran ile ve Uşşak makamının 59 eserde % 5,06 oran ile en çok tercih edilen makamlar olduğu görülmektedir.

IV. Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

“Azınlıklara ait eserlerin form bakımından sınıflandırılması nasıldır?” sorusuyla ifade ettiğimiz dördüncü alt probleme yönelik olarak, azınlıklara ait olan 1164 eserin form bilgilerine ulaşılmış ve söz konusu eserlerin 12 farklı formda bestelendiği tespit edilmiştir.

Eserlerde tercih edilen formlara baktığımızda; 809 eserin % 69,50 oran ile şarkı formunda bestelendiği görülmektedir. Sadece sözlü eserleri esas alırsak bu sayının, 929 adet sözlü eser içerisinde % 87,08 gibi çok büyük bir oranı temsil ettiği

görülmektedir. Araştırmaya konu olan azınlık bestecilerden 48'inin (% 62,33) 20. yüzyılda yaşadığı ve şarkı formunun da 20. yüzyılda daha popüler hâle geldiği göz önüne alınırsa, şarkı formunun bu kadar çok kullanılmasının en önemli nedenlerinden birinin açıklanabileceği düşünülmektedir.

Azınlıklara ait eserlerde şarkı formundan sonra en çok tercih edilen formlar ise 123 eserde % 10,57 oran ile saz semaisi, 110 eserde % 9,45 oran ile peşrev, 49 eserde % 4,21 oran ile beste ve 30 eserde % 2,58 oran ile kanto formları olmuştur.

V. Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

“Azınlıklara ait eserlerin usûl bakımından sınıflandırılması nasıldır?” sorusuyla ifade ettiğimiz beşinci alt probleme yönelik çalışmalarımız sonucunda, azınlıklara ait olan 1164 eserin 41 farklı usûlde bestelendiği tespit edilmiştir.

Söz konusu 41 usûl içerisinde en çok tercih edilen usûller; 185 kez, % 15,89 oran ile aksak, 164 kez, % 14,08 oran ile ağır aksak, 140 kez, % 10,02 oran ile aksak semâî, 110 kez, % 9,45 oran ile sengin semâî ve 96 kez, % 8,24 oran ile düyek usulleri olmuştur.

4.2. Öneriler

Araştırma sonuçlarından yararlanılarak, aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

- Araştırma sürecinde Türk Müziği Tarihi konusunda önemli kaynak eksikliklerinin olduğu gözlenmiş, müzikolojik kaynaklardan çok tarihi-siyasi kaynaklardan faydalanmak durumunda kalınmıştır. Bu eksikliklerin giderilmesi için müzikolojik çalışmalar yapılması,
- Azınlık bestecilerin sayısı 20. yüzyılın ilk yarısında 38 iken önceki ve sonraki yarım asırlarda en fazla 15'tir. Bu farkın oluşmasını etkileyen müzik bilimsel, sosyo-kültürel, siyasi vb. etkenlerin araştırılması,
- TRT TSM repertuarında oldukça fazla denebilecek sayıda, 215 adet eseri olan Bimen Şen, 87 adet eseri olan Tanburi İsak Efendi, 68 adet eseri olan Kemani Serkis Efendi, 58 adet eseri olan Nikoğos Ağa ve 54 adet eseri olan Tatyos Efendi gibi bestekârların ve eserlerinin ayrı bir araştırmaya konu edilip, kapsamlı bir şekilde incelenmesi,

- Azınlık bestecilerin, eserlerinde çok büyük oranda şarkı formunu kullanmasının sebeplerinin araştırılması ve TRT TSM repertuarındaki tüm eserlerde kullanılan form oranlarının tespit edilip bu araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Akın, Fatih (2011). *Türkiye’de Azınlık Politikaları & 6-7 Eylül Olayları*, İstanbul: Kum Saati Yayınları

Balcı, Ali (1997). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik Ve İlkeler*, Ankara: TDFO Yayıncılık

Benk, Adnan (Ed.) (1992). “Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi IV, V”, İstanbul: Interpres Basın ve Yayıncılık A.Ş.

Bora, Emine (2010). *Klasik Osmanlı Müziğinde Ermeni Bestekarlar*, İstanbul: Surp Pırgiç Ermeni Hastanesi Vakfı Kültür Yayınları

Dabağyan, Levon Panos (2012). *Geçmişten Günümüze Millet-i Sâdıka-2: Sanat Dünyamızda Ermeniler*, İstanbul: Yedirenk Yayıncılık

Erkuş, Adnan (2005). *Bilimsel Araştırma Sarmalı*, Ankara: Seçkin Yayıncılık San. Tic. Şti.

Eroğlu, Ahmet Hikmet (1997). *Osmanlı Devleti’nde Yahudiler*, Ankara: Andaç Yayınları

Eryılmaz, Bilal. (1990). *Osmanlı Devleti’nde Gayr-i Müslim Tebaanın Yönetimi*, İstanbul: Risale Yayınları

Garmiryan, Ara (2004). *Bestekar Karnik Garmiryan Hayatı ve Eserleri*, İstanbul: Aras Yayıncılık

Güler, Ali (2000). *Osmanlı’dan Cumhuriyete Azınlıklar*, Ankara: Tamga Yayıncılık, Matbaacılık, Eğitim, Danışmanlık Ltd. Şti.

Güven, Dilek (2005). *Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları Bağlamında 6-7 Eylül Olayları*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları

İlgar, Koray (2014). *XIX. Yüzyıl Osmanlı-Türk Müziği Ekseninde Bestekâr Kemânî Tatyos Efendi’nin Müzikal Kimliği Üzerine Bir İnceleme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum

Kaptan, Saim (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*, Ankara: Tekışık Web Ofset Tesisleri

Özalp, Mehmet Nazmi (2000). *Türk Mûsikîsi Tarihi I-II*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

Özpekel, Osman Nuri (2001). *Kemanımla Sana Bir Ses – Kemani Nurhan Hekimoğlu'nun Günlüğü*, İstanbul: Kaf Müzik Basın Reklam Filmcilik San. Ve Tic. Ltd. Şti.

Öztuna, Yılmaz (1969). “Türk Musikisi Ansiklopedisi I-II”, İstanbul: Milli Eğitim Basım Evi

Öztuna, Yılmaz (1990). “Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi” I-II, Ankara: Başbakanlık Basım Evi

Öztuna, Yılmaz (2006). “Türk Mûsikîsi: Akademik Klasik Türk San’at Mûsikîsi’nin Ansiklopedik Sözlüğü I-II”. Ankara: Orient Yayınları

Salgar, M. Fatih (2005). *50 Türk Müziği Bestekarı*, İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.

Say, Ahmet (2005). “Müzik Ansiklopedisi, Besteciler, Yorumcular, Eserler, Kavramlar I, II, III”, Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları

Suciyan, Talin (2012). *Kemani Sarkis Efendi Suciyan Hayatı ve Eserleri*, İstanbul: Aras Yayıncılık

Sümbüllü, Hasan Tahsin ve Albuz, Aytekin (2011). “Türk Sanat Müziği Dizilerinin Bilgisayar Destekli Makamsal Analizi”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, ISSN: 1303-5134, Sayı 1, Cilt 8, 144-198

Tanrıöğen, Abdurrahman (Ed.) (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (2015), Türk Sanat Müziği Repertuarı

Wiersma, William (2000). *Research Methods in Education (7th Ed.)*, USA: Allyn and Bacon A Pearson Education Company

İTERNET KAYNAKLARI

Seth The King (2007). *Bu Toprağın Sesi Türk Müziğinin Ermeni Bestecileri I, II*, Erişim Tarihi: 18.01.2016

<http://seththeking.blogcu.com/bu-topragin-sesi-turk-muziginin-ermeni-bestecileri-ii/1623449>

Gayrimüslim Besteci ve İcracılar, Erişim Tarihi: 18.01.2016

http://www.turkishmusicportal.org/list_composers.php?cat=3&lang2=tr

Bora, S. (2015). *Arşak Çömlekçiyan'ın Hayatı ve Eserleri*, Erişim Tarihi: 20.01.2016

<http://www.turksanatmuzigi.org/sanaticilarimiz/bestekarlarimiz/arsak-comlekciyan>

Bora, S. (2015). *Kemençeci Nikolaki'nin Hayatı ve Eserleri*, Erişim Tarihi: 20.01.2016

<http://www.turksanatmuzigi.org/sanaticilarimiz/bestekarlarimiz/kemenceci-nikolaki>

Besalel, Y. (2014). *Türk Yahudilerinde Müzik*, Erişim Tarihi: 21.10.2015

<http://www.musikidergisi.net/?p=2662>

Zhang (2012). *Garbis Efendi*, Erişim Tarihi: 05.05.2016

<https://eksisozluk.com/garbis-efendi--1958862>

Mafilou (2014). *Udi Hapet Mısırlıyan*, Erişim Tarihi: 18.01.2016

<http://team-aow.discuforum.info/t15993-Udi-Hapet-M-s-rl-yan-Afet-Efendi-1847-1919.htm>

Kemençeci Nikolaki, Erişim Tarihi: 18 Mart 2013

http://devletkorosu.com/site/index.php?option=com_content&task=view&id=38&Itemid=34

EKLER

Ek 1: Araştırmaya Konu Olan Azınlık Bestecilerin Kısa Biyografileri

Bu bölümde söz konusu 77 adet besteci hakkında ulaşılabilen bilgiler, en geniş bilgi verilen kaynaktan alıntı yapılarak sunulmuştur. Kaynaklardaki bilgiler tek başına yetersiz ve birbirilerini tamamlar nitelikte olduğunda ise birden fazla kaynaktan alıntı yapma gereği duyulmuştur. Bazı besteciler hakkında sayfalar dolusu bilgiler bulunmasına karşın bazıları hakkında çok az bilgi mevcuttur. Araştırmamızın amacı doğrultusunda, bu kişilerin Rum, Ermeni ve Yahudi olduklarını ve ölüm tarihlerini belli edecek kadar bilgi toplamak yeterli görülmüştür.

1. Agopos Efendi, Kemani (1875-1964)

Yaşamı hakkında bilinenler fazla değildir. Lavtacı Simon Alyanak'ın oğlu olarak Adapazarı'nda doğmuş, gene Adapazarı Ermeni Kilisesi'nde okuyuculuk yapmıştır (Seth The King, 2007, parag. 16). Kemânî ve Hânende (1875-1964). Ermeni asıllı piyasa müzisyeni (www.turkishmusicportal.org 2016).

2. Agop Efendi (? – 1910?)

Doğum tarihi bilinmiyor ancak 1910 yılında öldüğü tahmin ediliyor. Keman çalmakta ve Kemani Agop Efendi olarak tanınmaktadır. Şehla gözlü olduğu için zaman zaman “Şaşı Agop” olarak da anılmıştır (Bora 2010: 16).

3. Aleko Bacanos (1888-1950)

Rum asıllı geleneksel sanat müziği sanatçısı ve bestecimiz. Müzikçi bir aileden gelen sanatçı, Yorgo Bacanos'un ağabeyidir. Müziğe kemanla başlayan Bacanos, kemençeye geçerek çalgısında hızla ilerlemiş, dönemin değerli bir kemençe sanatçısı olarak plak kaydı yapan ses sanatçılarına eşlik etmiştir. Paris, Berlin, Kahire'de konserler veren sanatçı, besteci yönüyle şarkı formunda 12 eser bestelemiştir (Say 2005: c. 1, s. 140).

4. Aleksan Efendi, Kemani, Ağa (1852 - 1910)

Aleksan adıyla 3 Ermeni besteci müzisyen bilinmektedir. Bunları birbirleriyle karıştırmamak gerekir. Genelde lakapları ile tanınmaktadırlar. Aleksan Efendi daha çok “kemani ağa” adıyla bilinir. İstanbul’da doğmuştur. Baba adı Kırkor’dur. İstanbul Ortaköy’de Mütevellî Sokağı 7 numarada ikamet ediyordu. 1904 yılının Ekim ayı başlarında Trablusgarp valisi Rıza Paşanın daveti üzerine Libya’ya Trablusgarp şehrine gitti. Musiki hayatına keman çalarak başladı. Uzun yıllar Kuledibi’nde piriñçi gazinosunda çalıştı. Ayrıca varlıklı ailelerin evlerinde özel keman dersleri verdi. Aleksan Efendi Yegâh, Saba ve Segâh makamlarında taksim plakları yapmıştır. Saz eserleri ve sözlü eserler bestelemiştir. 7 adet peşrevi, saz semaisi, birkaç da sözlü şarkısı vardır. 1910 yılında 58 yaşında öldüğü tahmin edilmektedir (Bora 2010: 24).

5. Aleksan Efendi, Hanende (? – 1925)

Doğum tarihi bilinmeyen Aleksan Efendi’nin sadece tek eseri günümüze gelmiştir. Suzinak makamında, sofyan usullü şarkısı: “Bir güzele kul oldum, ta gönülden vuruldum”. Hanende olarak da bilinen Aleksan Efendi’nin 1925 yılında öldüğü sanılmaktadır (Bora 2010: 28).

6. Aleksan Ağa, Tanburî (1815-1864)

1815’de İstanbul Gedikpaşa’da doğmuştur. Müziğe erken yaşlarda başlayarak Hamparsum Limoncuyan’dan dersler almış, tanbur çalmayı öğrenmiştir. Çok iyi bir tanbur sanatçısı olan Aleksan Ağa’nın ününü duyan Mısır Valisi Said Paşa tarafından 1856 yılında 40 altın maaşla Kahire’ye davet edilmiştir. Kahire’de oldukça rahat bir hayat sürmesine karşın, üçüncü yılın sonunda her şeyi bırakıp İstanbul’a geri dönmüştür. 1864 yılında İstanbul’da ölen bestecinin günümüze ulaşabilmiş bir saz semaisi ile 10 şarkısı vardır (Seth The King 2007: parag. 18).

7. Andon Düzyan, Kemani (1765-1814)

Kuyumcubaşı Mikayel Çelebi Düzyan’ın oğludur. Eşi Mariane Apikyan’dır. İstanbul’un Ermeni soylularındandır. Günümüze kalmış eseri yok gibiyse de Lavtacı Andon’a atfedilen bazı saz eserlerinin Andon Düzyan’a ait olması kuvvetle muhtemeldir (Bora 2010: 32)

8. Arşak Çölekçyan, Efendi (1880-1930)

Bestekâr ve udî Arşak Çömlekçyan, 1880 yılında İstanbul Gedikpaşa’da dünyaya gelmiş ve 1930 yılında ölmüştür. Kirkor Çulhayan ve Kemânî Tatyos’dan mûsikî öğrendi. Piyasada udî olarak tanındı. Sonradan bir musiki dükkânı açtı ve nota tâbîliğine başladı. Arşak Çömkekçyan, ünlü keman sanatçısı olan oğlu Nubar Tekyay’ın yetişmesindeki çabalarıyla da tanınmıştır. “Piyasa tavrında yazılmış” fasıl mecmuaları, 1922-1924 yıllarında udî Onnik Zadoryan tarafından yayınlanmıştır. Ermeni hastanesinde ölen Arşak Çömlekçyan, Türk mekteplerinde musikî de öğretmiştir (Bora 2015: parag. 1).

9. Artin Ağa, Mandoli, Hanende, Yarutin Havadurin (? – 1890?)

Ermeni asıllı bestekar ve notist. Hamparsum notası ile yüzlerce peşrev ve saz semaisi notaya almış ve bu suretle 17. – 19. Asırlara ait birçok saz eserini unutulmaktan kurtarmıştır. Bu eserlerin mühimce bir kısmı, Hamparsum’un yazdıklarından kopya edilmiştir. Aslı Ankara radyosundadır... Çoğu peşrev, haylisi saz semaisi olmak üzere, 588 saz eseri muhtevi koleksiyonunu Hamparsum notası ile yazması 11 Ekim 1875 günü bitmiştir. Ermenice’ de Harutyun olan adı Osmanlı toplumunda “Artin” şeklindedir. Dindışı eserlerinin güftelerine eski mecmualarda rastlanan “Mıskaali Artin” in aynı şahıs olması muhtemel bulunmakla beraber kesin değildir (Öztuna 1990: c. 2, s. 27).

10. Asadur Hamamcıyan, Astik Ağa, Hanende (1840-1913)

Ermeni asıllı Türk Besteci (1840-1913). Asıl adı Asadur Hamamcıyan. İstanbul Ortaköy’de doğdu. Müziği, dayısı tiyatro oyuncusu Monfes Papazyan’dan ve Aris Ohannesyan’dan öğrendi. Bestelerinde Hacı Arif Bey ve Şevki Bey’in etkisi sezilir. Muhayyer Kürdi peşrevi en yaygın yapıtıdır. Ayrıca, Kürdili Hicazkâr Peşrev, aynı makamda 2 adet beste ile 2 semai ve 35 yakın şarkısı vardır (Sözer 1986: c. 1, s. 56)

11. Avram Barzilai, Karakaş (? – 1920)

Doğum tarihi bilinmemektedir, 1920 yılı dolaylarında İstanbul’da öldüğü tahmin edilmektedir. Adının geçtiği kayıtlarda, "gür, pürüzsüz, klarnet sesini andırır" bir sesi olduğu ve özellikle Acemaşiram makamını çok sevdiği bilgisi vardır. (Seth The King 2007: parag.4).

12. Avram Hayat Levi, İbrahim Efendi, Mısırlı, Udi (1878-1948)

Mısırlı İbrahim (Avram Hayat Levi) (1878-1948) Halepte doğdu. Küçük yaşta ud çalmaya başladı. Klasik notayı Hamparsum Efendi'den, Türk musikisini Hacı Kirami Efendi, Hoca Bey ve İsmail Hakkı Bey'den öğrendi. Avram Levi musiki bilgisini ilerletmek için Kahire'ye gitti. Bir süre orada sazendelik yaptığı için kendisine "Mısırlı İbrahim" lakabı takıldı. Acem Aşiran makamında bir saz semaisi ile Hüseyini, Segâh, Kürdili Hicazkâr, Nihavent ve Rast makamlarında beş yüze yakın eseri vardır. Milli mücadelede orduya katılıp bando şefi olarak görev yapan Mısırlı İbrahim, Atatürk tarafından sık sık eserlerini çalması için huzura çağrılırdı (Besalel 2014: 4).

13. Bağdasar Ekmekçi, Ağa (?-1880?)

(?-1880?) Ermeni asıllı müzisyen ve besteci (www.turkishmusicportal.org 2016). İstanbul'da ekmekçilik yapan Bağdasar'ın doğum tarihi bilinmiyor; 1920 yılı dolaylarında İstanbul'da öldüğü tahmin ediliyor. 15 şarkısı bilinmektedir (Seth The King 2007: parag. 19).

14. Batrik Kiryazis, Andon Efendi, Lavtacı (?-1915?)

Rum asıllı geleneksel sanat müziği lavta ve ud sanatçısı, bestecimiz (?-1915 yılı dolayları). Asıl adı Batrik Kiryazis olan sanatçı, Civan Ağa ve Hristaki'nin ağabeyi, Vasilaki ve Subhi Ziya Özbekkan'ın hocasıdır. İstanbullu olan Andon Efendi, kardeşleriyle birlikte oluşturduğu saz takımlarıyla piyasada uzun yıllar çalışmış, bu topluluklar köçekçe icrasında büyük başarı göstermiştir. Bestelediği saz eserlerinde gösterdiği ustalıklı tarihe geçen sanatçıdan günümüze, Peşrev, Saz Semaisi, Mandra gibi çalgı müziği eserleri ve birkaç şarkı ulaşmıştır. Başyapıtı Hüseyini Peşrev ve Saz Semaisidir. (Say 2005: c. 1 s. 70-71)

15. Bedros Çömlekçyan (1785?-1840?)

Ermeni asıllı geleneksel sanat müziği bestecimiz, hanende ve kemani. Tokat'tan İstanbul'a göç eden bir ailenin çocuğu olarak İstanbul'da doğan sanatçı, dönemin ünlü tanburilerinden İsak Efendi'nin öğrencisi olarak yetişmiştir. Keman öğretmeninin kim olduğu bilinmeyen Çömlekçyan, kemani ve hanende olarak

tanınmış, Sultan III. Selim döneminde sarayda görev yapmıştır. Günümüze bir peşrevi ulaşan bestecinin birkaç söz eseri de vardır (Say 2005: c. 1, s. 398)

16. Bimen Şen (1872-1943)

Ermeni asıllı Bimen Şen, Bursa’da doğmuştur. Babası Kazpar Dergazaryan, rahip idi. Kardeşleri de musiki ile uğraşıyorlardı. Bimen şen küçük yaşlarda sesinin güzelliği ile dikkatleri çekti ve 8 yaşlarında Bursa Ermeni Kilisesinde ilahi söylemeye başladı. Gün geçtikçe adı yakın çevrede yaylıyordu... Bimen Şen, şarkı formunun en önemli bestekârlarındandır. Fasil musikisi üslubuna uygun eserlerin yanı sıra fevkalade zevkli, klasik şarkı kurallarına uygun, lirik, melodik şarkıları da vardır. Bazı şarkıları halk arasında özellikle fasıl musikisinde çok tutmuştur. Bimen Şen için “Fasıl Musikisini ihya eden bestekar” demek yanlış olmaz. O dönemde yapılan her türlü saz meclislerinde, her kesime hitap edebilecek güzel eserlere sahip olan Bimen Şen’in çok üretken bir bestekar oluşu da onun ayrı bir yönüdür. Düzenli ders almayı, belirli bir hocadan tam manasıyla yararlanmış olmaması bestekarlıkta onu belirli bir kişinin etkisinden korumuş, âdeta kendi üslubunu oluşturmuştur... Bimen Şen 800’e yakın eser bestelemiştir. Fakat bunların birçoğu kaybolmuştur. Şamlı İskender, 220 civarındaki eserlerin notasını yayınlamıştır. Bunlar da ölümünden 10-15 yıl önceki eserlerden seçildiği için son yıllarda bestelediklerini kapsamaz. (Salgar 2005: 40 - 402)

17. Bogos Hamamcıyan, Hanende, (1872-1945)

Ermeni asıllı Türk besteci (İstanbul 1872-1945). Asdik Ağa’nın oğlu. Babasından müzik dersleri aldı. Hayatını hanendeliikle kazandı. Bugün de sık sık seslendirilen şarkıları vardır: Bir nigahınla kapıldım (Suzinak), Güller açmış, bülbül olmuş bıkarak (Kürdilihicazkâr), Olalı ey yar ben sana müptela (Evcara) (Benk 1992: c.4, s.1749).

18. Boncukçu (?-1750?)

Yahudi besteci. Doğum ve ölüm tarihleri, hatta gerçek adı dahi bilinmemektedir. Sultan I. Mahmud (1730-1754) döneminde yaşamıştır. Muhtemelen boncuk işiyle uğraştığı için bu lakapla anılmış olmalıdır. Günümüze ulaşan tek eseri “İşvebazım vaktidir seyri gülistan eylesek” sözleri ile başlayan Segâh çenber bestesidir. (Seth The King 2007: parag. 2).

19. Candan Artaki (1885-1948)

Ermeni asıllı geleneksel sanat müziği bestecisi ve kanun sanatçımız (1885-1948). Selanikli Ahmet Bey'den dersler alarak yetişen sanatçı, İstanbul Belediye Konservatuvarı İcra Heyeti'nde uzun yıllar görev yapmış, bir süre "Sahibinin Sesi" plak firmasının müdürlüğünü üstlenmiştir. Şarkı formunda 50 kadar eseri olan Candan'ın en tanınmış parçaları arasında, "Koklasam saçlarını bir gece ta fecre kadar", "Hani ya sen benimdin niye döndün sözünden" ve "Ruhumda bahar açtı onun bülbülü sensin" dizeleriyle başlayan şarkılar vardır. (Say 2005: c. 1, s. 283)

20. Civan Ağa, Lavtacı, Zivanis (?-1910?)

Geleneksel sanat müziği lavta sanatçısı ve şarkı bestecimiz. Rum asıllı olan bestecinin doğum ve ölüm tarihleri bilinmiyor. 19. yüzyılın ikinci yarısında doğduğu ve 20. yüzyılın başlarında öldüğü tahmin edilmektedir. Tarihçi ve müzikolog Yılmaz Öztuna ve müzik yazarı Sadun Aksüt, ölüm tarihinin 1910 olabileceğini belirtmişlerdir. Köçekçe formundaki eserlerin ruhuna uyan bir tarzda lavta çalmakla ün yapan Civan Ağa'nın en tanınmış eseri, Nihavend makamında ve Yürük Semai usulündeki "Dil seni sevmeyeni sevmeye lezzet mi olur" dizesi ile başlayan şarkıdır (Say 2010: c.1, s.331).

21. Corci, Kemani, Âmâ (? – 1805?)

Rum asıllı Türk besteci. Selim III döneminde saray fasıl heyetine alındığı sanılmaktadır. Daha önce yaşamış bir Kemani Corci (1680? – 1775?) daha vardır. Bu ikisinin yapıtlarının karıştığı düşünülebilir. Repertuarda Kemani Corci adına kayıtlı yapıtların en ünlüsü "Bizde hasretle bu feryat kalır mı bilmem" isimli hüzzam ağır semaidir (Benk 1992: c.5, s.2452).

22. Dikran Çuhacıyan (1836-1898)

Ermeni asıllı opera ve operet bestecimiz. Ülkemizin ilk tanınmış sahne eserleri bestecisi olan Çuhacıyan, müziğe küçük yaşta İstanbul'da Manzoni adlı bir İtalyan'dan aldığı piyano dersleriyle başlamış, 1860'ta yurt dışına gönderilerek İtalya'da Milano Konservatuvarında kompozisyon öğrenimi yapmıştır. Bu ülkede armoni ve kontrpuan öğrenen, ayrıca İtalyan stili operaları, özellikle opera buffa'ları inceleyen bestecinin ilk eserleri, oda müziği ve piyano parçalarından oluşmuştur... (Say 2010: c. 1, s. 397).

23. Fresko Romano, Tanburi İsak (1745? - 1814)

1745? yılında İstanbul Ortaköy’de doğmuştur. Yahudi asıllıdır. Zamanının en seçkin bestekar ve tanburilerindendir... Enderunda hocalık yapan, tanburu ile huzur fasıllarına katılan ve besteleriyle gönüllere taht kuran Tanburi İsak, III. Selim’in hem hoca hem sanatkar olarak takdirini kazanmış, ondan daima sevgi ve saygı görmüştür. Hatta söylentilere göre, III. Selim, Tanburi İsak huzuruna geldiği zaman, onu ayağa kalkarak karşılamış... Tanburi İsak aynı zamanda Klasik Musikimizin en büyük bestekarlarından biridir. Gül’izar takım ve Sadullah Ağa ile ortaklaşa yaptıkları Şeddi Araban takımın beste ve yürük seMAILeri klasik musikimizin şaheserlerindendir... Saz eseri de bestelemiştir. Fakat bestekarlıkdaki ününü sınırlı sayıdaki sözlü eserlerden elde etmiştir... 49 peşrev, 43 saz semaisi, 6 beste, 1 ağır ve yürük semai ve 7 şarkısı günümüze gelmiştir (Salgar 2005: 133).

24. Garbis Efendi (?-1925?)

Garbis Uzunyan olarak da bilinir. Doğum tarihi meçhul ve fakat ikâmet etmiş olduğu semt ile ölüm tarihi tespit edilmiş bulunan mezkûr sanatçı İstanbul Beşiktaş’ta ikamet etmiştir. notacı, kânuni, kemâni ve tanburi olarak nam salmış bir piyasa sâzendesidir. Türk sanat müziğinde ermeni besteciler adlı eserde, Uzunyan soyadını boyunun uzunluğundan verilmiş olduğu kaydedilmekle birlikte 10 civarında eseri bulunduğu yazılıdır. Diğer taraftan yılmaz öztuna ise, türk musiki ansiklopedisi’nin, birinci cildinin 226’ncı sayfasında bu bestekârın 38 bestesi olduğunu söyler (Zhang 2012: parag. 2).

25. Gülbenkyan Efendi (?-1940?)

(? - 1940?). Ermeni asıllı müzisyen. Günümüze yalnız Rast Curcuna Şarkısı (Ağlasam her lahza, hakkım yok mudur?) kalmıştır (www.turkishmusicportal.org 2016).

26. Hampartzum Limonciyan, Hamparsum (1768-1839)

Kendi adıyla anılan nota sisteminin kurucusudur. 1768’de İstanbul, Pera’da Ağa Camii yakınındaki Çukur Sokak’taki bir evde doğdu. İstanbul’a yerleşmiş olan ailesi aslen Harput’luydu. Parasal olanaksızlıklar nedeniyle ilkokuldan sonra okuyamamış, bir terzinin yanında çırak olarak çalışmaya başlamıştı. Müzik merakı nedeniyle

kiliselere devam ederek orada müzik bilgisini ilerletmeye çalışmış; Ermeni Kilise Müziği'ni Kayserili Kirkor Kabasakalyan ve Zenne Bogos'tan öğrenmiş; daha sonra müziksever zengin ve tanınmış Ermeni ailesi Düzyan'ların, özellikle de "Darbhane Müdürü ve Saray Sarrafı Hovannes Çelebi Düzyan'ın himayesine girmiştir. Türk müziğini öğrenmek amacıyla Mevlevihanelere devam etmiş, Beşiktaş Mevlevihane'sinde kudümzenlik yapan Dede İsmail Efendi'dersler almış, ve gene aynı kişi tarafından, kendisi de besteci olan Sultan III. Selim'e takdim edilmiştir. Sultan'ın, o güne kadar sadece hafızalarda saklanabilmiş olan Türk müziğinin unutulup, kaybolmasını engellemek üzere bu müziğe özgü bir nota sisteminin geliştirilmesini emretmesi üzerine, kendi adıyla anılan "Hamparsum Notası'nı icat etmiş, XVIII. yüzyıl Türk müziği klasiklerini bu nota sistemi ile 6 defter hâlinde yazıya geçirmiştir. Bu defterlerden sadece iki tanesi günümüze ulaşabilmiştir; dördü kayıptır. Tambur ve keman çaldığı da belirtilen Hamparsum, esas olarak hanendelikte ün kazanmıştır. Türk makam ve usulleri ile yazılmış Ermenice ilahileri, saz semâisi, beste, aksak ve yürük semâi ve şarkı formlarında az sayıda bestesi günümüze kadar gelebilmiştir. 1839'da, 71 yaşında Hasköy'deki evinde ölmüştür (Seth The King 2007: parag.8).

27. Hapet Mısırlıyan, Afet Efendi (1847-1919)

1847'de İstanbul, Kumkapı'da doğdu. Asıl adı Hapet (Apet)'dir. Ud çalmadaki olağanüstü yeteneği, lavta çeşnisi verir kıvrak mızrap tekniği, şen şakrak üslubu nedeniyle kendisine "Âfet" lakabı verilmiş, ses yakınlığı nedeniyle bu lakabı adı yerine kullanılır olmuştur. Müziğe önce kanun çalarak başlamış, 18 yaşındayken ailesiyle birlikte gidip, 4 yıl kaldığı Mısır'da ud çalmayı öğrenmiştir. İstanbul'a döndükten sonra, Mısır'da geçen bu sürenin anısına 'Mısırlıyan' soyadını almıştır. Günümüze ulaşmış 30 dolayında şarkısı vardır. 1905-1908 arasında Saz ve Söz adlı musiki ve nota dergisi yayınladı. Nale-i cangâhı canan duymuyor dizesiyle başlayan neveser şarkısı çok ünlüdür (Mafilou 2014: parag. 1).

28. Hırant Kenkiloğlu, Udi (1901-1978)

1901 yılında Adapazarı'nda doğmuştur. Henüz bebekken görme yetisini kaybetmiş; 16 yaşına geldiğinde ailesi ile Konya'ya göçmüş; bir süre sonra gene ailesi ile birlikte İstanbul'a yerleşmiştir. Kemani Agopos, Kemani Dikran ve Udi Kirkor Efendi'lerden müzik dersleri almıştır. Kendi bestelerinin hemen tümünü Columbia

şirketinin plaklarına okumuştur. 1978 yılında İstanbul'da ölmüştür (Seth The King 2007: parag.17).

29. Hristo Kiryazis, Efendi, Lavtacı Hristaki (? – 1914)

Geleneksel sanat müziği bestecimiz, lavta sanatçısı ve hanende. Rum asıllı bir şarkı bestecisi olan Hristaki Ağa, Civan ve Andon Ağa'ların küçük kardeşidir. Asıl adı Hristo Kiryazis'tir. Son yıllarında ruh sağlığı bozulan sanatçı, evinin penceresinden kendini atarak yaşamına son vermiştir...Değerli şarkılar bestelemiş olan Hristo Ağa'nın başyapıtı kabul edilen şarkı formundaki eserlerini tarihçi ve müzikolog Yılmaz Öztuna şöyle belirtir: Kürdili Hicazkâr Aksak, Karcıgar Yürük Aksak, Karcıgar Yürük Curcuna, Isfahan Aksak, Segâh Aksak, Şevk-Efza Aksak, Suznak Aksak, Nihavend Yürük Curcuna (Öztuna 1990: c.1, s. 353)

30. İlya (1718? - 1799)

Geleneksel sanat müziği bestecimiz ve şair. Rum asıllı olan İlya Efendi'nin günümüze Sazkar makamında üç eseri gelebilmiştir: Sazkar Beste, Remel (Bir dil olacak şeh-ı hüsnün divanesi); Sazkar Ağır Semai, Yürük Semai (Nice Bülbül-i nalan gibi feryad edeyim); Sazkar Yürük Semai, Yürük Semai (Biya ki kadd-i tü der bağ-ı can nihâl-i menest) (Say 2010: c. 2, s. 128).

31. İsak Varon (1882-1962)

Gelibolu'da doğdu. İlk bestesi, 1907'de gerçekleştirdiği İsahan makamında “Yandım canım, ruz-u şeb feryad-u efgan eylesin” şarkısıdır. Özellikler Ferahfeza, Sultan-i Yegâh, şed Araban, Acem Aşiran, Kürdili Hicazkâr, Rast ve Mahur makamlarında, çok azı yayımlanmış 85 kadar eseri, 1 saz semaisi biliniyor (Besalel 2014: 4).

32. İsmet Ağa, Miskali (1807-1873)

Ermeni asıllı geleneksel sanat müziği keman ve santur sanatçısı, bestecimiz. Haçaduryan adlı bir vatandaşımızın oğlu olan sanatçı, 12 yaşında İslamı kabul etmiş, müzik yeteneği dolayısıyla 1825'te ordunun “Mızıkâ Bölüğüne” girmiştir. Sultan II. Mahmud tarafından Enderun'a alınan İsmet Ağa, burada dede efendinin öğrencisi olarak yetişmiş, keman ve santur sanatçısı olarak tanınmıştır. Saraydaki

görevinden 1863 yılında emekli olan sanatçının, günümüze biri saz eseri olmak üzere beş eseri ulaşmıştır (Say 2010: c. 2, s. 487).

33. İstavri Efendi (?-1840?)

Rum asıllı bestekar. Şu şarkılar onundur: 1. Hüzzam Aksak (Gel yanıma ey nev-cihanım), 2. Neva Yürük Aksak (Yetdi bunca intizarım), 3. Nühüft Yürük Aksak (Ey şeh-nazım, sana dil bendedir, 2 kıta) ve Rehavi Ağır Aksak (Bu kemal-i hüsn ile ey mehlikaa) (Öztuna, 90a; Hanende ve Gülzar) (Öztuna 1969: c. 1, s. 316).

34. Kapril Efendi, Tanburi Kapriel (?-1890?)

Ermeni asıllı müzisyen. Ümlü şarkı bestekarı Nikogos'un kardeşidir. Bazı şarkılar bestelemiştir. Şu şarkılar onundur: Hüseyini Devri Hindi (Bir görüşte ey peri yandım sana), Hüseyini Devri Hindi (Pek yosmasın, ey gonca-gül) ve Hüseyini Düyek (Döker kakülleri sünbül, muhammes, "leylim" terennümlü) (Öztuna, 92b, 399a; Hanende ve Gülzar'da Hüseyini faslı; Kirkor Berberyan) (Öztuna 1969: c. 1, s. 325).

35. Karabet, Garabet, Hanende (1855-1915)

Ermeni asıllı hanende. İstanbul Topkapı'da doğdu ve aynı şehirde 60 yaşında öldü. Nikogos'tan Türk Musikisi öğrendi. Şu şarkılar onundur: Uşşak Ağır Aksak (Kaldı ateşler içinde yine sevdalı serim) ve Uşşak Aksak (Fariğ oldum ben reh-i efsaneden) (Neş'e-i Dil, Rona, 40; Öztuna, 93a) (Öztuna 1969: c. 1, s. 327).

36. Karnik Garmiryan (1872 – 1947)

On dokuzuncu yüzyılın son çeyreğine doğru, 1872'de İstanbul'da doğan Karnik Garmiryan'ın yaşamının en önemli uğraşı müzikti. Çocuk yaşta kilise korolarına devam eden Garmiryan, bu korolarda "Ermeni Notası" da denilen Hampartzum nota sistemini öğrendi. İlk hocası, Beyoğlu'ndaki kiliselerde başmuganni olarak görev yapan Rupen Civanyan'dı. İlerleyen yıllarda kâtiplik, muhasebecilik gibi işler çalışmasına karşın Garmiryan'ın müziğe olan ilgisi hiç sönmedi. (Garmiryan 2004)

37. Kirkor Berberyan (1884-1959)

Udî ve besteci. Ermeni asıllı musikişinas, İstanbul'da doğdu. Udî Afet'ten ud öğrenip piyasada çaldı. Hamparsum notası ve Ermeni dini musikisi öğrendi. Şu üç

şarkı onundur: Nihâvend Ağır Aksak (Sâf-u râkid bir denizken mevcelendirdin beni), Şedd-i Arabân Devr-i Hindî (Dildeki hicrânımı tâ'dâd- eyliyemem) ve Uşşak Aksak (Pek muztaribim, ey gül-i ter zahm-ı dilimden) (Rona, 181; Kevork Pamukçıyan, İstanbul Ansiklopedisi, V.2, 530; Neş'e-i Dil, 241). Şişli Ermenî mezasrlığında gömülmüştür. Yorgo Bacanos'un hocasıdır. 1931'de Yedikule Ermeni Hastanesi Yıllığında Ermeni asıllı Türk bestekârları hakkında bir makale (s.124-129) yayınlanmıştır (www.turkishmusicportal.org 2016).

38. Kirkor Ciğercioğlu (?-1940?)

Ermeni asıllı hanende ve bestekâr. Şu iki parça onundur: Hicazkâr Zincir Beste (Âlem içre bir keman ebruyu buldum) ve Hicazkâr Nakış Yürük Semai (Ey Şuh-i cefakar ettin beni aşkınla nalan) (Hisarlıyan, 171; Öztuna, 109a) (Öztuna 1969: c. 1, s. 132).

39. Kirkor Çulhayan (1868-1938)

1868'de İstanbul Kumkapı'da doğdu. Notacı Kirkor ve Muallim Kirkor olarak ta tanınır. Van'ın Aykestan köyünde dokuyuculuk yapan Sahak'ın torunu, gümrük memuru Simon Çulhayan'ın oğludur. 1876'da gittiği Boğosyan-Varvanyan Ermeni Mektebi'nde tanıştığı Aristakes Ohannesyan'dan müzik dersleri almaya başladı. Müzik eğitimini daha sonra Nikoğos Taşçıyan ile sürdürdü, ayrıca Kumkapı Surp Arutyun Kilisesi rahibi Der Bağdasar'dan dini müzik öğrendi. Çeşitli kiliselerde okuyucu ve baş okuyucu olarak görev yaptı. Tanıştığı Rauf Yekta Bey'in kendisini götürdüğü tekkelerde Türk müziği bilgisini ilerletti. 1923'den başlayarak ömrünün sonuna kadar Samatya Surp Kevork ve Altı Mermer Surp Agop kiliselerinde baş okuyuculuk ve çeşitli Türk okullarında müzik hocalığı yaptı. Öte yandan, Hahambaşının teklifi ve İsak Varon, Moiz Kordova, Jak Elgazi beylerin desteklemesiyle, musevi ayinlerini batı notasına geçirdi. Günümüze ulaşmış 40 dolayında şarkısı vardır (Seth The King 2007: parag. 4).

40. Kirkor Mehteryan, Kanuni (1866-1937)

1866'da İstanbul'da doğmuş, 1937'de Kahire'de ölmüştür. Yaşamı hakkında fazla bilgi yoktur. Dört şarkısı günümüze ulaşmıştır (Seth The King 2007: parag. 10).

41. Leon Hancıyan (1857-1947)

Istanbul Hasköy'de doğmuştur. Hayatı hakkında bilinenler kendi anlatıklarına dayanmaktadır. Buna göre, Zekasi Dede, Mutaftzâde Ahmet Efendi ve Yağlıkçızade'den müzik dersleri almış, Dellâlzâde İsmail Efendi ve Dede Efendi'yle tanışmıştır. Gene kendi ifadesine göre tıbbiyeye kaydolmuş, ancak son sınıfta iken çıkan "93 Harbi"nde (1877 Osmanlı-Rus savaşı) orduda sağlık subayı olarak hizmet görmüştür. 1908'den sonra kendini tümüyle müzik çalışmalarına vermiş, dönemin konservatuarları Dar-üt Talim-i Musiki" ve "Dar-ül Elhan"'ın kurucuları arasında yer almıştır. Pişano, keman ve ud çalmayı bilen Hancıyan asıl ününü hanende olarak yapmıştır. Hacı Arif Bey'in yakın arkadaşısıdır. Yaşadığı dönemin hemen bütün müzisyenlerine hocalık yapmıştır. Öğrencileri arasında Refik Fersan, Lem'i Atlı, Zeki Ârif Ataergin, Suphi Ziya Özbekkan gibi ünlüler de vardır. Çok iyi Hamparsum Notası bildiği için öğrendiği her şarkıyı notaya geçirmiş ve böylece çok büyük bir arşivin oluşmasını sağlamıştır. 90 yıllık uzun ömrü boyunca hiç evlenmemiş olan Hancıyan'ın günümüze ulaşmış 1 peşrev, 3 saz semâîsı, 1 aksak semâî ile 15 şarkısı vardır (Seth The King 2007: parag. 11).

42. Manol Ağa, Manuk, Manok, Hanende (?-1902?)

Ermeni asıllı hanende... Bir de Levon Hancıyan'ın hocası Kemani Manok (Manuk) vardır. Ermenice'de Manok veya Manuk olan bu ismi Osmanlı Manol yapmıştır. Bir mecmuada (Millet Küt. 732) bugün notası elimizde olamayan bir saba şarkısının güftesi verilirken "Sesi Güzel Manol" kaydı düşülmüştür ki, Hanende Manol olmalıdır. Şu eserler de notaları üzerinde "Manok" kaydıyla görülmüştür: Arazbar Düyek Ş. (Ey nazenin şuh dildar), Arazbar Aksak Ş. (Göreyim meh-cemalin). Ancak bunların Kemani Manok'a ait olma ihtimali de vardır. (TMA, II, 12b; notalar) (Öztuna 1990: c. 2, s. 28)

43. Mardik Ağa (?-1910?)

Ermeni asıllı müzisyen. Zamanımıza bir Hicaz Ağır Aksak Şarkısı (Halime rahmetmeyip, guş etmedin, efganımı) kalmıştır (Gülzar, 490b; TMA, II, 12b) (Öztuna 1990: c. 2, s. 28)

44. Markar Ağa, Hanende, Çilingir (?- 1880?)

Ermeni asıllı hanende ve şarkı bestekarı. Mahur Ağır Aksak Şarkısı çok meşhurdur. Şu değerli şarkılar onundur... -22 tane eser ismi yazılmış- (Öztuna 1990: c. 2, s.29).

45. Marko Çolakoğlu (1896-1957)

Rum asıllı geleneksel sanat müziği bestecimiz. Niğde’de doğan sanatçı, 1990 yılında ailesiyle İstanbul’a yerleşmiş, liseyi bitirdikten sonra tıp fakültesine kaydolmuştur. Geçim sıkıntısı yüzünden öğrenimini yarıda bırakan Çolakoğlu, güzel sesli olduğu için kiliselerde ayinlere katılmış, Fener Patrikhanesi Başkâtibi Yakova Nafpiliotis ve Galata’daki Aya Yani Kilisesi Korobaşı Yorgo Vanaki tarafından korunarak, onlardan müzik dersleri almıştır. Keman ve ud çalan Marko Çolakoğlu, hepsi düzey taşıyan 15 dolayında eser bestelemiştir (Say 2010: c. 1, s. 396).

46. Melekzet, Mustafa Nuri Efendi, Notacı, (1857-1937)

Ermeni asıllı Türk bestekar ve notisti. İstanbul’da doğdu, Kahire’de 80 yaşında öldü. Hanende ve ikinci derece kemani olarak yetişti. Batı, bilhassa Hamparsum notalarını çok iyi öğrendi. Pek çok parçayı notaya aldı. Musiki dersi verip nota yazarak hayatını kazandı. Adı “Melekset” (Erm. Melkiset) iken ihtida edip “Mustafa Nuri Efendi” oldu. Fakat kahireye gidip yerleşince tekrar “Melekset” olup tanassur etti. Kahire Ermeni mektebinde ve kurduğu musiki cemiyetinde musiki öğretti ve bazı Mısırlı prenslerce himaye edildi. Meşhur eseri Ferahnak Şarkısıdır. 1890’da 33 yaşında bestekarlığı bırakmıştır (Öztuna 1990: c.2, s. 81).

47. Mihran Efendi, Hanende, Bursalı (?-1910?)

Ermeni asıllı hanende. Şu şarkılar onundur: Hicaz Yürük Curcuna (Çek elin zevk-u safadan), Karcığar Devri Hindi (Beni hicranına yakdın nev-civan) ve Kürdili Hicazkâr Curcuna (Ehl-i aşkın dilinden haberdar olmayan bilmez) (Öztuna, 136 ve güfte mecmuaları; TMA, II, 31a) (Öztuna 1990: c.2, s. 57).

48. Misak Ağa, Kemani (?-1930?)

Ermeni asıllı piyasa kemani. Tahir Düyek Peşrev ve Saz Semaisi şu Nihavend Sengin Semai Şarkı onundur: Bir nighle yakdın-ey Mehveş teni (Öztuna, 137b; TMA, II, 32b) (Öztuna 1990: c. 2, s. 59)

49. Moşe (Maşe) Faro, Musi, Haham (? – 1776)

İstanbul’da doğdu, hahamlık yaptı. Günümüzde bilinen eselerinin en bilinenleri “suzikar makamında olan 5 peşrevi, 5 saz semaisi, ve beyati makamında bir semaisidir. Ruşen Ferit Kam, bu eserlerden; “Mursi’nin bestekarlık kudret ve kabiliyetinin en güzel mahsulleri ve Türk musiki anlayış ve kavrayışının en kuvvetli örnekleri” olarak bahseder. Tanburi İsak’ın hocası olduğu sanılmaktadır (Besalel 2014: 3-4).

50. Nesim Silviya (Haham) (?-1930?)

Yahudi asıllı din adamı ve Türk musikisi bestekârı. Şu eserler onundur...-19 adet eser bilgisi yazılmış- (Öztuna 1990: c. 2, s. 107).

51. Nikoğos Ağa (1830? – 1890?)

Şarkı formunun önde gelen bestekârlarından biri olan Nikoğos Ağa’nın 1830 yılında İstanbul Topkapı’da doğduğu tahmin ediliyor. Ermeni asıllı olup, hanende ve tanburi olarak da tanınmıştır. Nikoğos Melkolyan ilk musiki derslerini Kapriel Eranyan’dan aldı. Bir din adamı olan hocası sayesinde Türk musikisinin makam ve usullerini de öğrendi... Güzel tanbur çaldığı da söylenen Nikoğos Ağa 200’den fazla şarkı bestelemiş olmasına rağmen günümüze 72 şarkısı ulaşabilmiştir. Şarkı formunun hüküm sürdüğü bir dönemde yetişen Nikoğos Ağa, zamanının önde gelen bestekârları içinde kendisine bir yer bulabilmiştir. Şarkılarının bazıları, makamının en bilinen ve en güzel eserlerindendir. (Salgar 2005: s. 249-250)

52. Nikolâki Kemeñeci (?-1915?)

Kemeñeci Nikolaki hakkında aşağıda verilen bilgiler Koray İlgar’ın “XIX. Yüzyıl Osmanlı-Türk Müziği Ekseninde Bestekâr Kemânî Tatyos Efendi’ nin müzikal kimliği üzerine bir inceleme” (2014: 133-134) adlı yüksek lisans tezinden alınmıştır.

Rum asıllı bir Türk Müziği bestecisi ve kemeñce sanatçısı olan Nikolâki Efendi’nin, 19. yüzyılın ortalarında İstanbul’da doğduğu ve 1915 yılı dolaylarında yine İstanbul’da öldüğü tahmin edilmektedir. Şehnâz ve Mâhûr Saz Semâîleri ile şöhret yapmıştır. Kemeñeci Nikolâki’nin Bûselik Peşrevi, yüksek sanatsal değere sahip kaliteli eserlerinden birisidir. Nikolâki Efendi, Lavtacı Civan ve Andon

kardeşlerle birlikte uzun yıllar boyunca İstanbul'daki gazinolarda kemençe icra etmiştir. Türk Müziği repertuvarına yaklaşık 30 civarında eser kazandırmıştır. Nikolâki'nin saz eserlerinin, şarkılarına göre daha başarılı olduğu kabul edilmektedir (<http://www.turksanatmuzigi.org>). Nikolâki, kemençe icrasında bir dönüm noktası olan Vasilâki'den önce yetişen kemençecilerin en ustası olarak tanınmıştır. Nikolâki Köçekçe, Oyun Havası ve Tavşanca formlarında bestelenmiş eserleri icra eden ve adına Kabasaz denen çalgı takımlarının aranılan, usta bir sâzendesiydi (<http://www.devletkorosu.com>). Kemençeci Nikolâki'nin 15'i Saz Eseri, 11'i de şarkı olmak üzere toplam 26 eseri bugüne kadar gelebilmiştir (Öztuna 2006: c.1, s. 120).

53. Nişan Melkolyan, Ağa, Sinekemani (?-1888?)

Ermeni asıllı müzisyen. Meşhur Nikoğos'un (b. bk.) kardeşlerinden biri. Zamanımıza bir Tahir Buselik Saz semaisi ve bir Nihavend Devr-i Hindi şarkısı (Maha hayal_ol ruhsarın dılara, yakdın beni kalmıştır (Öztuna 1990: c.2, s.134).

54. Nubar Efendi, Kanuni (1885-1954)

Ermeni asıllı piyasa kanunisi ve şarkı bestekarı. İstanbul'da doğdu. 69 yaşında Halep'te öldü. Armonika çalarak musikiye başladı. Âma Ali'den kanun ve musiki öğrendi. 1920'de 35 yaşında İstanbul'dan ayrıldı, Bağdat'a gitti. Kahire ve Beyrut'da da kanuni olarak çalıştı. Nihayet Halep'te gazino sahibi oldu. Şu şarkılar onundur: ... -8 eser ismi yazılmış- (Öztuna 1190: c. 2, s. 146).

55. Nubar Tekyay, Kemanî (1905-1955)

Ermeni asıllı geleneksel sanat müziği keman sanatçısı ve bestecimiz. Udi Arşak'ın oğlu olan sanatçı, müzik öğrenimine 6 yaşında batı müziği metotlarıyla keman çalarak başlamış, daha sonra babasından geleneksel müzik meşk ederek 13 yaşından itibaren onun fasıllarına katılmıştır. Dönemin en değerli kemancılarından olan Tekyay, radyoda da çalışmış, plak kayıtları yapmıştır. Sanatçılar arasında sevilen bir isim olan Nubar Tekyay'ın cenazesine bütün geleneksel müzik çevreleri katılmıştır. Güftesini Mustafa Nafiz Irmak'ın yazdığı Ağlamış, gülmüş, cefaya durmadan yanmış gönül dizesiyle başlayan Hicaz Yürük Curcuna şarkısı, en tanınmış eseridir (Say 2010: c. 3, s. 458).

56. Nurhan Hekimyan, Hekimoğlu, Kemani (1949 - 1992)

“21 Kasım 1949’da Osmanbey Semtinde, Kırağı sokağında doğmuşum. Çocukluk yıllarımdan sonra ilkokulu pekiyi derece ile bitirince, teyzem bir başarı sertifikası olarak –bugün Büyükdere Adliyesi – olan Astorya Oteli’nde bir oda ayırtıp yaz tatili sürprizi yaptı. İşte müzik ile başlayan ilk günlerim. Otel sahibinin odası hemen yanı başımızda idi. Bir gün önlerinden geçerken içerden hoş bir çalgı sesi geldi. Kapı aralıktı ve adı Lui olan bu zatın, o güne kadar bilmediğim bir enstrümanı çaldığını gördüm. Doğrusu âdeta büyülenmiş idim. Hemen teyzeme gidip bu aleti çalmak istediğimi söyledim. İşte her şey böyle başladı. İlk dersler ve Mahur peşrevi... Notayı okuldan bildiğim için pek zor olmadı. Lakin Türk Musikisi’ne aşina olmayan on dört yaşındaki bir çocuğun çektiği ilk sıkıntılar... 1979’da İstanbul Belediye Konservatuvarı İcra Heyeti’nin açtığı imtihanı kazanıp bu heyete kadrolu keman sanatçısı oldum. Yine 1983 yılında, TRT İstanbul Radyosu’nun açtığı sınavla bu müessesede 1986 yılına kadar sözleşmeli keman sanatçısı olarak görev yaptım. Halen, İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuvarı İcra Heyeti’nde keman sanatçılığımı sürdürüyorum” (Hekimoğlu 1990’ dan Aktaran Özpekel 2001: 25-29) diyen Nurhan Hekimoğlu 1992 yılında vefat etmiştir.

57. Onnik Ağa, Hanende, Sarı (?-1885?)

Ermeni asıllı müzisyen ve besteci. Bir dönem Lavtacı Ovrik’in öğretmeni olmuştur. İkincisi meşhur olan şu 3 Kürdi’li Hizâzkâr Şarkı onundur: Aksak (Bir bahr-i gamâ daldı yinê fıkır-ü hayâlim), Orta Aksak (Bu gönül, ne gülde, ne gülşendedir) ve Ağır Aksak (Şöyle Allaah aşkınâ ey nev-civân). (Öztuna, 176b; eski notalar ve güfte mucmuaları; TMA, II, 115a; TA, XXV, 449a). Talebesi Latvacı Ovrik’dir (Öztuna 1990: c. 2, s. 158).

58. Osep Ebeyan (Hanende, Üsküdarlı Hovsep) (1873-1959)

Ermeni asıllı Türk bestekârı ve hânende. İstanbul’da Üsküdar’da doğdu. 51 yaşında 1924’te Türkiye’den çıkıp Fransa’ya yerleşti. 86 yaşında Reims’te öldü, Montnırency’ye gömüldü. Ağabeyi rahib Apraham Ebeyan, kardeşi müzisyen Kapriyel Ebeyan’dır. Levon Hancıyan’ın öğrencisi oldu. Ermeni dinî musikisini de bilirdi. Levon Hancıyan’ın talebesidir. Şehremîni Vezir Rıdvan Paşa ve Mâbeyni

Râgıb Paşa taraflarından 1908'den önce himaye ediliyordu. Hânendelik ve hocalık yapıyordu. Bir güfte mecmuası yayımlanmıştır: Neş'e-i Dil yâhûd Şarkı Mecnûası, 320 s. + ek (1908, Ermeni harfleri ile Türkçe). Şu eserler onundur: ... 25 adet eser yazılmış... (Öztuna 1990: c. 2, s. 165-166).

59. Ovrik Kazasyan, Hovrik Efendi (1872-1940)

Ermeni asıllı Türk besteci ve hanende. İstanbul Kumkapı'da doğdu. Kendi kendisini yetiştirdi. Güzel sesi ve usul bilgisiyle fasıl topluluklarının aranan sanatçısıydı. Sesinin, koşma, divan ve semai türündeki yapıtlara yatkınlığıyla ayrıca ün kazanmıştı. İstanbul'da öldü. Hicazkâr makamında ve Curcuna usulündeki “Mestim bu gece sen de bana mest olarak gel... dizesiyle başlayan şarkısı en bilinen yapıtıdır (Sözer 1986: c. 2, s. 574).

60. Petraki, Tiryaki (?-1750?)

Rum asıllı Türk bestekârı. Bu isim bazan “Tiryaki” şeklinde okunmuşsa da doğrusu budur. Günümüze ulaşan eserler: ... -15 adet eser bilgisi yazılmış- (Öztuna 1990: c. 2, s. 191-192).

61. Sahak Hocasari, Kemanî (1889-1949)

Yıldız sarayı bahçıvanlarından Hocasari Efendi'nin oğlu olarak İstanbul'da doğmuştur. İlk müzik derslerini ilkokuldayken almış, 13 yaşında keman çalmaya başlamıştır. Hemen hepsinin güftesini kendisinin yazdığı 30 kadar şarkısı vardır. 6 Nisan 1946'da İstanbul'da ölmüştür (Seth The King 2007: parag. 20).

62. Sebuh Efendi, Kemânî (1828-1894)

Kemânî Sebuh Efendi hakkında aşağıda verilen bilgiler Koray İlgar'ın “XIX. Yüzyıl Osmanlı-Türk Müziği Ekseninde Bestekâr Kemânî Tatyos Efendi'nin müzikal kimliği üzerine bir inceleme” adlı yüksek lisans tezinden alınmıştır (İlgar 2014: 131-132).

Kemânî Sebuh Efendi, Ermeni asıllı Türk Müziği bestecilerindendir. Beşiktaş Ermeni Kilisesi kayıtlarına göre tam adı Sebuh Simonyan'dır. Keman icra tarzı kendisini dinleyenler tarafından çok beğeniliyordu. Bir süre Muzika-yı Hümayûn'da çalışmış, daha sonra bu kurumdan ayrılarak emekli olmuştur. Sultan Abdülaziz Sebuh Efendi'yi çok sevdiği için 16 Şubat 1869 tarihinde emekli maaşına aylık 3 altın zam

yapmış ve kendisine İstanbul'un İhlamur semtinde bir ev hediye etmiştir. Kemânî Sebuḥ Efendi, uzun yıllar boyunca Unkapanı'nda bulunan bir gazinoda çalmıştır. Keman çalışındaki parlak, coşkulu ve gösterişli tavrı, bestelediği oyun havalarına da yansımıştır. Örneğin, en meşhur eserlerinden olan Kürdîlihîcâzkâr Longa'sı ile Hîcâzkâr Sirto'su, ustalıkla müzik cümleleriyle bestelenmiştir. Sebuḥ Efendi, Kemânî Tatyos Efendi ile Kemânî Nikoğos'un da hocasıdır. 6'sı Saz Eseri, 10'u da şarkı olmak üzere toplam 16 eseri bugüne ulaşabilmiştir (Öztuna 2006: c. 2, s.270). Kemânî Sebuḥ Efendi, gözleri görmeyen bir sanatçı olmasına karşın, Türk müzik dünyasında şöhretli bir kemancı olarak varlığını en iyi şekilde kabul ettirmiştir (Dabağyan 2012: 155).

63. Serkis Efendi, Udi, Büyük Sarkis (?-1925)

Ermeni asıllı müzisyen. Şu Hicaz Orta Aksak Şarkı onudur: Cemalin benziyor aya (Öztuna, 235a; nota; TMA, II, 232; Ermenice Yıllık, İst. 1931, 209; K. Pamukciyan, yazılı bilgi). İstanbul Yenikapı'da doğdu. Tatyos Efendi'nin heyetinde udi olarak çalıştı, genç yaşında Yedikule'de öldü (Öztuna 1990: c. 2, s. 292).

64. Serkis Nurluyan, Şair, Sungurlulu (1836-1888)

Sungurlulu bir ailenin çocuğu olan Serkis, Her ne kadar "Nurluyan" soyadını taşısa da bu soyadı ile tanınmamıştır. Hanende Kapril' in babasıdır. Hem udi hem de hanende olarak ün yapmıştır. Aynı zamanda şair de olduğundan beste formlarına uyan şiirler söylemiştir. İyi koşma, divan, destan ve semai okurdu. Şair Serkis'in oğlu Aleksan da o yılların tanınmış manicilerindendi. Günümüze 4 şarkısı gelen Serkis Nurluyan 1888' de ölmüştür (Bora 2010: s.222)

65. Serkis Efendi, Suciyan, Kemani (1885-1943)

Serkis Efendi hakkında aşağıda paylaşılan bilgiler Talin Suciyan'ın "Kemani Sarkis Efendi Suciyan Hayatı ve Eserleri" (2012) adlı kitabının tanıtım yazısından aktarılmıştır.

18 Eylül 1885'te İstanbul Beşiktaş'ta doğdu. Annesi Evdoksi Madatyan, babası ise Üsküdarlı Kemençeci Onnik (Ohannes) Efendi Suciyan'dı. Takuhi ve Haçik isimlerinde iki kardeşi vardı Beşiktaş'taki Makruhyan Ermeni Okulu'na devam etti. Müzik eğitimi önce ailede başladı, daha sonra Kemani Aliksan Ağa'dan özel dersler aldı. Lusi Yeramyan ile evlendi ve birlikte 1921 yılında Paris'e göç ettiler. İstanbul'u

terk ettiğinde, müzik kariyerinde önemli noktalara gelmiş bir kemaniydi. Vagharchag Sassoun (Vağarşag Sasun) ve Sona isminde iki çocuğu oldu. 12 Aralık 1943'te Paris'teki evinde vefat etti, Bois-Colombes Mezarlığı'na defnedildi (Suciyan 2012).

2000'li yıllara dek, Kemani Sarkis Efendi Suciyan'a ait otuz civarında beste olduğu tahmin edilmekteydi. Bestekâr Karnik Garmiryan: Hayatı ve Eserleri (Aras, 2004) isimli kitabın hazırlık aşamasında, Karnik Garmiryan arşivinde rastlanan mektuplar sayesinde, Kemani Sarkis Suciyan'ın saklı kalmış 100 adet eseri gün ışığına çıktı. Bunlar arasında çok sesli Batı müziği tarzında Türkçe sözlü kantolardan, klasik Osmanlı müziğine dek pek çok eser bulunmaktadır. “Emelimle sevdim seni, hayatım sana kurban”, “Ne bakarsın yüzüme, peruz derler özüme” ve “Darıldın mı gülüm bana, bakmıyorsun hiç bu yana?” gibi eserler bunlardan sadece birkaçıdır. “Kimseye etmem şikâyet” adlı nihâvend şarkısı ise en meşhur ve sıklıkla icra edilen eseridir. Kemani Sarkis'in kemani halen Paris'te, oğlu Vagharchag Sassoun Soudjian'ın ikinci eşi Suzanne Soudjian tarafından muhafaza edilmektedir (Suciyan 2012).

66. Şemoil Mendil, Haham (?-1849)

Yahudi asıllı Musevi din adamı ve Türk bestekarı. Zamanımıza kalan eserleri: Nihavend Nim Devir Beste (Dehanım gonca-i ra'na, ruhun bağ-i melahattir), Nikriz Zincir Beste (Gülruhu gibi seyr-i sefay-i bağ olmaz) ve Kürdi Yürük Semaî (Gül yüzün gülşende canan gösterirken gül gül) (Öztuna 1990: c. 2, s. 342).

67. Tatyos Efendi (1858-1913)

Ermeni asıllı bestekârımız 1858 yılında İstanbul Ortaköy'de doğdu. Asıl adı Tateos Enkserciyan'dır. Babası kilise okuyucularından Manokyan Enkserciyan'dır. Ermeni ilkokulunu bitirdikten sonra önce bir anahtarcının, sonra da bıçakçı ustasının yanına bu işleri öğrensini diye verildi. Fakat küçük yaşlarından itibaren musikiye duyduğu ilgi, onu bu sanata yönlendirdi. İlk derslerini Mouses Papazyan'dan aldı. Bu yıllarda piyasada kanun çalıyordu. Daha sonra kanun çalmaktan vazgeçti ve zamanının iyi kemanileinden olan “Kör Sebu” tan keman öğrenmeye başladı. Diğer yandan da musiki bilgisini ve repertuarını geliştirmek için Civan ve Asdik Ağalardan da ders aldı. Özellikle fasıl musikisinde adını duyuran Tatyos Efendi bir taraftan da bestekâr olarak güzel eserler besteliyordu (Solgar 2005: s. 321).

Kemânî Tatyos Efendi'ye ait olduğu saptanan 66'sı sözlü, 15'i de enstrümantal olmak üzere toplam 81 adet eserin kaydına ulaşılmıştır. Kemânî Tatyos Efendi'ye ait olduğu tespit edilen söz konusu bu 81 adet eserin kaydıyla ilgili bilgiler, “sözlü eserler” ve “saz eserleri” olarak verilmiştir (İlgar 2014: 183).

Kemânî Tatyos Efendi, tanınmış saz eserlerinin yanı sıra, çok sayıda sözlü eser de bestelemiştir. Besteciye ait sözlü eserler arasında şarkı formu, kullanım sıklığı açısından ilk sırada gelmektedir. Yukarıda adı geçen nota arşivlerinden yapılan tarama sonucunda, Tatyos Efendi'ye atfedilen söz konusu bu 66 adet sözlü eserin 43 tanesinin kayıtlı TRT (Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu) repertuar numarasına ulaşılmış, ancak diğer 23 tanesinininkine ise ulaşılamamıştır. Aynı şekilde, yapılan genel tarama sonucunda kayda geçirilmiş olan bu 66 adet sözlü eserden 52 tanesinin notasına ulaşılmış, ancak diğer 14 tanesinin notasına ise ulaşılamamıştır (İlgar 2014:184).

Aynı şekilde, bu 15 saz eserinden 12'sinin notalarına ulaşılmış, ancak diğer 3'ünün (Hüseynî Peşrevi, Hüseynî-Aşîrân Saz Semâîsi ve Uşşâk Saz Semâîsi) notalarına ise ulaşılamamıştır. Genel anlamda, Kemânî Tatyos Efendi'nin 81 adet eserinin 64 tanesinin notasına ulaşılmış, ancak geriye kalan diğer 17'sinin notasına ise ulaşılamamıştır (İlgar 2014: 184).

68. Todoraki Ağa, Kemani, Todorî (?-1860?)

Rum asıllı bestekar. Şu parçaları elimizdedir: Mahur-Buselik Saz Semâisi, Hicaz Ağır Ağır Aksak Şarkı (İltifatın çok/inayettir bana), Nühüft Yürük Aksak Şarkı (Gücenmiş bana dil-bazım), Rast sofyan (Raks-eylesin/efrad-ı dil) ve Suz-i Dil Düyek Şarkı (Ser-beste oldum zülf-i nigare) (Öztuna, 270a; TMA, II, 322b; Gezürvan, s. 155, no. 125; notalar; güfte mecmuaları) (Öztuna 1990: c. 2, s. 397-398).

69. Varters (?-19. Yy. Sonları)

XIX. asır sonları müzisyenlerinden. Muhtemelen Ermeni. Şu arazbar-Buselik Düyek Şarkı onundur: Üzme ruhun gönlüm var (Öztuna 1990: c. 2, s. 476)

70. Vasilâki Efendi, Kemeñceci (1845-1907)

Rum asıllı geleneksel sanat müziği kemeñce sanatçısı, besteci ve çalgı yapımcımız. Yakın tarihimizde çalgısında en değerli sanatçılardan olan Vasilaki, küçük yaşta tören ve toplantılarda, eğlence yerlerinde klarnet çalarak yaşama atılmış,

Fenerli Yorgi'den kemençe öğrenince klarneti bırakarak bu çalgıda ustalaşmıştır. İstanbul'da Lavtacı Andon'dan geleneksel müziğimizin repertuarını ve çalgı müziğinin inceliklerini öğrenen sanatçı, üstün bir kemençeci olarak saygı görmüş, Tanburi Cemil Bey'in hayranlığını kazanmıştır. Kemençe yapımında da usta olan Vasilaki, Peşrev ve Saz Semaisi gibi birkaç çalgı müziği eseri bestelemiş, özellikle şarkılar için bestelediği aranağmelerle tanınmıştır (Say 2010: c. 3, s. 573).

71. Vital Efendi, Kanuni (?-1935?)

Ermeni asıllı kanun çalıcı. F. Alnar, H. Yenigün ve İ. S. Olcay gibi talebeler tetiştirmiştir. PTT memuru ve Darüttalim'den idi. Şu Tahir Buselik Aksak Şarkı onudur: Hiç muhabbet mey/olur mu yar feda-kar olmasın? (Öztuna, 302b; nota; TMA, II, 373b) (Öztuna 1990: c. 2, s. 484)

72. Yahudizade (?-?)

TRT TSM repertuarında bu isimle kayıtlı 2 adet saz eseri olmasına karşın, hakkında hiçbir bilgi yoktur. Farklı bir bestecinin takma ismi olabilir fakat kesin bir bilgi olmadığı için ayrıca bir başlıkta ele alınmıştır.

73. Yani Ağa, Kemençeci (?-1890?)

Rum asıllı şarkı bestekarı ve sazende. Şu şarkılar onundur... -14 adet eser bilgisi yazılmış- (Öztuna 1990: c. 2, s. 489)

74. Yorgaki Şivelioglu, Kemani Yorgo Efendi (?-1770)

Rum asıllı müzisyen. Avrupa kemanını ilk defa Musikisi'ne getirdiğini 1751'de Charles Fonton yazıyor. Şu şarkıların bestekârıdır... -10 adet eser bilgisi yazılmış- (Öztuna 1990: c. 2, s. 500).

75. Yorgo Bacanos (1900-1977)

Rum asıllı geleneksel sanat müziği ud sanatçısı ve bestecimiz (1900-1977). Aleko Bacanos'un kardeşi olan sanatçı, babasının müzikçi çevresinde yetişmiş, yetenekli bir udi olarak ün yapmıştır. 1928 yılında çalgı ve ses sanatçısı arkadaşlarıyla Berlin'e giderek plak kayıtları yapan Bacanos, 1930'da Paris ve Kahire'de konserler vermiş, dönüşte Kahire'de geniş ilgi toplamıştır. İstanbul Radyosu fasıl heyetinde görev yapan udimiz, 1946'da İstanbul Belediye Konservatuarı İcra Heyeti'ne girmiş,

bu kurumdan 1967’de emekli olmuştur. Bestecinin şarkı formunda 17 eseri vardır (Say 2010: c. 1, s. 140).

76. Zafiraki Efendi, Kemani (?-1920?)

Rum asıllı müzisyen. Şu parçalar onundur: Karcığar Saz Semaisi, Kürdili Hicazkâr Sengin Semai (Gönlüm yine o gonca femin vaslını andı), Kürdili Hicazkâr Türk Aksağı (Yandım ateşlere bilmem n’oldum?), Kürdili Hicazkâr Curcuna (Gördüm görelî gül yüzünü, aşkına düştüm), Hicaz Aksak (Can sevdi seni şuh-i şenim, kıldım feda can-ü tenim), Saba Düyek (Alemde zafer bulayım, hem şad olayım ben) (notalar: güfte mecmuaları; Öztuna, 308a; TMA, II, 399a) (Öztuna 1990: c. 2, s. 508).

77. Zaharya (? – 1740)

Klasik musikimiz içinde, en önde gelen azınlık bestekârlarımızdan Rum asıllı biri olan Zaharya’nın hayatı hakkında bildiklerimiz son derece sınırlıdır. Zaccharias, asıl adı olup, musiki kaynaklarımızda ona ait eserler “Mîr Cemil” adı altında geçmektedir... Zaharya III. Ahmed ve II. Mahmud döneminde yaşamış, Lale Devrini idrak etmiş ve döneminde hanendeliği ve bestekârlığıyla ünlenmiş bir bestekârimizdir... Zaharya hakkında günümüze söylenti olarak gelen bazı bilgilerin dışında, onun eserlerinden büyük bir bestekâr olduğunu anlamaktayız. Yüzlerce eser bestelemiş olan Zaharya’nın günümüze ulaşan bestelerinin sayısı 15 kadardır (Salgar 2005: 82).

Öz Geçmiş

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Kubilay YILMAZ

Uyruğu : TC

Doğum Tarihi ve Yeri : 01.11.1987 - ERZURUM

E-posta : Kubilaylmz@hotmail.com, kyilmaz@cumhuriyet.edu.tr

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	2013
Yüksek Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	2016

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
04.09.2013	Cumhuriyet Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	Araştırma Görevlisi

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı	YDS (75)	TOEFL ( )	EILTS ( )